

REAKTOR

mai nr 104

Palju õnne,
Vincent Price!

Jutud: Peeter Helme,
Samoldin & teised ka

Seks, siivsus ja seitse surma

Peatoimetaja veerg 05/20 (Triin Loide)

Pealikupuhkus on läbi ning aeg vastu loodetavasti suurt, aga kindlasti ebakindlust täis suve uuesti Reaktori kallal nokitsema asuda. Puhkus kulus ära, aga tuleb möönda, et raske on end tagasi reele upitada. Puhkused on toredad, aga viivad tööharjumuse nulli ning lisaks on meil ju harjumatu ärevad, üksildased ja segased ajad. Võimalik, et siin mängib rolli ka isiklik kohati hapravõitu ja kurvameelsusele kalduv psüühika, aga vabadel päevadel tundub kõike mõttekam pool päeva magada ja teine pool päeva niisama vedeleda.

Seda kõike arvesse võttes on mul raske rooska anda arvustajatele, kes ei tahtnud mahukat eelmise kuu erinumbrit väga arvustada. Kas loobuti üldse või arvustati osaliselt. Aga loomulikult on veidi kurb, sest arvustused on mitte ainult Reaktori ühed kõige loetavamad, igihaljamad ja populaarsemad kirjutised, mis koos juttude endiga korjavad ihaldatud klikke ka aastaid pärast avaldamist (ma ju näen statistikast, mida ja millal loetakse), vaid nende vastu on suur huvi ka kirjutajatel endil. Kuna me kellelegi raha ei maksa, siis on see üks viis, kuidas töö- ja sõrmekulumisvaeva autoritele hüvitada: saavad tagasisidet. Lisaks peaks arvustuste rubriigil olema ka hariv ja silmaringi avardav, õpetlik element. Mis õnnestus hästi, mis halvasti, millele teinekord rohkem tähelepanu pöörata ... See hariv element huvitab, muide, ka peatoimetajat ennast, sest ma iga kord neid arvustusi üles pannes ja läbi lugedes õpin midagi uut ja huvitavat, lisaks saab alati kinnitust tõik, et nii palju kui on inimesi, on maitseid ja arvamusi. Tihtipeale pean ma korrigeerima oma (eel)arvamusi ning nentima, et ega me inimestena üksteist ei tunne. Küll teeb Weinberg maatasa loo, mille puhul ma eeldasin, et see võiks talle meeldida ja kord saab mõni lugu Hallastelt sellise kiitva hinnangu ja hinde, et paneb lausa kukalt kratsima: eeldasin hoopis midagi muud. Eeldamised ja arvamused on aga teadagi pekkimine kute vanemad, nii et püüame neist siis loobuda.

Ühesõnaga, kahju. Väga kahju. Aga kedagi süüdistada ka ju väga ei saa, sest erinumber oli tõesti mahukas, aga selgesti ka nišikas. Kui ikka ei ole seda soont sellise kirjanduse jaoks, siis ei ole. Ja energianappusest ja tusameelest saavad ju ka vast kõik aru. Aga probleem jääb, et meil on arvustajaid vaja. Ulmekirjanduse BAAS-i näitel on ju näha, et arvata ja hindeid jagada inimesed tahavad. Kes ei soovi endale püsivat kohustust võtta, sellele võib lohutuseks öelda, et ka paar korda aastas laekuvad arvustused oleksid igati teretunud ning kes arvab, et: "Ah, mis mina nüüd ...", sellele võiks öelda, et kirjutatakse ju ikka lugejale, mitte "arvamusliidritele". Aga näiteks Sulbi oma arvamusartiklis osaliselt arvustab ka juttusid ennast, nii et kamba peale, jupphaaval saab enamik juttusid ka arvustuskillu kätte.

Siit ka vaja lugejatele südamele panna mõte, et ega alati ei peagi arvustama tervet numbrit. Arvustada võib täiesti vabalt ka ainult ühte juttu, mis kas meeldis, ei meeldinud üldse või tekitas mõtteid. Näiteks Tea Roosvald oli väga tubli ja arvustab selles numbris [kolme Erektori juttu](#). See on täiesti sobiv ja hea panus. Mida see kooliõpetaja Laur ütleski, et kui tervet ei jaksa, tee pool ... Lisaks avaldame hea meelega ka varemilmunud tekste ning näiteks blogides ilmunud arvustusi, kui me neist vähegi teadlikud oleme. Näiteks Kalmsten, kes ka ise Erektoris kirjutab, arvustas teisi kirjutajaid oma blogis. Panime [ta teksti pihataja](#) serveerime

uhkelt osana meie numbrist, sest arvustustega on tõesti viletsad lood.

Ehk siis kokkuvõtteks: jumala eest, palun arvustage.

Seekord on võimalikele arvustajatele pakkuda lugemiseks neli juttu. Juttude osas on seekord korralik skoor. Neid on seekord kokku neli, vist küll igale maitsele midagi ning lugemist jätkub tükiks ajaks. Ma ei viitsigi "ühikute arvu" pärast nukrutseda, sest Reaktori selgrooks ongi minu arvates jutud. Esimene on Peeter Helme "[N nagu nemad](#)", militaarne ja maailmalõpuhõnguline jutt nagu talle hingelähedane. Järgmisena on Erkki Viljaranna "[Tundes kurja hingust](#)", mida kaunistavad autori enda illustratsioonid. See on veidi mahukam lugemine, mälu järgi ütlen, et seal oli üle seitsme tuhande sõna... Illustratsioonid tekitasid minus kohe ka elevust, sest miski nende stiilis ja väljanägemises, kuhtunud seepiatoonis ja sürreaalsuses haakis ennast väga tugevalt minu ilumeelega. Siiralt loodan, et Erkki teeb meile kunagi ka selles stiilis paar kaanepilti.

Siis veel "[Veel üks lahing, tibuke!](#)", veel üks militaarne olustikupilt ning siis "[Kevadhommik Setomaal](#)", mille kirjeldamiseks mul puudub võimekus. Ütleme nii, et tegu on ühe meeoloka külaelu-stseeniga, kust, mm, noh, ei puudu ka näiteks hermafrodiidid.

Artikleid on ka. Hallaste ei kirjutanud Reaktorile arvustust, aga luges ja [mõtiskles "Ajaratta"](#)(The Wheel of Time) üle. Kuivõrd sellest tehakse varsti telesari (loodetavasti parem kui "Troonide mäng" oli), siis heidab Tõnis pilgu küsimusele, et milline võiks "Ajaratta" saatus olla "Troonide mängu" järellainetuses. Brutaalselt otsekohene, aus ja otsekohene "Troonide mäng" võlus nii raamatutes kui esimestes hooaegades sellega, et ei pakkunud turvalist eskapismi, vastupidi. Kas "Ajaratas" on liiga siivas?

Kalveri õnnesoovid saab sel kuul endale [Vincent Price](#). "27. mail 1911. aastal sündinud Vincent Leonard Price jr. on täpselt sel tasemel tegija. Ligemale kuuskümmend aastat filminäitleja staaži ikkagi. Natukenegi žanrifilmide sõber tunneb Vincenti muidugi une pealt igast asendist ära. Vunts, sätitud seong ja veidi altkulmu heidetud pilk," kirjutab Kalver.

Raul Sulbi kirjutab aga eelmise [kuu erinumbrist](#). "Pigem hakkasin muretsema, et kas Reaktorile tavakuudel laekuvates kaastöödes on seksistseenid, seks teemana pigem mitte-oodatud ja sellised tekstid soovitatakse jätta erinumbrist ootama? Loodan, et mitte," küsib Sulbi. Võin vastata, et mure on alusetu, teemasid me ei tsenseeri, kui need just kehtiva seadusandlusega vastuollu ei ole, ja ükski teema pole rohkem või vähem oodatud kui teine. Erinumbrid pakuvad lihtsalt vaheldust ning võimalust teha temaatilisi Reaktoreid, mida valmistatakse kauem ette kui teisi. Aga huvitavaid küsimusi viskab Sulbi teisigi õhku, nii et tasub kindlasti lugeda. Muuhulgas tekitas Sulbi artikkel minus taaskord teatud alaväärsuskompleksi, sest ... Kuigi kirjandusteadust õppinud, pole ma sellega kunagi viitsinud tegeleda ning mingeid ulmeteadlikke, kogumiku eessõna väärilisi juhtkirju pole mul küll lugejale pakkuda. Et ... Et ma nüüd ei teagi.

Aga samas võib Sulbi artiklist välja lugeda, et Reaktor kannatab võrdlust nii "Troonide mängu" kui "Altered Carboniga", nii et maailmatasemel värk ju siiski, ikkagi!

Enam-vähem sama rada tallab ka Weinberg, kes seekord juttude arvustamise asemel arvustas samuti [erinumbrist ennast](#). Kriitiliselt. Väga kriitiliselt.

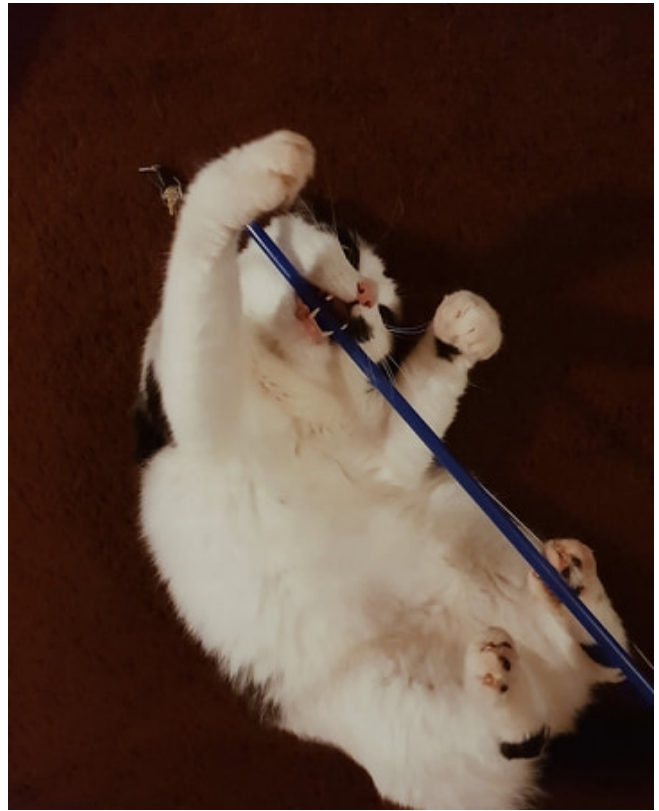

Kuna mitmed arvustajad hüppasid sel kuul kuidagi alt ära ning Erektori autorid jäid suuresti väljateenitud tagasisidest ilma, siis püüame seda ootamatult esilekerkinud kivi oma kapsaaiast välja kangutada parimates "Tõe ja õiguse" traditsioonides ning leiame järgmiseks kuuks erinumbrile rohkem eriarvustajaid. Soovid ka kaasa lüüa? Kirjuta meile toimetus@ulmeajakiri.ee, suhestu meiega Facebookis või kirjuta mulle erakiri aadressiltriinloide@gmail.com, kui soovid.

Ulmestaar on seekord Pronto ja kaanepildi autoriks (ilus, eks?) on Kadri Umbleja.

Tervitades

Triin & toimetus

Kaks ulmega absoluutselt mitteseotud kassipilti, et inimestel tuju paremaks teha. Lisaks on Samil homme sünnipäev.

Intervjuu. Ulmekirjanikud eriolukorras (Laura Loolaid)

Ulmekirjandus lubab rännata tundmata maadele ja avastada uut ning imelist, olgu olukord tavaline või eriline. Aga kuidas näeb välja ulmekirjanike elu ja loometegevus eriolukorras? Istusin pärast vabatahtlike ülesannete täitmist kodus eralduses, kui raamatukogu virtuaalsetes soppides see küsimus päevakorra kerkis. Nägin võimalust häbemamatult ja otse Eesti ulmelaevukesele purjedesse puhuda ning haarasin sellest kinni. Panin kokku paar suunavat küsimust, võtsin mõned kirjanikud sihikule ja asusin neid tülitama.

Vastab Maniakkide Tänav

1. Kirjelda, missugune näeb välja kirjaniku argipäev eriolukorras. Mille poolest erineb see kirjaniku päevast tavaolukorras?

Minu puhul erineb see selle poolest, et nüüd on pere kogu aeg kodus ja minu kõige eelistataval kirjutamisajal, hommikul ja päeval, ei saa suurt midagi tehtud. Öhtuti olen üldjuhul kirjatöök liiga väsinud ja seega on jäänud peamiselt vaid varahommikud, kui teised veel magavad. Seetõttu on ka kirjutamistempo veidi alla vajunud, sest päris igal hommikul ma ei viitsi nii vara ärgata.

2. Kere võib ju kodus kinni istuda, aga mõtted on priid. Kuhu radadele sa praeguste kirjatööde käigus rändad?

Mõtted rändavad nii kodus kui võõrsil. Mõne lühema pala tahaksin panna Eestis toimuma, kuid käsil on ka üks pikem romaan, mille tegevus toimub meie päikesesüsteemi äärealadel.

Kuna romaan on prioriteet, siis eriolukorrast tingitud kirjutamisaja kokkutõmbumise tõttu võivad lühemad palad edasi lükkuda. Kuid samal ajal mängin vahepeal mõtetes veel mõne ideega ja kogun tulevaste romaanide jaoks materjali. Seal on maailmu taas fantasy-st kosmoseni, kerge läbipõikega ka Eestist. Kui kirjatöö käesoleva romaani kallal ikka üldse ei edene liigse väsimuse tõttu, siis panengi paika tulevaste romaanide süžeeeline – et kui järg ükskord nendeni jõuab, siis oleks eeltöö juba suures osas tehtud.

3. Nimeta oma loomingust mõni kirjakoht, mis sinu arvates sobib praeguse olukorra illustreerimiseks või kommentaariks.

Ma usun, et enamus "[Saladusliku tsaari](#)" sarjast, keskoht ehk kõige rohkem, on selliseid kirjakohti täis.

4. Internetist kuulukse, et sinul olevat kohe-kohe midagi valmis. Mis see on ja kus seda näha ja lugeda saab?

Hetkel hakkas just Lääne Elus järjejutuna ilmuma kosmosemadina-romaan „Laevakaitsjad“ ja kohe-kohe on trükist tulemas Saladusliku tsaari sarja kuues osa „Viimase vere poole“. See on jutukogu ja minu panust on seal koostamise vaev ja kolm ning pool lühilugu. Lisaks on parasjagu kibedas trükiettevalmistustöös veebiajakirja Reaktori parimate palade kogumik, kus mul on samuti üks pala lugejate ette ilmumist ootamas. Kuuldused räägivad ka, et kohe-kohe on trükist väljumas Indrek Hargla koostatud eri autorite jutte koondav kogumik „Ülestõusjad ja kodukäijad“, kus minu panust on samuti pool jutukest, pooleks Joel Jansiga.

Vastab Heinrich Weinberg

1. Kirjelda, missugune näeb välja kirjaniku argipäev eriolukorras. Mille poolest erineb see kirjaniku päevast tavaolukorras?

Alustuseks tuleb meelde tuletada, et ma olen siiski jätkuvalt eelkõige hobikirjanik, mis tähendab, et ma kirjutan siis, kui hobi jaoks aega leian. Päevatööd teen tootmisettevõttes, mis valmistab puidust aknaid-uksi. Seega, kas minu argipäev eriolukorras on teistsugune tavaolukorrast.

Üllataval kombel mitte väga – nagu keegi ütles, siis Järvamaal on elu nagu vanajumala selja taga, meil on niikuinii rahulik ja vaikne kant, suht vähe rahvast ja nüüd on lihtsalt veel vaiksem. Meie ettevõtte tiksutab vaikselt edasi, kuigi töömaht on vähenenud. Nii ma siis lähen hommikul tavarutiinis kontorisse, teen oma töö ära ja lähen õhtul koju tagasi. Teisiti on niipalju, et ulmesõprade üritused on kolinud virtuaalruumidesse ja igasugust sotsialiseerumist väljaspool tööaega on vähem. Mitte et ma tavaolukorras oleks teab mis suur sotsialiseeruja olnud. Seega lühidalt öeldes – palju polegi muutunud.

2. Kere võib ju kodus kinni istuda, aga mõtted on priid. Kuhu radadele sa praeguste kirjatööde käigus rändad?

Tegelikult olen ma viimasel ajal olnud loomingulises mõttes äärmiselt laisk ja väheproduktiivne. Jällegi – kuna olen hobikirjanik, ei pea ma oma kirjutamisega leiba lauale ja riiet selga teenima ega katust pea kohal hoidma (selle eest hoolitseb päevatöö), mis tähendab, et kirjutan täpselt nii, kuidas tuju on ja mis lubadusi kellelegi olen jaganud. Viimase aasta jooksul on olnud n-ö tellimustöid – mõne kogumiku tarbeks jutte küsitud ([Looming nr. 5-2019](#), ["Isaac Asimov 100"](#), ["Täheaeg 19: Pilvede Sultan"](#), Indrek Harglaantoloogia [„Ülestõusjad ja kodukäijad“](#)) ning heas mõttes rutiiniks on saanud Reaktori rubriik, kus arvustan eelmise kuu numbris ilmunud jutuloomet.

Suurem projekt on Jack McDevitti romaani „Talent of War“ eestikeelseks manamine – seega rändan ma kirjastuse Fantaasia soovil praegu koos antiigikaupmehe ja hobiaarheoloog Alex

Benedictiga kusagil 11-12 tuhande aasta kaugusel tulevikus mööda Linnutee siinset nurka ja üritan lahendada tema kaasajaks ca 200 aasta vanust mõistatust seoses sõjakangelase Christopher Simi ning tema kadunud laeva „Corsarius’ega“ ning kuidas Alexi kadunud onu Gabe selle kõigega seotud oli. Kas ma mainisin, et seal tulevikus on ka tulnukad...?

3. Nimeta oma loomingust mõni kirjakoht, mis sinu arvates sobib praeguse olukorra illustreerimiseks või kommentaariks.

Minu lühiromaan „[Pimesi hüpates](#)“ räägib (n-ö taustaloona, sest põhirõhk on hoopis mujal) sellest, kuidas inimeste ja tulnukate kokkupuute tagajärjel tekkis uut sorti viirus, mis laastas Maad hullusti, kuid mõjus veelgi hullemini neile tulnukatele. Samuti on lugu „Kasutusvalmis“ mingis mõttes sissevaade isolatsioonis elavate inimeste veidrasse argipäeva millalgi paari-kolme sajandi kaugusel tulevikus tänase USA territooriumil.

4. Internetist kuulukse, et sinul olevat kohe-kohe midagi valmis. Mis see on ja kus seda näha ja lugeda saab?

Tõesti-tõesti – interneti võimet kuulujutte levitada ei tohi kindlasti alahinnata... Kui nüüd tõsisemalt rääkida, siis soovitaks kindlasti Indrek Hargla uut antoloogiat „Ülestõusjad ja kodukäijad“, kus on 12 algupärast juttu tuntud eesti (ulme)kirjanikelt – teiste seas siis Weinbergi klaviatuurist ilmuv „Karma võlg“. 2016.a ilmunud romaan „[Eneseväarikusel pole sellega mingit pistmist](#)“ lõppes ka otsa täpselt sinna kohta, et jäi suur küsimus, mis siis nüüd edasi? Selle, mis edasi, olen nüüd käsikirjaks vormistanud ja lootusrikkalt kirjastajale saatnud. Elame-näeme, mismoodi selle järjega läheb. Samuti on sellest romaanist (ilmselt esimeses järjekorras mulle endale) jäänud mõned vastamata küsimused peategelase mineviku kohta – nendele olen samuti vastuseid proovinud anda, kuid siinkohal ei taha sündmuste käigust ette rutata. Kas eellugu tuleb või mitte, seda näitab aeg. Ja nagu kogemus kinnitab, siis mõnigi lugu ei hüüa tulles, vaid justkui juhtub mõnel ilusal hommikul või pärastlõunal. Nii et ma olen ise ka põnevil, et mis siis nüüd kohe-kohe valmida võiks :)

Vastab Indrek Hargla

1. Kirjelda, missugune näeb välja kirjaniku argipäev eriolukorras. Mille poolest erineb see kirjaniku päevast tavaolukorras?

Väga suurt erinevust ei ole – mis puutub tööalasesse elusse. Suurema osa ajast teen ma ikkagi kodus tööd, see tähendab, et kirjutan; ära on jäänud mõistagi käimised, kohtumised, koosolekud ja mõned projektid on seisma jäänud või siis edasi lükkunud.

Üks väga algusjärgus ulmefilmi-projekt on seisma jäänud, aga sügise poole ehk käivitub loodetavasti uuesti; üks teine filmiprojekt on samuti seisurežiimil, aga selle üle on aina hea

meel. Samuti oleks just kevadel üks kriminaalnäidend tootmisesse läinud, aga praegu ei toimu teatrites midagi. Samas on olnud võimalus proovida minu jaoks suhteliselt ulmelisi asju, nagu videokonverentsid üle interneti ja isegi ühele gümnaasiumile pean ma nüüd küllaminemise asemel kodust arvuti ees kõnelema.

2. Kere võib ju kodus kinni istuda, aga mõtted on priid. Kuhu radadele sa praeguste kirjatööde käigus rändad?

Konkreetselt kirjutan ma praegu romaanitriloogia „[Süvahavva](#)“ kolmandat osa „Viimane suvi“ ja sellest nii umbkaudu pool on valmis. See on selline üleloomuliku elemendiga kriminaalromaan ja külatriller ja ma olen seda kirjutades tõepoolest rännanud üsna ootamatutele radadele ning teinud enda jaoks paar üllatavat avastust. Samal ajal pean ma tegelema ka ühe muusikalise noorteetendusega, mille üks teema on rändamine ajas, aga sellest on täpsemalt praegu vara rääkida.

3. Nimeta oma loomingust mõni kirjakoht, mis sinu arvates sobib praeguse olukorra illustreerimiseks või kommentaariks.

Konkreetselt praegusest olukorrast on inspireeritud novell „Musta surma rada“, mis on sisse loetud [„Tumedad tunnid“ podcastis](#). Varasemast meenub lühiromaan „Jõgeva elavad surnud“ [kogumikus [„Suudlevad vampiirid“](#)– LL.], mis kirjeldab katastroofi saabumist ja apokalüptilise Eesti algust. Miskit sorti epideemiast olen ma ka kirjutanud lühiromaanis „Roos ja lumekristall“ [kogumikus [„Roos ja lumekristall“](#)– LL.].

4. Internetist kuulukse, et sinul olevat kohe-kohe midagi valmis. Mis see on ja kus seda näha ja lugeda saab?

Mõni nädal tagasi ilmus antoloogia [„Ülestõusjad ja kodukäijad“](#), kui sa seda mõtled. Seal on kaksteist uudisjuttu kaheteistkümnelt kirjanikult elavate surnute teemadel, kõige laiemas diapsoonis, nii-öelda. Näha saab raamatupoes; kui raha jätkub, saab ka sealt osta ja lugeda. Kirjastus „Raudhammas“ müüb postimüügiga mõistagi poehinnast odavamalt. Peaks vist ütleva, et see ei ole tingitud selle kevade sündmustest, vaid et ma hakkasin juba mineva-suvel seda kokku seadma ja kirjanikke tüütama.

Suured tänud vastajatele!

Lisaks soovitan lugeda mõnevõrra sarnaseid teemasid puudutavaid intervjuusid Reaktori peatoimetaja [Triin Loidegaja](#) ulmekirjastaja [Eva Lutsuga](#) (täismahus nähtavad Postimehe tellijatele).

Aga see pole veel kõik. Tähelepanelik lugeja pani juba ilmselt tähele, et kõik kolm vastajat nimetasid äsja valminud tööde seas ära ühe lühijuttude antoloogia. Eelmisel nädalal rõõmustaski ulmesõpru „Ülestõusjate ja kodukäijate“ raamatuesitlus, kus jagasid mõtteid pea kõik antoloogias esindatud autorid. Eriolukorrale kohaselt toimus esitlus virtuaalruumis ja huvilised saavad selle salvestust [vaadata siit](#). Antoloogia järellainetus tabas ka võrku kolinud õudusfilmifestival HÖFFi, mille esitlusi ja vestlusringe saab [järelvaadata siit](#).

Ilmus esmakordselt Tartu linnaraamatukogu [Lugemissoovituse blogis](#).

Palju õnne, Vincent Price! (Kalver Tamm)

Näitlejaid on erinevaid. Mõne nägu tuleb juba nime kuuldes silme ette. Mõne nägu võib küll hirmus tuttav olla, aga no ei tule kuidagi nimi meelde. Mõne tunned juba häälest ära. Meisterdad rahulikult köögis vorstivõikut, kui korraga lähevad kõrvad kikki, sest teisest toast telekast kostab tuttav hää. Selline häälest äratundmine tundub mulle endale päris kõva komplimendina, kino ju ikkagi visuaalne kunstivorm, aga siis on mingid sellise tasemega tegijad, kel tuleb ainult suu lahti teha ja võiku tegemine jääb sinnapaika.

27. mail 1911. aastal sündinud Vincent Leonard Price jr. on täpselt sel tasemel tegija. Ligemale kuuskümmend aastat filminäitleja staaži ikkagi. Natukenegi žanrifilmide sõber tunneb Vincenti muidugi une pealt igast asendist ära. Vunts, sätitud seong ja veidi altkulmu heidetud pilk. Puhastverd inglise džentelmen. Küll sündinud, kasvanud ja elanud Ameerikas.

Sündinud ja kasvanud muide küllalt jõukas perekonnas ja lõpetanud Yale'i kunstiajaloolase kraadiga. Ning loogilise jätkuna kraadi omandamisele läks õpetajaks, sattus aga magistriõpingute käigus halba seltskonda ja meelitati teatrilavale. Ning edu ei lasknud end pikalt oodata, juba 1936. aasta etendus „Victoria Regina“ jõudis Broadwayle välja ja sihvakat Vincenti pandi tähele. Magistriõpingutest hea sõna.

Kujutav kunst ja õpetajakutsumus tegelikult Vincenti elus aga kuhugi ei kadunud. Ei piisanud talle ainult oma isikliku kunstikollektsiooni kogumisest. Tema annetuse ja toetuse najal loodi 1957. aastal ühe California ülikooli juurde Vincenti Price'i Kunstimuuseum, mida ta edaspidi ka jõudmööda täiendada aitas ning tudengitele kunstiajaloo alaste loengutega esinemas käis. Egiidi „Kunst massidesse“ all müüdas kauplustekett Sears aastatel 1962–1971 Vincenti poolt kureeritud temanimelist Kaunite Kunstide Kollektsiooni suurusjärgus 50 000 ühikut, muuhulgas siis ka Picasso, Dali ja Rembrandti töid.

Igatahes sealtsamast Broadway lavalt ta ära kinno napsati, tolele ajastule kohaselt mitmeaastase lepinguga, korra lasti veel neljakümendate alguses tiiba ripsutamas käia, aga sealt edasi teatri jaoks põhimõtteliselt kadunud hing. Alles 1978 etendus tema kiitust kogunud ühemehelavastus „Diversions and Delights“, milles ta kehastas Oscar Wilde' ja millega üle kogu maailma umbes 300 korda üles astus.

Toreda avastusena selgus selle loo tarbeks materjalidega tutvudes, et Vincent oli ka kirklik kokakunsti asutaja. Mitte selline köögis vorstivõiku tegija mees, aga selline, kes kirjutas/koostas koos naisega mitmeid kokaraamatuid ja kel oli isiklik autoelamu, millega ta sõpru-sugulasi looduskaunitesse kohtadesse väljasõitudele viis ja neid siis endavalmistatud hõrgutistega kostitas.

No ja sellise häälega, nagu Vincentil oli, siis loomulikult ei jäänud tal ka raadiotöö katsetamata. Luges seal aastaid Simon „Pühak“ Templari lugusid. Luges sisse Edgar Allan Poe töid. Täiendas oma vahelelugemisega Alice Cooperi ja Michael Jacksoni laule. Andis ühes toredas dokumentaalsarjas minajutustajana hääle kuulsatele Austraalia ehitistele.

Ning alles nüüd jõuame mehe põhitöö juurde. Esimesed kümmekond aastat toimetas ta tubli draamanäitlejana. Kuningad, krahvid, markiid ja teised rafineeritud nadikaelad. Tema ja žanrifilmide jaoks oluliseks osutus aasta 1953, kui linastus „House of Wax“ 3D versioonis. Soovitan vältida. 3D versiooni siis, mitte filmi ennast. Osutus väga tulusaks ning viis aastat hiljem välja tulnud küllalt allikatroo „The Fly“ edu pani Vincenti tulevase karjäärikävera lõplikult paika. Kolm William Castle'i filmi, „House on Haunted Hill“ (1959), „Tingler“ (1959) ja „13 Ghosts“ (1960). Roger Cormani tehtud Poe filmid „House of Usher“ (1960), „Pit and the Pendulum“ (1961), „The Raven“ (1963), „The Masque of Red Death“ (1964), „The Tomb of Ligeia“ (1965). Koostööd Christopher Lee, Peter Cushingu ja John Carradine'iga. Filmirolle üle saja, nii et kui mul oleks eesmärk mingi hulk tähemärke täis saada, siis piisaks ainult filmipealkirjadest. Pigem ma olen üritanud tüürida aga sinna suunda, kui palju vaesem oleks žanrifilm ilma Vincenti panuseta. Juba sellest nimekirjast on päris mitu filmi, mis on uusversioonid saanud. Lisan siia kohe veel ühe – 1964. aasta „The Last Man on Earth“. Uusversioone ei tehta unustusehõlma vajunud filmidest. Uusversioone tehakse filmidest, mis on jätnud mulje. Täiesti eraldi teema on muidugi see, kas uusversioone on vaja. Jah, loomulikult on eriefektid vananenud, aga „Kärbes“ on siiani näiteks parasjagu kõhe vaatamine. „Help me! Help me!“-stseen pani praegugi külmavärinad üle selja käima.

Kui võtta edukuse aluseks filmide koguarv, siis olid kuuekümnendad Vincenti jaoks väga head aastad. Mõnel aastal linastus koguni viis filmi milles mees kaasa tegi. Siin oli aga üks „aga“. Price ise väga ei hinnanud seda suunda, kuhu õudusfilmid arenesid. H.G. Lewis hullas verrega „Blood Feastis“ (1963), *giallo*'d hakkasid pead tõstma – Mario Bavalti „Blood and Black Lace“ (1964) – zombid tõusid hauast 1968. aastal („Night of the Living Dead“). Õudusfilmid muutusid järjest verisemaks.

Ka Vincenti enda näitlejatöö eest tublisti ja teenitult kiitust saanud „Witchfinder General“ (1968) on hoopis teise tooniga kui veel kuuekümnendate alguse filmid. Me näeme nõia põletamist ristil ja mehe kirvega surnuks raiumist. Robustselt, mitte elegantset pendli abil poolitamise katset.

Aga kui mina mõtlen Vincenti peale, siis temas on ikka rohkem sellist elegantsi, sellist kastan-oma-ohvrid-vaha-sisse-meest, mitte sellist tükeldan-oma-ohvrid-kööginoga-maniakki. Juhul muidugi kui see tükeldamine ei ole näiteks Shakespeare'i näidendist inspireeritud.

Lühidalt siis oli seitsmekümnendate saabudes Vincent veidi rahulolematu. Tema ja meie õnneks sündisid sellest rahulolematusest aga klassikalised „The Abominable Dr. Phibes“ (1971) ja järjelugu „Dr. Phibes Rises Again“ (1972), kus inimesed surevad iidest Egiptusest inspireeritud viisidel, üks elegantsemaid neist näiteks rohutirtsude poolt ära söödud saamine. Ehk et mitte end väga tõsiselt võtavad filmid, kus Vincent veidi krutskeid teha sai.

Samas stiilis ka minu isiklik lemmik „Theatre of Blood“ (1973), milles tundliku natuuriga näitleja kambale kriitikunässakatele kätte tasuma asub, võttes seejuures aluseks ühe keskmisest kuulsama näitekirjaniku tööd. Kes meist ei teaks siis veinivaati uputamist näidendist „Richard III“. Just selline teadlikkus ja oskus end mitte ülemäära tõsiselt võtta on kindlasti veel üks põhjus, miks härra Price läbi aastakümnete tegus ja oluline oli.

Põlvkonnad põlvkondade kaupa seostavad Vincenti eksimatult õudusfilmiga. See eneseparoodia vint keeratakse veel kaheksakümnendatel lõplikult peale, filmid „The Monster Club“ (1981), „House of Long Shadows“ (1983) (selles lustivad muideks Vincentiga kõrvu žanriikoonid Lee, Cushing ja Carradine) ning „Bloodbath at the House of Death“ (1984). Ei ole

nad ükski hirmutavad ega olnudki nad sellistena mõeldud, aga nad toredad. Sul on neid vaadates hea meel näha, et vanusest hoolimata Vincentile (ja teistele staaridele) meeldib kaamera ees olla. Võib isegi arvata, et ta ei mängi neis filmides pelgalt palga välja teenimiseks. Et tal on ka endal lõbus. Ja selline positiivne tunne paneb palju leplikumalt suhtuma aegunud eriefektidesse ja võibolla mõnda stsenaariumiauku.

Kui ma kunagi selle nimekirja koostamist alustasin, kellele üldse sellesinatse seeria raames õnne soovima võiks/peaks, siis oli teatud hulk nimesid, kelle ma peast kirja panin. Vincent oli üks neist. Materjali hulk aga kohutas. Ärge te arvake, et ma siin viimase paari nädala jooksul kõiki neid mainitud filme vaadata jõudsin, ja avastamisrõõmu jäi mulle endalegi veel küllaga. Kui aga tahta Vincentit eriti kontsentreeritud kujul nautida või ka esmatutvust teha, siis ei ole ilmselt paremat varianti kui Tim Burtoni lühianimatsioon „Vincent“ (1982).

Päeva materjal Wikipedias, aprillis 2020 (Taivo Rist)

Hathori tempel Denderas, Egiptuses.

KUU JUMAL: Hathor (2. aprill)

Hathor oli vanaegiptuse jumalanna, taevajumala Horuse ja päikesejumala Ra ema. Kumbagi neist peeti vaaraode esiisaks ja järelikult Hathorit vaaraode esiemaks. Hathorit kujutati lehmana, kelle sarvede vahel oli päikeseketas, või sagedamini naisena, kes kandis sarvilist peaehet päikesega. Ta oli paljude meesjumalate abikaasa ja nende laste ema. Hathor sümboliseeris seksuaalsust ja näiteks Rad kujutati oma naise Muti kõrval, aga kui sooviti näidata, et on ikka seksikas jumal küll, siis Hathori kõrval. Pikkamööda jäi Hathori kultus järjest enam Isise kultuse varju, sest sümboliseeris rohkem seksuaalsust (ja Mut sümboliseeris rohkem võimu), aga Isis pigem muid naiselikke väärtusi, kuid Hathorit kummardati kuni vanaegiptuse religiooni lõppemiseni kristluse mõjul. Tänapäeval on Hathori järgi nimetatud kristliku kopti kalendri iga-aastane kolmas kuu, mis kestab 10. novembrist 9. detsembrini.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Hathor>

KUU ULMESARI: "Adventure Time" (5. aprill, esimese episoodi 10. aastapäev)

"Adventure Time" on Cartoon Networki animasari, mida tehti aastail 2010–18 283 episoodi. Üks episood kestis 11 minutit. Praegu on töös veel 4 tunniajast filmi. Episoodid jagunevad 10 hooaega, millest kõige lühem kestis 3 kuud ja kõige pikem poolteist aastat. Peategelased on poiss Finn ja tema koer, kujumuutja Jake. Tegevus toimub pärast Suurt Seenesõda (ehk

tuumasõda) ja Finn võib kergesti olla viimane inimene Maal (alles 2017 selgus, et nii see siiski pole). Ent Finn pole kaugeltki üksik, sagedased tegelased on printsess Bubblegum, tuhandeaastane vampiirikuninganna Marceline, Jääkuningas, Leegiprintsess, vikerkaare ja üks sarviku ristsugutis Leedi Rainicorn (saab Jake'iga viis kutsikat) ning nõnda edasi, ainult ükski neist pole inimene. "Adventure Time" on eriline selles mõttes, et tavaliselt on tegelaste vanus fikseeritud, kuid Finn vananes koos näitlejaga, kes tema teksti luges, olles algul 12-aastane: võttegrupp teadis, et pärast häälemurret ei saa ta enam 12-aastasena esineda.

https://en.wikipedia.org/wiki/Adventure_Time

KUU ULMEFILM: "Kõik asjad" (9. aprillil oli 20. aastapäev)

"X-failide" 7. hooaja 17. episood, ainus episood, mille stsenaarist ja režissöör on Gillian Anderson. See oli üldse esimene kord, mil "X-failide" episoodi režissöör oli naine. Ülejäänud episoodidega on see pelgalt lõdvalt seotud ja pigem võib seda arvata "nädala koletise" teemaliste episoodide hulka, ehkki koletist ei ole, selle asemel kohtub Scully oma endise õppejõuga, kelle süda on haige, ja ravib ta alternatiivmeditsiini abil terveks. Kriitikutele ei meeldinud ja nad andsid ühe punkti neljast või viiest, aga vaatajad olid hoopis paremal arvamusel. Kriitikud laitsid režissöör tööd, ehkki võttegrupi liikmed meenutasid seda tagantjärele kiitvalt, ning filmikriitikute arvates oli stsenaarium igav ja mittemidagiütlev, ehkki feministlikud kommentaatorid pidasid seda episoodi keskseks Scully arenemisel skeptikust pragmaatiku suunas. Ühtlasi on see esimene episood, milles Mulder ja Scully omavahel seksivad.

https://en.wikipedia.org/wiki/All_things

KUU TEHNIKA: More Hall Annex (10. aprillil oli töö alguse aastapäev)

See maja asus USA-s Seattle'is Washingtoni Ülikooli ülikoolilinnakus ja selles oli töökorras tuumareaktor. Arhitekt projekteeris selle ülikooli kroonijuveeliks suurte klaasseintega, mis hästi näitaksid sees toimuvat. Kas poleks vahva, kui Tallinna Tehnikaülikooli ühiselamute kõrval oleks oma pisike armas tuumareaktor? Reaktor käivitus 1961, pandi seisma 1988 ja suleti lõplikult 2007. Reaktori tippvõimsus oli 100 kW. 2009 arvati see ajaloomälestiseks, aga ülikool sõitis valitsuse otsusest julmalt üle ja lammutas maja 2016 ikkagi ära. Oli ilus maja. Asemele rajati Bill ja Melinda Gatesi Arvutiteaduse Keskus, nii et võite ise arvata, kes selle reaktori lammutada käskis ja selle eest maksis. Ja nüüd vaatame, kui palju ta keskkonda reostas. Ülikool hankis 3,3 kilo U-235 kütust, millest 1975. aastaks oli kulunud 10 grammi. Võrdleme sellega, kui palju kütust tarvitavad soojuselektrijaamad, aga ülikooli tuumareaktor – 14 aastaga 10 grammi.

https://en.wikipedia.org/wiki/More_Hall_Annex

KUU ASTRONOOMIA: "Apollo 13" (11. aprill, 50. aastapäev)

See pidi olema "Apollo" kolmas Kuul maanduv missioon, kuid 56 tundi pärast starti plahvatas teenindusmooduli hapnikupaak. «Houston, meil on probleem.» Meeskonna teaduslikest eesmärkidest ei saavutatud ühtegi, Kuul maandumisest polnud enam juttu ja missioon muutus võitluseks meeskonna elusana tagasitoomise eest. Õnnestus! Meeskond pidi ronima kuumoodulisse, mis oli mõeldud kahele mehele kaheks päevaks, nüüd pidid kolm meest seal neli päeva olema. Seal oli külm (3 °C), pime ja niiske. Hakkama tuli saada 200 grammi veega päevas igaühele. Lihtsalt tagasipöördumiseks oli juba hilja, niisiis tuli kõigepealt teha tiir ümber Kuu. Kui õnnetus toiminuks tagasiteel, kui kuumoodul on juba ära kasutatud, olnuks meeskond hukule määratud. Meeskonnamooduli kutsung oli Odyssey, mis viitas filmile "2001: Kosmoseodüsseia".

https://en.wikipedia.org/wiki/Apollo_13

KUU VÄLJASURNUD ELUKAS: segnosaurus (12. aprill)

Segnosaurus avastati Gobi kõrbest ja tema nimi tähendab aeglast sisalikku. Ta elas 102–86 miljonit aastat tagasi hiliskriidis ja oli üks varastest terizinosaurustest. Need kuulusid teropoodide hulka, kes olid peamiselt lihasööjad, aga terizinosaurused läksid üle taimetoidule ja nii annab segnosauruse uurimine aimu, kuidas lihasööjad taimesööjateks arenevad. Segnosaurus oli 6–7 m pikk ja 3½ m kõrge ning kaalus 1,3 t. Ta kõndis tagajalgadel, käed olid väikesed, jalgadel oli 4 varvast ja kätel 3 sõrme, keha oli kaetud lihtsate algeliste sulgedega. Liikus tagajalgadel nagu türannosaurus (joosta vist ei jaksanud, tagajalgadel istuda sai), aga sõi puu otsast lehti nagu kaelkirjak. Kõige ebaharilikum tema juures on vägevad küünised sõrmedel ja nende otstarve pole selge: kas ta lõhkus nendega termiidipesi ja sõi termiite? Üks teadlane oletas, et ronis puu otsa, aga sealjuures oli ta vist unustanud, kui palju see elajas kaalus.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Segnosaurus>

KUU AJALUGU: "Titanicu" uppumine (15. aprillil oli aastapäev)

On andnud ainekogumiseks lugematuks hulgaks luuletusteks, lauludeks, muusikalideks, näidenditeks, tantsudeks, filmideks, telesarjadeks, raamatuteks ja videomängudeks. Mõrvamüsteriume on üsna mitu. "Titanic" on saanud ajaränduritele vastupandamatuks magnetiks ja "Titanicu" vrakk vee-elulise pokemonide rassi elupaigaks. 1943 valmis Goebbelsi tellimusel saksa propagandafilm "Titanic", mis oli valmides kõigi aegade kalleim film ja mõjutas Cameroni samanimelist filmi. Filmis "Ghostbusters II" tõuseb "Titanic" merepõhjast üles ja saabub vaimudest meeskonnaga New Yorki – parem hilja kui ei kunagi, kommenteerib sadamatöötaja. Arthur Clarke kirjutas "Titanicu" ülestõstmisest kaks romaani. Stephen Baxter kirjutas 2017 Wellsi "Maailmade sõjale" järje, milles inimesed soomustavad marsi tehnoloogiat kasutades "Titanicu" alumiiniumiga ja see ei lähe pärast jäämäele otsasõitmist põhja. Üks kõige täpsematest "Titanicu" uppumist kujutavatest romaanidest ilmus 1898. aastal, 14 aastat enne laeva tegelikku uppumist.

https://en.wikipedia.org/wiki/Sinking_of_the_RMS_Titanic

KUU ARVUTIMÄNG: "Knuckles' Chaotix" (21. aprillil oli 25. aastapäev)

Viimane klassikaline siil Sonicu kahemõõtmeline mäng; edaspidi läks Sega üle kolmemõõtmelistele. Mängitavaid tegelasi on viis, igaühel oma võimed: siil, vöölane, kameeleon, krokodill ja mesilane. Neist kolm viimast teevad Sonicu maailmas debüüdi. Pahalased on muidugi doktor Robotnik ja tema valmistatud Metall-Sonic. Kriitikute arvamused lahknesid, isegi samas arvustuses võis kriitik mängu nii ülistada kui materdada. Äriliselt mäng äpardus. Mängijate sõnul oli mäng liiga lihtne ja seetõttu polnud suurt soovi seda teist korda mängida. Osana Sonicu mängude sarjast on "Knuckles' Chaotix" siiski tagantjärele pälvinud fännide lugupidamise ja need on korduvalt nõudnud mängu uuestiavaldamist.

https://en.wikipedia.org/wiki/Knuckles%27_Chaotix

KUU ULMEROMAAN: "The Portage to San Cristobal of A.H." (20. aprillil oli A.H. sünniaastapäev, 30. aprillil oli 75. surma-aastapäev)

George Steineri 1981. aasta romaan, BAASist puudub. Juudi natsikütid avastavad Amasooniast 90-aastase Adolf Hitleri, keda romaanis nimetatakse A.H.-ks. Kuuldused levivad ning maailmas tekib suur arutelu, kus ja millise riigi seaduste järgi tema üle kohut mõista. Ülemaailmse segaduse ja transpordiprobleemide (äikesetormid) tõttu ei saa Hitlerit džunglist

ära viia ning natsiküttide ekspeditsioon otsustab tema üle sealsamas kohut mõista. Hitler on eriliselt kõneosav, oma kaitsekõnes kujutab ta ennast juutide heategijana, holokaust olevat tühiasi sellega võrreldes, mida teised rahvad on korraldanud, ja lõpuks nimetab ta end juutide messiaks, kellela israeli riik poleks sündinud. Kaitsekõnega romaan lõpebki, kohtuotsust ei öelda. Kriitikute hinnangud lahknesid, kusjuures osa neist polnud ilmselgelt loost aru saanud ja lihtsalt reageeris Hitleri nimele. Romaan nimetati 1983. aasta PEN/Faulkneri ilukirjandusauhinna kandidaadiks.

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Portage_to_San_Cristobal_of_A.H.

ESIMENE LOEND: "Troonide mängu" auhindade ja nominatsioonide loend (17. aprill)

Pakkuge, kui mitmele auhinnale "Troonide mäng" nomineeriti! Eh... Vähe pakkusite. Ta nimetati 786 auhinna kandidaadiks, millest pälvis 290. Sarja kaudu sai neid 26 näitlejat, kõige rohkem Tyrion Lannisteri kehastaja Peter Dinklage ja Arya Starki kehastaja Maisie Williams (mõlemad 9), nominatsioone on kõige rohkem Dinklagel (47) ja tema vanema õe Cersei Lannisteri kehastajal Lena Headey (33). Ameerika Filmiinstituut nimetas "Troonide mängu" 8 korda parima teleprogrammi kandidaadiks ja "Troonide mäng" võitis iga kord. "Emmy" nominatsioone tuli üle saja, "Kuldgloobuse" nominatsioone ainult 8 (neist üks võit – Dinklage parima meeskõrvalosatäitjana 2012). Kahe hooaja helitaust nimetati isegi "Grammy" kandidaadiks. "Hugo" kandidaadiks nimetati 6 episoodi stsenaarium (võitis 3 esimesel korral), "Saturni" kohta vaatate ise. Rahva Valiku auhinnale oli 17 nominatsiooni, aga huvitaval kombel mitte ühtki võitu. Igasugused kostümeerijate, meikijate ja soengutegijate auhinnad, millest ma polnud kuulnudki, et sellised üldse olemas on.

<https://en.wikipedia.org/wiki/>

[List of awards and nominations received by Game of Thrones](#)

TEINE LOEND: "Ämblikmees: Ämblikuversumisse" auhindade ja nominatsioonide loend (27. aprill)

See on 2018 valminud arvutiga animeeritud ameerika superkangelasefilm, Ämblikmehe frantsiisi esimene täispikk animafilm. Ämblikuversum koosneb paljudest maailmadest, neist igapähe oma ämblikmees, ehkki mõnes neist on see tapetud, ühes on ämblikmeheks loom, ühes jaapani koolitüdruk, üks on mustvalge. Kriitikud olid vaimustuses, vaatavad ka, Mädanenud Tomatid annavad reitinguks 97%. Film pälvis "Oscari", BAFTA auhinna ja "Kuldgloobuse" animafilmi kategoorias, "Hugo" pika filmi kategoorias ning kolm "Grammy" nominatsiooni (salvestus, popbändi esinemine ja filmi helitaust, ei võitnud ühtegi). "Saturnile" sai ta kaks nominatsiooni: animafilmi kategoorias võitis, filmistatud koomiksi kategoorias kaotas filmile "Tasujad: Lõppmäng". Teismeliste Valiku ja Laste Valiku auhindadelt tuli kokku 5 nominatsiooni, aga ei ühtki võitu.

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_accolades_received_by_Spider-Man:_Into_the_Spider-Verse

ESIMENE ARHITEKTUURIPILT: ha-ha (1. aprill)

1. aprilli puhul oli esilehel ha-ha. See on arhitektuurielement, mis takistab liikumist, aga mitte vaadet. Neid kasutavad sõjaväed, sest õhust pole nad hästi näha. Peamiselt takistatakse nendega loomi ja sõidukeid, sest inimesed on osavad ronima, ehkki Austraalias piiras see paljusid hullumajasid. Kui inimene sellest pimedas alla kukub, siis vastavalt kohtulahenditele jääb omanik süüdi. Soovitan minna Tallinna loomaaias leiduvaid ha-hasid vaatama. Värk ise leiutati XVII sajandil Prantsusmaal ja selle järgi on nimetatud Kanadas Quebecis asuv 1300 elanikuga Saint-Louis-du-Ha! Ha!, mis on Guinnessi rekordite raamatus kõige enam

hüüumärke sisaldava asulanimena. Ha-ha esineb Pratchetti romaanides "Relvis mehed" ja "Tubakas" – neist esimeses on ta 50 jalga (15 meetrit) sügav ja nõudnud 3 aedniku elu. Ha-ha on ka Wellsi "Doktor Moreau' saares".

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Scotland-2016-West_Loethian-Hopetoun_House_02.jpg

KUU ILLUSTRATSIOON: Harl Vincenti "Newscast" (18. aprill)

Septembris 2019 oli päeva pildiks ajakirja "Marvel Science Stories" 1939. aasta aprillimainumbri kaanepilt (<https://www.ulmeajakiri.ee/?paeva-materjal-wikipedias-septembris-2019>) ja nüüd illustratsioon samast numbrist Harl Vincenti (õige nimega Harold Vincent Schoepflin) jutule "Newscast". BAASist jutt puudub, kirjanik on olemas, aga ainult 2 jutuga ja ilma ainsagi arvustusega, vikipeediastki pole jutust kokkuvõtet. Siin meenus küll vanasõna, et üks pilt ütleb rohkem kui tuhat sõna. Ma ei tunnegi vajadust seda juttu üles otsida ja lugeda, pildist aitab küll. See-eest on vikipeedias Vincenti kogu mahukas looming, esmailmumise andmed kõigil teostel juures. Oleks kena, kui see sealt BAASi kantaks. Kunstnik Alex Schomburg (sündinud Alejandro Schomburg y Rosa) oli ameerika illustraator ja koomiksikunstnik, kelle karjäär kestis üle 70 aasta ja kes keskendus ulmeliste tehnikaseadmete kujutamisele.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alex_Schomburg_-_Harl_Vincent_-_Marvel_Science_Stories_for_April-May_1939_-_Illustration_for_Newscast.jpg

TEINE ARHITEKTUURIPILT: ridamajad Kanadas Ontarios Markhamis (25. aprill)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Markham-suburbs_aerial-edit2.jpg

KUU MAAL: "Maarja kuulutus püha Emidiusega" (26. aprillil oli sündmuse oletatav aastapäev)

Carlo Crivelli kujutas 1486 oma kodulinna Ascoli Piceno kiriku altarimaalil, kuidas Neitsi Maarja saab Pühast Vaimust, aga mõne arvates hoopis UFO-st käima peale. Kuidaspidi teile tundub? Emidius on Ascoli Piceno kaitsepühak ja tema lisamine maalile on anakronism, sest ta elas kaks ja pool sajandit pärast Maarjat. Emidius sündis Trieris ja suri Ascoli Picenos, nii veetis ta oma elu ka geograafiliselt Maarjast väga kaugel. Crivelli vajuks pärast oma surma unustusse ja tema eluloos pakub huvi üksnes asjaolu, et 27-aastaselt mõisteti ta vangis abielurikkumise eest ühe abielunaise ja ta istus 2 aastat päriselt kinni. Stiililt kaldub ta hüperrealismi, aga samas on ta maalid üle külvatud allegooriliste detailidega, näiteks Maarja neitsilikkusele vihjab pudel joogiveega. Esiplaanil olev õun sümboliseerib keelatud vilja ja pattulangemist, kurk ülestõusmist ja lunastust, aga paabulind surematust – tollal usuti, et paabulinna liha ei roisku.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Annunciation,_with_Saint_Emidius_-_Carlo_Crivelli_-_National_Gallery.jpg

PÄEVA MATERJAL COMMONSIS

ESIMENE LOODUSEPILT: liustik Alaskal Tšugatši rahvusparkis (3. aprill)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Parque_estatal_Chugach,_Alaska,_Estados_Unidos,_2017-08-22,_DD_94.jpg

TEINE LOODUSEPILT: Viru raba talvel (6. aprill)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Viru_Bog_at_winter.jpg

KUU SÜRREALISM: Müncheni olümpiastaadion (13. aprill)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Olympic_Stadium_Munich_-_Rows_of_Seats,_April_2019_-04.jpg

KUU TRANSPORT: prügivedu Šanghais, selle artikli kõige ulmelisem pilt (24. aprill)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Shanghai_recycling_transport_bycicle.jpg

ESIMENE KOSMOSEVIDEO: Musta augu kroon tõmbub kokku. (3. aprill)

Nähtavasti koroonaviiruse mõjul saadeti aprillis Commonsi esilehele palju videosid tähtede ja mustade aukude krooni (inglise keeles corona) uurimisest. Muidugi pole neil haigusega mingit pistmist. Musta augu suunas voolav aine moodustab musta augu ümber niinimetatud akretsioonikettaga, mis koosneb aatomitest. Mustast august väljub kettaga risti asetsev ja subatomaarsetest osakestest koosnev kitsas pilv, mis kiirgab röntgenikiirgust – see ongi kroon. NASA teleskoop Neutronitähed Siseehituse Uurija, mis asub Rahvusvahelises Kosmosejaamas, jälgis hiljuti avastatud väikese musta augu krooni ja järeldas, et kroon tõmbub kokku. Teoreetiliselt oli seda varemgi ennustatud, aga suurte mustadel aukudel kestab see protsess nii kaua, et inimese jaoks pole midagi aru saada. Nüüd leiti must auk, mille mass on kõigest 10 korda suurem Päikese omast, ja täheldati, et sellisel toimub see hulga kiiremini. Musta augu krooni temperatuur ulatub miljoni kraadini ja pole teada, miks see nii kõrge on. Video kestab 3½ minutit.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:NICER_Charts_the_Area_Around_a_New_Black_Hole.webm

TEINE KOSMOSEVIDEO: Mustadel aukudel avastati südamelöögid. (11. aprill)

Bruno Rossi oli Itaaliast pärit juudi rahvusest ameerika füüsik, kelle järgi nimetati Rossi Röntgenikiirguse Ajastuse Uurija, 3,2 tonni kaalunud satelliit, mis tegutses 1995–2012 ja kukkus 30. aprillil 2018 Maa peale tagasi. See täheldas kahel mustal augul röntgenikiirguses perioodilisuse, mis ühel kestis 40 sekundit ja teisel 5 sekundit. Piltlikult võib seda nimetada musta augu südame rütmiks. See avastus tehti juba 2008. aastal (avaldati 2011) ja üks neist mustadest aukudest oli tollal väikseim teadaolev must auk, kõigest 3 korda massiivsem Päikesest. Vaadake ka ilupilte tähe ja musta augu kaksiksüsteemist ning kuidas must auk tähe sisu endasse imeb. Näete musta auku ümbritsevat akretsioonikettaga ja sellega risti olevat pulseerivat musta augu krooni. Video kestab 1½ minutit.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:RXTE_Detects_Heartbeat_Of_Smallest_Black_Hole_Candidate.ogv

KUU ASTRONOOMIAVIDEO: teleskoobi peeglite puhastamine (16. aprill)

Euroopa Lõunaobservatooriumis asub Väga Suur Teleskoop (see ongi ametlik nimi), mis igal öösel avab oma neli hiigelsilma ja vahib nendega taevasse. Igas silmas on ümmargune peegel, mille läbimõõt on 8,2 meetrit. Aeg-ajalt peab aga peegleid puhastama. Minu jaoks oli täiesti ulmeline, missugused seadmed on teleskoobipeeglite puhastamiseks välja mõeldud ja kuidas see täpsemalt käib. Video kestab 10½ minutit.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ESOcast_15.webm

KUU TEHNIKAVIDEO: Falkirki ratas (19. aprill)

Vaadake 10 sekundi pikkust videot Šotimaal Falkirkis asuvast pöörlevast laevatõstukist. See asub kohas, kus Forthi ja Clyde'i kanal kohtub Unioni kanaliga. See on ainus pöörlev laevatõstuk maailmas, tõstab laevu 24 meetri kõrgusele. Tegelikult asi nii kiiresti ei käi, vaid filmitud on kiirendusega ja 10 minutit on kokku pressitud 10 sekundisse. Falkirki ratta avas 24.

mail 2002 Elizabeth II isiklikult. Arusaadavalt on Falkirki ratas ainsa omataolisena maailmas turismimagnet, seda külastab aastas 400 tuhat inimest ja neist kolmandik teeb kaasa paadireisi, mis väljub umbes iga tund. Falkirki ratas on kujutatud Šotimaa Panga väljaantavate 50-naelaste rahatähtede tagaküljel.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Falkirk_Wheel_Timelapse,_Scotland_-_Diliff.webm

KOLMAS KOSMOSEVIDEO: Kuidas krooni massi purse mõjutab Maad? (22. aprill)

See 4½ minuti pikkune video näitab, kuidas Päikese krooni massi purse mõjutab Maa tuuli ja ookeane. Krooni massi purse toimub Päikese aktiivsuse maksimumi ajal 3 korda päevas ja aktiivsuse miinimumi ajal iga 5 päeva tagant. Pursatavaks materjaliks on magnetiseeritud plasma ehk elektronide ja prootonite voog. Tüüpiliselt jõuab see Maale 5 päevaga, valgus seevastu 8 minutiga ja see võimaldab hoiatamist. Esimene ja ühtlasi suurim teadaolev krooni massi purse toimus 1. septembril 1859 ja see võttis maha kogu planeedi elektrisüsteemi, mis tollal tähendas telegraafi. Kuid mõned telegraafioperaatorid ühendasid oma seadmed akude küljest lahti ja jätkasid tööd täiesti ilma toiteteta – krooni massi purse andis küllalt voolu. Tollased teadlased ei suutnud seda nähtust selgitada, sest röntgenikiirgus oli veel avastamata ja ionosfääri idee oli Carl Friedrich Gauss küll välja käinud, aga see oli veel tunnustamata.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dynamic_Earth-A_New_Beginning.webm

ESIMENE VANAFILM: "Malepartii" (esilinastus 19. aprillil 1912)

8 minuti pikkune itaalia põnevik 1912. aastast. Algab hullumajas ja näidatakse paljusid hulle. Üks neist põgeneb, astub rongi ja meelitab kaasreisija malet mängima, panuseks elu: kaotaja peab surema. Hull mängib kõvasti ja vastane saab varsti aru, et jääb pigisse. Tal õnnestub abi kutsuda, ent selleks ajaks, kui abi saabub, on hull juba vastase matistanud ... Kui te ehk arvate, et tollal ei osatud teha filme, mis ajaksid silmad punni ja paneksid hambad küüsi närima ning pikkus pole ka nagu suurem asi, siis peate tingimata vaatama. Kindlasti kuulub see 1912. aasta parimate filmide hulka, stsenaarium oli väga tugev, montaaž oli uuenduslik (vaheldumisi näidati rongis ja väljaspool rongi toimuvat). Lõpp oli lausa enneolematu: vist esimene film maailmas, kus jäeti lahtiseks, kas sai siis surma või ei saanud, ja oligi hea, et see lahtiseks jäi.

<https://commons.wikimedia.org/wiki/>

[File:Una_partita_a_scacchi_\(S._A._Ambrosio,_1912\).webm](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Una_partita_a_scacchi_(S._A._Ambrosio,_1912).webm)

TEINE VANAFILM: "Kollanokad" (25. aprill)

Klondikesest avastati 1896 kulda ja puhkes kullapalavik. See film näitabki, kuidas tuhanded õnneotsijad Klondikesse rändavad. Film valmis 1924 ja kestab poolteist tundi. See on esimene täispikk mängufilm, mis täielikult Alaskal filmiti (Klondike ise asub Kanadas). Kullakaevurite elust eriti aimu ei saa, keskendutakse armuseiklustele. Tegelikult lõppes kullapalavik 3 aastaga, Dawsoni elanike arv oli 1898. aastal 40 tuhat ja 1911. aastal 615, linn põles füüsiliselt maha, kusjuures kaks suurt tulekahju põhjustas sama naine, aga filmis kestab tegevustik 10 aastat ja näha pole, et rahvast vähemaks jääks. Üldse pole mainitud skorbuuti, düsenteeriat, malaariat, tüüfust ja difteeriat. Lõpus kukub pahalane liustikuvaringu käigus ookeani – Klondikeses muidugi ookeani pole. Aga vaadata kõlbab ikka, ehkki soovitan pigem lugeda Jack Londoni "Smoke Bellow'd".

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Chechahcos_\(1924\).webm](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Chechahcos_(1924).webm)

KOLMAS VANAFILM: "Põrgukatel" (26. aprill)

100 sekundi pikkune Georges Méliès' õudusfilm 1903. aastast, peaosas kuradina oli eeldatavasti Méliès ise. Piraatlusega võitlemiseks hakkas Méliès igast filmist tootma kaht

negatiivi: üht koduturu ja teist välisturu jaoks (ta tegi küll tummfilme, aga ikkagi). Selleks ehitas ta sellise kaamera, mis võimaldas korraga kaks eraldi negatiivi filmida, kasutades kaht läätsed ja kaht filmilinti. 2000-ndatel avastati, et see võimaldab 3D-efekti filmidest, kus nii kodumaa kui välismaa negatiiv on säilinud, ja mitmest filmist, sealhulgas "Põrgukatlast", tehti 3D-versioon. Kriitikud olid vaimustuses ja rääkisid, et jääb mulje, justkui Méliès oleks selle algusest peale 3D jaoks kavandanud.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Le_Chaudron_infernal_\(1903\).webm](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Le_Chaudron_infernal_(1903).webm)

NELJAS VANAFILM: "Häbelik" (29. aprill)

1924. aasta romantiline komöödia Harold Lloyd ja Jobyna Ralstoniga peaosades, pikkus poolteist tundi. See oli Lloyd esimene sõltumatult toodetud film ja teine 6 järjestikusest filmist, milles ta koos Ralstoniga mängis. Lloyd loomingus oli see esimene film, mis pööras suurt tähelepanu peategelase arengule ja filmiajaloos oli "Häbelik" teedrajav selle poolest, et naispeategelane polnud pelgalt armastuse objekt, vaid esines paljudes koomilistes stseenides. Sisust. Lloyd mängib nii häbelikku noormeest, et ei julge tüdrukutega hästi rääkidagi, pealekauba on ta kokutis. Ainult entusiasmi saabudes või vilet kuuldes suudab ta kogelemata kõneleda. Siiski kirjutab ta raamatu "Armastamise saladus", kus õpetab eri tüüpi naistega ümber käima. Kirjastaja peab seda ülilolliks, aga otsustab, et nii tobedale raamatule peab leiduma lugejaskond, ja annab selle välja. Artiklis on vahvad postrid.

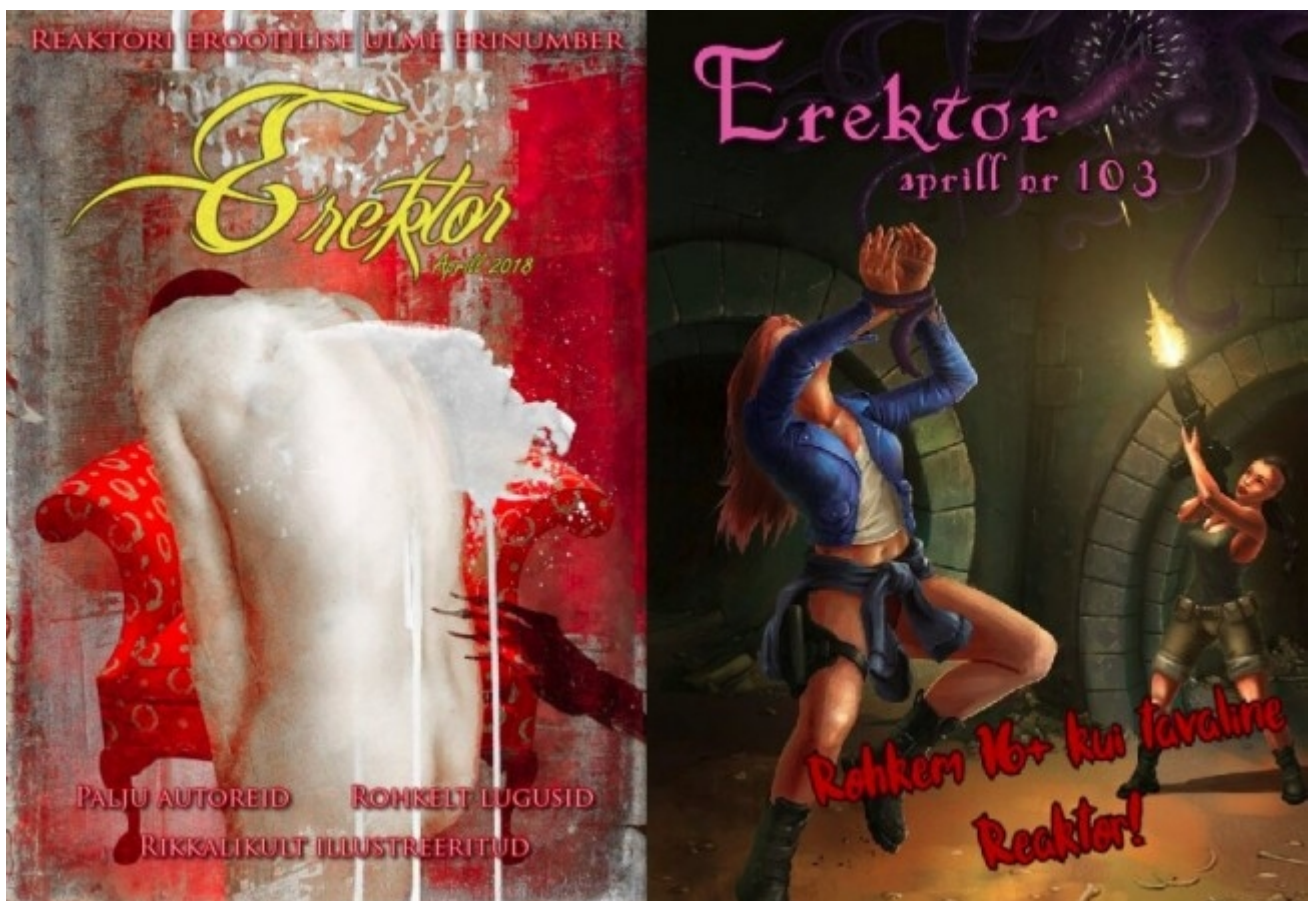
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Girl_Shhy_\(1924\).webm](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Girl_Shhy_(1924).webm)

Artikkel. Seksi marginaliseerimisest (ulme)kirjanduses (Raul Sulbi)

Eelhoiatust! Järgnevalt räägin vastu iseenda (ja Lester del Rey) arvamusele, et mõnes mõttes oli väga hea, et tekkivat ulmekirjandust kahe ilmasõja vahel modernistlik kirjandusilm ei tunnistanud ja kirjanduslikust peavoolust ära ulmegetosse tõukas, sest just ainult nii, segamatult moodsatest voolustest, sai fantastika žanrikirjandusena välja areneda ja selliseks nauditavaks kirjandusliigiks muutuda, nagu me teda teame. Aga see on vist ka üks väheseid juhtumeid, kus ma getostumisel teatavaid plusse näen.

Eelmise kuu Reaktori erinumbrist (Erektor 2) tõukudes tuleb seekord juttu seksist ja ulmest. Keda huvitab ajalooline ekskurss, neile soovitan enda kirjutatud ülevaadet [«Seks ulmes: munevatest printsessidest tulnukaüsas astronautideni»](#) (Eesti Ekspress, 27. detsember 2017). Järgnevalt lahkun küsimust, kas seks (erootika, porno, misiganes) ulmetekstis on või peaks olema midagi nii erilist, et sellele ERI-silti külge kleepida.

Ma nimelt kardan, et seksiteemaliste ulmejuttude kuidagi eriliseks kuulutamine läbi nende erinumbritesse koondamise ja avaldamise ning selle sammu kuidagi mingi erilise julgustüki, nalja või pagan veel teab millena väljamängimine tegelikult marginaliseerib seksi kujutamist ulmeteostes, annab justkui sõnumi, et seks kosmoselaevade ja laserpüstolite maailmas on okei korra kahe aasta tagant aprillis, kui ilmub Erektor.

Pean tunnistama, et ei suutnud eelmisel (aprillis aastal 2018) ega selgi korral kõiki numbri algupäraseid ilukirjanduslikke tekste läbi lugeda – juba puhtalt nende mahu pärast (kahe aasta eest 20 juttu, seekord 13, aga need pole mingid laastud, vaid tihti ikka keskmise pikkusega mahukad ning korraliku süžeearendusega lood), aga mõningaid ikka lugesin, kas siis pealkirja, autorinime (tuttav autor või kentsakas pseudonüüm), illustratsiooni haaravuse või värskelt lugenute reaktsioonide tõttu. Kuna ma pole Reaktori ilukirjandusosa püsilugeja, ei oska ma neid erinumbri-palu taseme poolest küll ajakirja igapäevaköögiga võrrelda, aga mõlemal korral oli nii meeldivamaid jutte kui ka tehnilise võimekuse poolest selliseid sooritusi, et last ootaval naisel võiks neid lugedes laps ära pudeneda.

Pean tunnistama, et erinumbri külalistoimetaja Agur Tånava juhtkirjadest ma oodatult aru ei saanud, mis konkreetsemalt selleteemaliste *special*-kogumike idee sünnitas, kas on näiteks šnitti võetud Harlan Ellisoni kurikuulsast antoloogiaprojektist «Ohtlikud nägemused» (*Dangerous Visions*; 1967), mis ju muude tabude hulgas samuti seksiteemalisi püüdis murda või kuidas. Seletused numbrite sünniloole on ümmargused, aga see-eest väheütlevad nagu autorile omane.

Kuid see selleks. Nagu juba öeldud, oli meeldivamaid lugusid, mille puhul tundsid rõõmu autori kirjaoskusest ja vabast ning elegantsest ja täiskasvanulikust lausevaldamisest, selgelt mitte-amatöörkirjandusest (Rosanna Padus), oli mõnusat žanrimärulit (Manfred Kalmsten), aga oli ka tekste millele osaks saanud kiidulaul pigem nõutuks tegi (Peeter Helme). Nagu öeldud, lugesin juhuvaliku alusel väheseid palu, ja ega meeldinutegi puhul puudusi nappinud, olgu selleks siis üldine sisu- ja ideetühjus ning selle tühjuse venitamine väga pika täheruumi peale või tekstis välkuvad 'kannikad', 'munnid' ja 'kintsud', mis on küll oma rahvakeelilisuses omased teatud ulmeautorite seltskonna tekstidele, mis aga paraku siinkirjutaja jaoks mõjuvad oma madalkeelsuses lihtsalt igasugust intellektuaalset ja muud erutust tapvalt. Tuleb välja, et ka erootikat, pornot saab kirjanduses teha krahvilikult ja teha prolelikult, teha esteetiliselt ja teha jämekoomiliselt või lihtsalt jämedalt.

Aga nagu juba öeldud, ei ole minu roll siin ilmunud tekste lahata. Pigem hakkasin muretsema, et kas Reaktorile tavakuudel laekuvates kaastöödes on seksistseenid, seks teemana pigem mitte-oodatud ja sellised tekstid soovitatakse jätta erinumbrit ootama? Loodan, et mitte. Aga ei tea, kuna empiirilist kogemust napib.

Neid lugusid lugedes jäin aga eneselegi üllatuslikult mõtisklema seeütle, mis roll on üldse seksil kirjandustekstis? Sest igasuguste seksiteemaliste erinumbrite ja spetsiaalsete sariantoloogiate kiuste on seks tänapäeval ju tavalise kirjandusteose loomulik osa, mitte mingi materjal, mida tuleb otsida kilepakendis pornoajakirja juturubriigist või kord kahe aasta tagant erilisest numbrist. Eks siin tuleb muidugi vahet teha seksil ja seksuaalsusel kui teemal või ideel, loo probleemil, ja seksistseenidel, seksi kujutamisel. Tasub endale lihtsalt meenutada, et veel 100–150 aastat tagasi olid mõlemad kirjandusteoses täielikud tabud. Ja suurema osa möödunud sajandist oli isegi ju elitaarsemas ja julgemas kirjanduses tavaks, et seksile viidati, näidati selle algust ja siis langes eesriie. Siis algas uus päev. Telelavastuses tegid mees ja naine voodis või voodi äärel istudes suitsu.

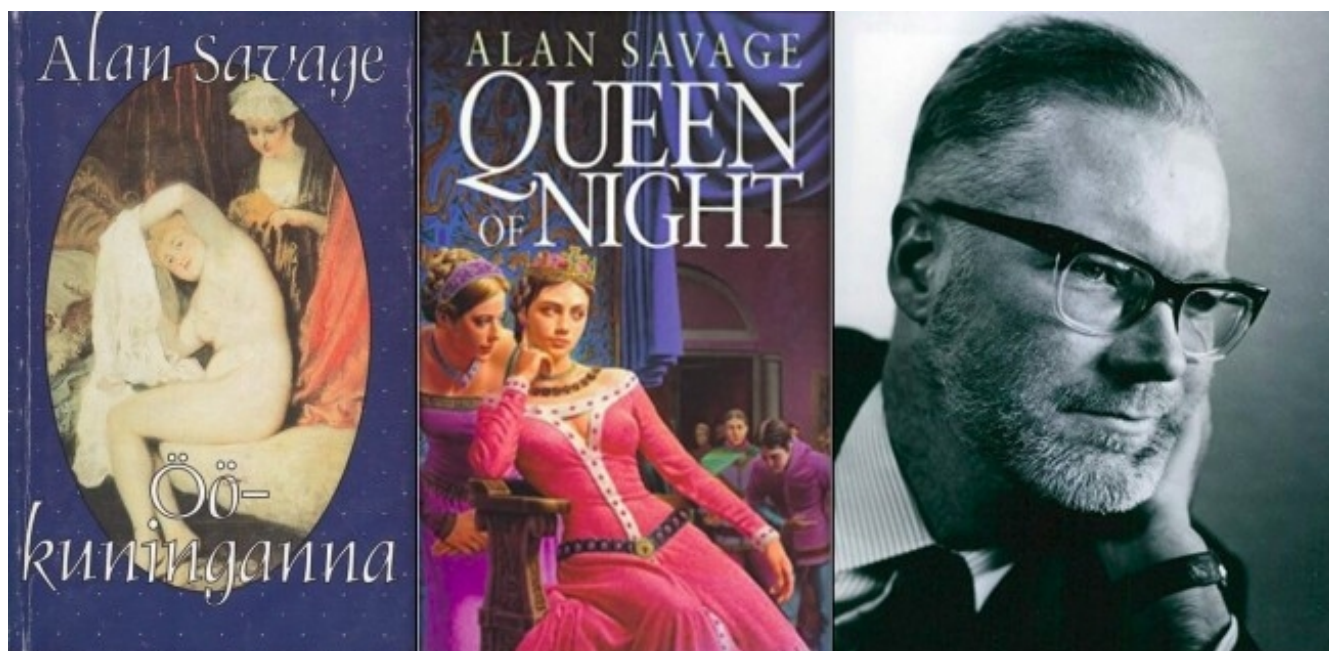
Nii et kui jätta kõrvale seksuaalsuse probleemid ja küsimused sügavama teemana, loo probleemina, mida autor kirjeldab ja lahendab, siis seksistseenide tasemel jääb see küsimus jõusse. Miks neid kirjandusteosesse pannakse? On's nende eesmärk pelgalt kinnitada, et tänapäevane kirjandus on tabudevaba ja kujutab kõiki igapäevaelu osi, peegeldab elu tema kõikkülgsuses? Või on nende eesmärk tõesti füüsilist erutust pakkuda? Või kas need saavad pakkuda mingit teistsugust, intellektuaalset erutust, emotsionaalset kirkastust? Pakkuda võimalust eheda armastuse-emotsiooni läbielamiseks?

Ses mõttes, et me ju samamoodi kirjandusteostes stseene, kus tegelased oma jääkainetest vabanevad, siiski valdavalt ei kohta? Lihtsalt sellepärast, et tualetis istuminegi on elu naturalistlik palg ja seda peaks näitama. Kui seksistseene on näiteks «Troonide mängu» teleseriaalis ju ohtralt – ja enamik neist (ka pildil fikseeritu) ei kannu absoluutselt edasi süžeed, vaid eksponeerivad lihtsalt iseennast ja tegijate äss-olekut («näete, me saame seda näidata!») – siis, kemmergustseene meenus samast sarjast esimese hooga vaid üks ja see oli süžee arengu seisukohalt täiesti vajalik. Neid keegi teksti lihtsalt naturalismi-naudingust ju ei pane, kuna «see on elu loomulik osa ja seda peab ka näitama». Okei-okei, Mart Kivastik jutus «Morn» (Looming 1/1998) pani ja võitis sellega ka Tukla novellipreemia. Küll vana Friedebert teispoolsuses alles selle püksikusemise jutu pärgamise üle rõõmustas! Kohe midagi tema loomingu vaimsust kõrgel hoidvat! Nüüd, kus kohustuslik ja piinlik sokkikusemise juhtum eesti kirjanduses on meenutatud, saab jätkata.

Nii et ikkagi, mis asjaoludel ilmub kirjandusteksti seksistseen? Lubatagu nüüd üks ulmeväline näide. Mäletan, et kui 1996. aastal andis kirjastus Perioodika eesti keeles välja viljaka seiklus- ja põnevuskirjaniku Alan Savage'i ajaloolise romaani 14. sajandi Napoli kuningannast Giovannast «Öökuninganna», siis seda lugedes valdas mind küll suur hämmeldus. Seksistseene oli seal sageduses ja visuaalse põhjalikkusastmega, mida olid varem harjunud kohtama vaid kõiksugu «Josephine Mutzenbacheri mälestustes» ja muudes ajakirja Maarja/Maaja järjejuttudes.

Samas ei saaks öelda, et need olid seal kuidagi üleliigsed või kunstlikud: seks ja süstemaatilise kopuleerumise läbi saavutatud ülemvõim sobilike meeste üle oligi kirjaniku versioonis kuninganna Giovanna võimu teostamise mehhanism. Selle seksi kirjeldused olid aga niivõrd pornograafiliselt utilitaarsed ja tundeabad, et kohati tekkis mõte, kas see raamat polegi mõeldud tualettpaberi rull käeulatuses füüsilise rahulduse saavutamiseks.

Ja kui ma nüüd neid Erektori jutte edasi lugesin ja mõte edasi uitas, avastasin ühel hetkel ehmatusega, et olen ju isegi pseudonüümi all sajandi alguses üsna arvestatavas ulatuses seksistseene ühte ulmeteksti mahutanud. Ja mitte lihtsalt seksistseene, vaid häbitut geiseksi ja kui ma nüüd, aastaid hiljem tegelaste vanuseid õigesti mäletan, siis vist lausa lastepornot – mitte et sellist terminit kõrgkeskaegsete Itaalia teismeliste puhul tarvitada saaks. Aga see kõik juhtus muidugi ilusatel nullindatel, meie elu ehk kõige liberaalsemal ja vabameelsemal kümnendil, millist on tänapäeva üha konservistuvamas maailmas, kus riigijuhid ihkavad tagasi pöörduda 1950ndate väärtuspildi juurde või suisa 1913. aastasse, varsti raske ettegi kujutada.

Igatahes meenub, et omal ajal ei heitnud kriitika neid seksistseene tolles tekstis autorile üldse ette, vaid tunnustas neid ja möönis, et need on tõesti sellise tegelastegalerii ja sellise alternatiivajaloolise ideega süžee jaoks vajalikud. Kuigi need seksistseenid toona olid seal teadlikult omamoodi piiride katsetusena, et kuhumaani saab minna. Ja ehk ka kapist väljatuleku protsessi osad, jumal teab. Kirjutustehniliselt, lause valdamise poolest on tekst muidugi äbarik, seda ei tohi unustada. Ja et kriitika seda omal ajal väga ette ei heitnud, on hirmutav tõik.

ALGERNON

Jutt

01.04.2002

Janusz A. Grinewski

[Arvustused](#)

Grottaferrata palimpsest

Proloog

See pole mingi jutustus.

Kõik sedasorti meenutused algavad tavaliselt tõdemusega, et jutustaja on juba vana. Võivad alata ka kirjutaja esimese selge lapsepõlvemälestusega, millele siis vähimagi häbitundeta erilist tähendust püütakse külge pookida.

Aga nagu juba öeldud, pole käesolev mingi lugu või jutustus. Ma ei pane neid sõnu kuhugi pärgamendilehele kirja ega jutusta neid enda ümber kogunenud seiklusjutuhuvilistele imaginaarsetele poistele. Ma lihtsalt mõtlen nendele oma nooruses aset leidnud traagilistele sündmustele, nii et kõige õigem oleks pidada seda lihtsalt meenutuseks või mälestuseks.

[«Grottaferrata palimpsest»](#)

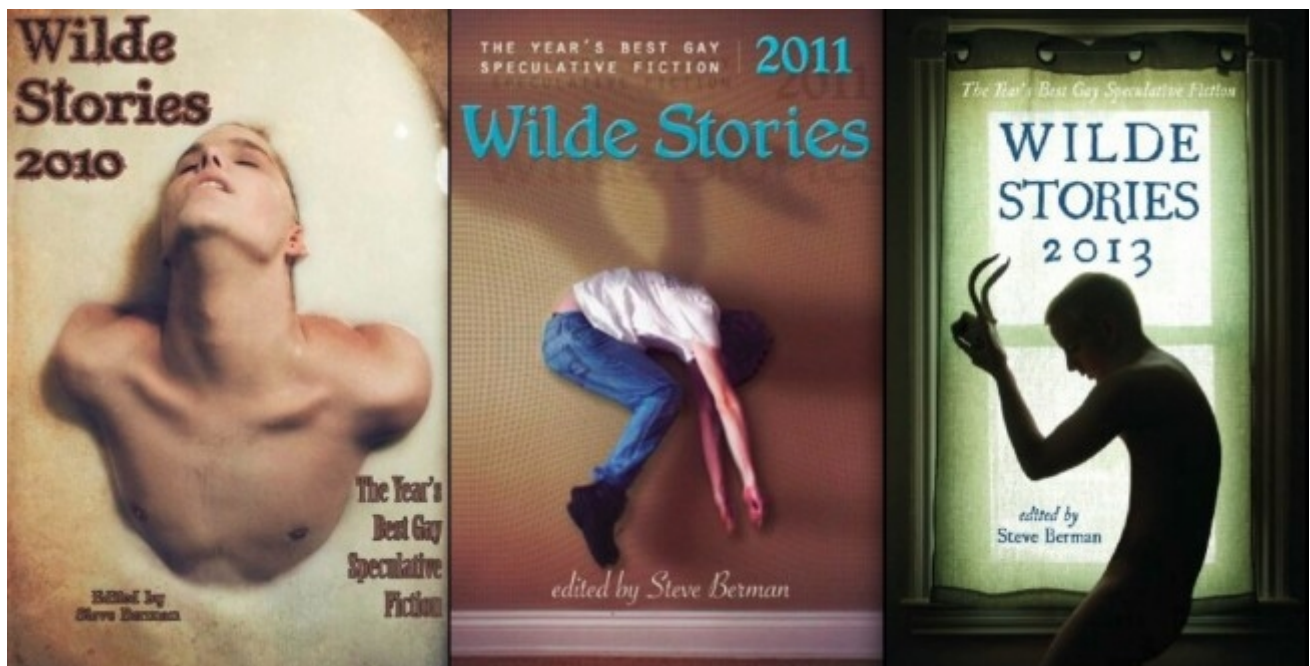
Sattudes ajuti lugema tänapäeva süngmorni *fantasy*-kirjandust, valdab mind aga seesama nõutus, mis «Troonide mängu» telesarjagi puhul – seksistseenid ei ole seal tihti tegelikult vajalikud, need mõjuvad pigem toidu ülevürtsitamisenä. Ja nagu me teame, siis liiga palju kaneeli ei ole kunagi hea. Kuigi see kirjandus ei püüa otseselt üle võtta 10-15-minutiliste pornoklippide funktsiooni (nagu püüdis Savage'i «Öökuninganna»), jääb sageli mulje, et kogu see naturalismi, rooja, vägivalda ja seksi ekspositsioon seal ongi asi iseeneses. Näitamaks meile, kuivõrd sada korda rohkem päris ja julm see väljamõeldud kvaasivõimatu maailm on.

Ja viimaks ringiga tagasi algusse. Kuna ma kõiki läbi lugeda ei jaksanud, siis ei oska ma arvata, kui mitme puhul kahe Erektori-numbri kokku 33-st tekstist olid seksistseenid süžee ja seks konkreetse ulmeloo teemaga integraalselt seotud ning kui paljudesse olid need stseenid sisse pikitud vaid tavalise ulmeloo *guilty pleasure*-lisandusena, utilitaarse pornograafilise interluudiumina, mis ei pea kestma üle 10 minuti. Loodame parimat.

Aga konkreetsest vastusest sõltumata jään enda juurde, et sellise erinumbri idee on juba eos eesmärgile vastutõttav – kui eesmärk ikka on seksuaaltabude kaotamine. Pigem see getostab seksi ulmes veelgi kindlamalt oma tsooni, millel on range piirivalve. 11 kuud aastas me seksist ei räägi ja siis ühel kuul räägime. Kasvõi koos robotitega. Aga ülejäänud aja pole seksi ulmelugudesse vaja.

Selline mõttekäik (mis, ma kardan, on aktsiooni tulemiks – «seksi jaoks on meil Erektor!») meeldib mulle sama vähe kui erinevad seksuaalvähemuste teemalist ulmet hindavad kirjandusauhinnad (Lambda SF/F/H, Gaylactic Spectrum). Palun mitte valesti aru saada, neid auhindu on korduvalt võitnud mulle vägagi meeldinud kirjanike vägagi nauditavad raamatud – ja mulle on ka meeldinud, et neis on sees olnud oma geiliinid –, aga need raamatud ei ole kunagi olnud olulised eelkõige nende geiliinide pärast, vaid ikka muu ulmelise poole pärast. Kui aga «geiulmele» (mida see mõistemonstrum üldse peaks tähendama?!) on olemas omaette auhind, siis vabastab see justkui alateadlikult teiste, tavaliste auhindade nominatsioonides ühe koha: seda geivärki me siis ei hakka hindama, las seda vaagib spetsiaalne auhinnasüsteem!

Ometi kui eesmärgiks võiks olla ristivastupidine suhtumise muutus: geiliini võtmine täiesti normaalse asjana teksti puhul, mitte selle alusel teksti oma alamkategoriasse suunamine.

Juba alates 2008. aastast annab väikekirjastus Lethe Press toimetaja Steve Bermani (1968) koostatuna välja ka omaette sarja – aasta parimate geiulmejuttude kogumikeseeriat «Wilde Stories: The Year's Best Gay Speculative Fiction». Kuigi igasuguse loogika järgi peaks need raamatud mind väga huvitama, siis ometi ei ole nende aastate jooksul kordagi tulnud pähe isegi mõtet, et peaks mõne kõite neist hankima ja neid jutte proovima. Miks selline mikrogeto vaid veidi suurema ulmegeto sees? Tõtt tunnistades on huvipuuduse põhjuseks muidugi suuresti seegi, et valdavalt koosnevad nende antoloogiate sisukorrad üsna tundmatutest autorinimedest ja žanriulme asemel on sealt ilmselt suur oht saada sahmakas postmodernistlikku piiripealset literatuuritsevat enese olemasolust tähtsust täis linna*fantasy*'t. :)

Veel üks hämmingut tekitav opakavõitu trend, mida olen viimasel ajal ulmekirjastamises märganud, on omaette äratuntava kujundusstiiliga *young adult* LGBT+-teemaliste ulmeromaanide teke. Tunnistan, et neid korraks proovida on isegi huvi, aga kuna ma pole ilmselgelt ammu enam sihtgrupp, siis vaevalt seda huvi eriti pikalt jagub. Igatahes siin üks valik kaanepilte nõnda, et oleks esindatud ulme klassikaline kolmikjaotus: teaduslik fantastika, fantaasia ja õudus.

Parima ülevaate ja ootuse sisule annavad ehk kirjastajate pakutud reklaamlused neile kolmele teosele:

SF: «Teen boys find love when their parents' NASA mission uproots their lives in this sweet debut perfect for Adam Silvera fans.»

Fantasy: «A magic-infused YA novel about friendship, first love, and feeling out of place that will bewitch fans of Rainbow Rowell and Maggie Stiefvater.»

Horror: «A trans boy determined to prove his gender to his traditional Latinx family summons a ghost who refuses to leave in Aiden Thomas's paranormal YA debut Cemetery Boys.»

Kui te nüüd muidugi ütlete, et «Grottaferrata palimpsest» oli põhimõtteliselt sama asi 11. sajandi Itaalias teismelise paavsti ja ta kroonikuõpilasest sõbra vahel, siis ega ma midagi head vastata ei oskagi.

Ameerika kirjastamismaailmas võib selle kommertslikust vaatenurgast muidugi andeks anda – selline nähtus on saanud tekkida selgelt seetõttu, et eksisteerib nõudlus, vähemasti anglosaksi keeleruumis, mida terve halvasti oskav maailm arvab, et hästi oskab, Eestist Egiptuse ja Puna-Hiinast Poolani. Ja kindlasti on need raamatud kõik hästi nunnud. Aga jälle üks – seekord siis kaubanduslik-turunduslik – geto. Iseenese nurkamängimine, kirjanduse peaväljalt vabatahtlik kõrvaleastumine. Enese tunnistamine «mitte-päris»-ulmeks ja -kirjanduseks.

Artikkel. Vanamoeliselt siivas „Ajaratas” versus „Troonide mäng” (Tõnis Hallaste)

Tahaks alustada ääremärkusega, et alustasin kirjutamist mõttega kirjutada ülevaadet Robert Jordani 14-osalisest raamatuseeriast. Kirjutama asudes märkasin, kuidas teema tõmbus paratamatult kitsamaks (kui ma just ei soovi kirjutama jäädagi) ja muutus peagi linastuma hakkava sarja ja “Troonide mängu” võrdluseks. Ent takerdusin siingi ühesse alateemasse, milleks on mõlema sarja üks aspekt. Otsustasingi oma võrdluses piirduda sellel ainsal punktil – kuidas on asjalood “Ajaratta” puritaanliku suhtumisega vägisõnadesse ja seksi ja kas sellest võib saada komistuskivi peagi ilmuva sarja edule (võttes lähtekohaks ja võrdlusaluseks “Troonide mängu”). Võib juhtuda, et soovin edaspidigi kas jätkata raamatusarjade võrdlust või tutvustada “Ajaratast” – esialgu alustan ent “Ajaratta” kohati naeruväärsuseni küündiva siivsuse teemaga.

Möönan, et tegemist on mõneti tühise osaga sellest, mida võiks nende teoste juures võrrelda – brutaalsuse-mittebrutaalsuse asemel võiks hoopis rääkida dialoogide kirjutustasemest (millega “Troonide mäng” minu hinnangul edestab “Ajaratast” – tegelaste peened mahhinatsioonid ja osavad võimuvõitlused, mida peetakse nii sõnutsi kui ka sõnade varjus; ent ometi on “Ajaratta” kirjutuses palju silmapaistvat, mis võib haarata vaatajate meeli ja kujutlusvõimeid); rääkida saaks kummagi maailma mitmekesisusest (mis on mõlemal minu meelet igati võrreldaval tasemel). Viimaks saaks kirjutada sellestki, et “Ajaratas” esindab võimalust esitada fantaasiažanris lugu, milles on kanooniliselt põhjendatud läbini värvikirev rahvastik. (Võib ette kujutada, milline jauramine hakkaks pihta, kui Amazoni miljardidollariline “Sõrmuste isanda” projekt läheks “Nõiduri” teed ja terve hulk haldjaid oleks mustanahalised või asiaadid – samas võib ette kujutada üleüldist pettumust sarjas ja küllap ka kogu žanris, kui kogu näitlejaskond oleks lubivalge.)

Ülevaade “Ajarattast”

“Wheel of Time” (mille maakeelse “Ajarattaks” nimetamisega tuleb ikkagi ära harjuda) on 14-osaline fantaasiaepopöa, mille peateemaks on sotsiaalsed ja poliitilised tagajärjed Väljavalitu saabumisel, kes peaks Ülima Kurja vastu võitlema. Vähemalt mulle tundub see kõige olulisema värskendusena, mille raamat tõi fantaasiažanrisse – mõni ütleks, et tegemist on peamiselt katsega luua maailma, mis on võlukunsti meespoole määndumise tõttu enamjaolt matriarhaalne (fantaasiamaailm, milles naised valitsevad maailma). Või on tegemist sooviga luua üht väga põhjalikku ja mitmekesist maailma autori poolt, kellest õhkub lugejat nakatavat vaimustust huvitavate ühiskondade väljamõtlemise vastu. Mõni näeb Jordani raamatusarjas aga eksperimenti, kuidas kirjutada üht Sõrmuste Isanda jäljendust võimalikult pikalt, võimalikult rohkete kordumistega ja võimalikult tüütult[1].

Üks peamisi põhjusi, miks tuleb aina enam hakata rääkima “Ajarattast”, on asjaolu, et sellest tehakse sari ja see saab niikuinii palju suurema tähelepanu osaks kui seni – ja ikka on hea olla valmis nendeks keskusteludeks. Mitmed märgid viitavad sellele, et tegemist pole vaid katsega veidigi kasseerida “Troonide mängu” edu pealt, vaid püüuga teha midagi asjalikku. Näiteks on mingite vahenditega välja arvatud, et esimese hooaja maksumus võib küündida 80 miljoni dollari või enamani[2].

Ma ei eelda lugejalt seda, et sari oleks loetud, sest ma ei tahaks kirjutada säärast pikka arutlust Reaktorisse ainult oma õemehele lugemiseks, eriti kui pärast tuleks välja, et olen mingis tähtsas punktis kardinaalselt mööda pannud^[3]. Praeguse seisuga on eesti keeles kättesaadav ainult esimene osa “Maailma Silm” Tiina ja Priit Zingeli minu meelest vägagi kiiduväärt tõlkes. Ma küll ei arva, et see on mõjunud takistusena eesti ulmikule – kõik on ka inglise keeles kättesaadav, võite kas või kohe minna Tartu Linnaraamatukokku ja neid laenutada (või noh, pärast seda, kui ma need tagasi viin) – ja mine tea, võib-olla alahindan seda, kuivõrd paljudel on Eestis “Ajaratas” loetud. Ma siiski pigem ei panustaks sellele – ma pole nagu Mat Cauthon, kes selle mõtte peale sätiks oma punast mütsi ja ütleks endagi teadmata Vanas Keeles: “On aeg heita täringuid.”

“Troonide mängu” brutaalsusest

Alustuseks teeksin juttu “Troonide mängu” brutaalsusest. Ühelt poolt sarjas ületarvitamiseni demonstreeritud vägivaldast ja seksist, mis aitasid sarja eristada mitte üksnes “Sõrmuste isanda” stiilis turvalisest eskapismist, aga ka “Heraklese” või “Sõjaprintsess Xena” pühapäevapärastlõunasest *camp*’ist koguperemeelalahutusest. Paljuski on juba klišeeks saanud mõte, et sarja tegija näidaku tisse, asi saab kohe tõsiseltvõetava kunstilise sarja maine – isegi sedavõrd klišeeks, et viimastes hooaegades tõmmati seda vähemaks, kuna see hakkas enda vastu töötama. Kliše võib ta ju olla, aga tissid teleris on ikkagi mingil määral staatuse sümbol – kui hea stsenaariumiga teoses näidatakse alasti keha (eriti mehekeha), on see vaatajatele märgiks sellest, et teoses pole tagasi hoitud. Vahel on tegemist tühipaljalt võimaluse kasutamisega mõjuda vaatajate kehalistele kihkudele, vahel võib see aga näidata, et ollakse kõigeiks valmis.

Julgus olla brutaalne väljendub “Troonide mängu” puhul loomulikult ka süžeepeöretes, milles väljendub kõige ehedamal moel teatrimehel Artaud’ mõte, et kunstiteos peab olema julm. Mul tuleb kiusatus neid kaht brutaalsust siduda – julgust näidata alasti kehi ja julgust lahendada loo kulgemist ootamatult. Mida nooremale vaatajale teos on mõeldud, seda rohkem võib eeldada, et pahad saavad teenitud karistuse osaks. Seetõttu viitab alastiolek ekraanil otsapidi ka võimalusele, et pahalased võivad alistada häid mõne alatu kavalusega – veelgi enam, nad võivad sealjuures võita vaataja poolehoiu ja pikapeale muutuda ise “headeks” (Jaime Lannisteri kummaline juhtum).

Seega oli “Troonide mängule” omane suhtumine inimkehasse, mis võis vaatajaid üllatada vastandumisega žanri senistele puritaanlikutele lähenemistele, ning hägusa moraalsusega tegelased, kelle suhtes autor ei tee ega võimalda lugejalegi selget moraalset hinnangut. Mingi osa minust küll ütleb, et nende kahe ühendamine on meelevaldne, ent mõlemat saab taandada ühiseks märksõnaks, milleks on turvatunde puudumine, teatav väljumine mugavustsoonist.

Kas “Ajaratas” pretendeerib liigsele siivsusele?

Mis puutub puritaanlusesse nii alasti kehade kui ka vägisõnade suhtes, siis tundub “Ajaratas” lugedes kohati naeruväärsuseni küündivat. Viited kehalisele lähedusele toimuvad kõik “väljaspool ekraani” ja ropendamise aset täidab sõna “leegitsev”. Loed, kuidas meremees ütleb: “Uhh, see leegitsev printsess tuleb oma leegitsevate nõudmistega,” ja loed, kuidas ümberolijail tõmbuvad näod kaameks tema ohjeldamatu sõnavara peale, ja tunned, et siin on sündsusega liiale mindud.^[4]

Ent on juba teada, et nii, nagu “Troonide mängus” mindi vägivallega kaugemale kui raamatutes (GRRM ei näidanud kõiki neid vägistamisi, mis aset leidsid, pealegi väljendas ta mõningat vastuseisu paarile vägistamisele, mis sarjas leidsid), otsustatakse ka “Ajaratast” esitada veidi karmimana, kui raamatutest võib lugeda, nagu on öelnud Amazoni sarja tegijad. Siin võib ka viidata asjaolule, et raamatute sündmusi jutustatakse eelkõige tegelaste silme läbi, kes olid ise üllatavalt puritaanliku suhtumisega – seerias on iseenesest vägagi palju sellist materjali, mis pole mõeldud kuigi noorele vaatajale (inimsööjad trollokid, hoopis teistsuguste sündsusreeglitega kultuurid ja nii edasi), mida saab esitada nii, nagu see aset leidis, ilma vagatseva jutustajategelase filtrita. Raamatuepisoodis, milles tegelane näeb ühe talle võõra linna tänavatel rohkem ihu kui mõnel Rio de Janeiro karnevalil, võib ta ju ise punastada ja tekitada lugejaski tunde, et autor jõustab vaoshoitud suhtumist seksuaalsusesse, aga sarjas ei pääseks kuidagi asjaolust, et tegemist on siiski alasti kehadega, millesse alastiolijad suhtuvad ise nii, nagu tegemist oleks igapäevasusega.

Viimaks tuleb öelda, et võib-olla teatav kaldumine teise äärmusse oleks teose lugupeetavust silmas pidades hoopis teretulnud. “Troonide mängus” muutus seksualiseeritus juba eneseparoodiaks. “Ajaratta” telesarjas ei minda küll raamatute vagatsemise teed [\[5\]](#), aga ei ole usutav, et mindaks ka “Troonide mängu” teistpidi lapsikkuseni küündivat perverditemise teed. Võib loota, et leitakse veidigi kuldsem kesktee. Või kui mitte lausa kuldne, siis vähemalt enam-vähemgi ihukarva.

Kas headus teeb sind haavatavaks?

Mis puutub brutaalsusesse, siis teine aspekt, mille esile tõin, oli asjaolu, et “Troonide mängus” mõjus sündsusetus lubadusena, et süžee võiks ka justkui olla selle võrra ootamatum, kuna puuduvad vanaemalikud moraalireeglid. Nii et rääkigem ka “Ajaratta” moraalsusest.

Esmapilgul on “Ajarattas” moraalse ambivalentisusega suht sandid lood. Mustri (loe: eksistentsi, aga seda saab ka lugeda kui Jumalat) hüvanguks tegutsevad peategelased võitlevad Shai'tani vastu, kelle alluvuses tegutsevad Langenud. Esmapilgul näib see kõik ka vägagi must-valge olevat. Ent tasapisi hakkab sellesse, khm, mustrisse siginema hallimaid toone. Kuidas suhtuda fanaatikutesse, kes tapavad neid tsiviilisikuid, kes ei taipa liituda peategelasega? Kuidas suhtuda meeltesegadusse ja vaimunõtrusesse, mis näib tabavat peategelast ennast? Kuidas suhtuda ka Langenutesse, kes tegutsevad teiste Langenute vastu – millist sõpra saab näha vaenlase vaenlases?

Peamine moraalne õppetund, mille vaatajad paistavad saavat “Troonide mängust”, on see, et maailmas toimetulekuks pead olema süd ametu. Juba esimese hooaja lõpus... noh, pangem siia ikkagi spoilerihoiatuse (umbes et SPOILER-SPOILER-SPOILER) sureb sarja kõige õilsam tegelane ühe kuningaks saanud poisi mõttetu julmuse tagajärjel. Headus ei garanteeri kellegi ellujäämist ega edu, pigem vastupidi.

“Ajarattaski” tegeleb peategelane küsimusega, kas Kurjuse vastu võitlemine eeldab kõigi võimalike vahendite kasutamist. Ta pistab selle teemaga rinda päris mitme raamatu vältel. Nii võib öelda, et raamat liitub samasuguse diskussiooniga moraalil teemal, millega tegeles “Troonide mäng”. Raamatuseerias jõuti nende teemadeni pigem pikkamööda, nii nagu Robert Jordan ise avastas oma maailma seda üles ehitades, ent sarja tegijatel on tema ees see eelis, et neile on tervikpilt kättesaadav. Neil on võimalik juba algusest peale tegeleda tegeleda peategelase moraalse konfliktiga väga intelligentselt ja läbimõeldult.

Kas “Ajaratta” vagatsemine võib rikkuda sarja edulootusi?

Raamatuid lugedes mõjuvad kõik need ropendamist asendavad “leegitsevad” lapsikult (rõhutan – ropendamine ei tee teost täiskasvanulikuks, aga ropendamise meeleheitlik vältimine teeb selle minu hinnangul siiski mõnevõrra lapsikumaks). Olen ka lugedes mõelnud, et tarbetu vanamoeline vagatsev hoiak on miski, mis võiks sarja väärikusele mõjuda kirstunaelana. Laskusingi sellesse tiraadi osalt nende hirmude leevendamiseks – ja kinnitamaks, et kuigi see teema võiks justkui kerkida, ei ole see kuigivõrd määrava tähtsusega. Sarjas ilmselt loobutakse suurest osast raamatute vagatsemisest – lugedes näis isegi, et kui autor saanuks, oleks ta isegi loobunud hilisemates osades sellest hoiakust, millega ta alustas esimestes osades.

Ilmselt tuleb oodata, et näha, milliseid valikuid sarja tegijad teevad. “Ajaratta” sarjal on kaks olulist eelist “Troonide mängu” ees – esiteks on “Troonide mäng” lõpule jõudnud ja selle pealt saab šnitti võtta selle osas, mis toimis, mis mitte. Teiseks, “Ajaratta” raamatusari on lõpetatud, seega ei ole põhjust, miks peaks viiendast hooajast sarja kvaliteet kolinal langema. Hoidkem põialt!

[1]Mulle tundus, et tegemist oli looga, millel oli tugev algus ja tugev lõpp ning teatavad mõjuvad elemendid ka keskel. See kõik oli kirjutatud tasemel, mis ei langenud kordagi alla piiri, kus lugejat oleks vallanud kõikemattev soov raamat kinni panna ja minema heita, aga üsna vähestes kohtades jõudis see ka hetkedeni, kus tunned, et see, oo jaa, OO JAA, see ongi see. (Ometi leidus neid kohti küll ja kuna neid leidus,, oli asi seda ilmselt väärt.)

[2]“Troonide mängu” esimese hooaja tootmine maksis 60 miljonit dollarit. Kohasem näide oleks ehk “Nõidur”, mille esimene hooaeg läks maksma 70-80 miljonit, millest üsna tähelepanuväärne summa (400 000 iga osa kohta) läks superstaarist peaosatäitjale Henry Cavillile

[3]Tšau, Erkki!

[4]Ropendamine ei toimi juhuslikult. Roppuseks saab see, mis on tabu. Steven Pinker on rääkinud sellest, kuidas kunagi ennemuiste oli kõige karmim vandumine religioosse sisuga ning et nüüd on religioosse sfääri taandudes omandanud uue jõu tabuks muutunud kehaosad. Milline on keeleloogiline põhjendus sellele, miks “leegitsemine” võiks saada tabuks?

[5]Sellest on juttu ka siinses, nüüd juba üsna ammuses artiklis:
<https://dragonmount.com/news/tv-show/5thingswottv/>

Arvustus. Virtuaalset HÖFF-i vaadates (Joel Jans)

HÖFF on minule alati olnud Estconi järel teine aasta kõige olulisem sündmus. Lootsin seega veel viimase hetkeni, et ehk lükatakse seevõrku kolimise asemel edasi sügisesse. Sest HÖFF omas kodus virtuaalselt ilma sinna juurde käiva melu, suhtluse, Haapsalu vanalinna ja laupäevaste spontaansete grilliõhtuteta pole päris see õige festival mida ootan. Kuid küllap ei lubanud varasemalt sõlmitud lepingud ning ostetud filmiõiguste ajad sellist vangerdust ning parem siis juba virtuaalne kui üldse mitte midagi.

Esimese hooga olin ma HÖFF-i virtuaalsest programmist üsna rabatud, sest tundus nagu oleks pandud kohe alustuseks seitse filmi kattuvale ajale. Natuke hiljem sain Kalveri abiga siiski enda eksitusest aru ning selgus, et tegelikult võib filme käivitada täiesti suvalisel ajal. Jäime sellest hoolimata võimalikult palju programmi järgnevusele truuks ning vaatasime asju võimaluse korral nii nagu nad ajakavas olid määratud.

Kasutan mitmust, sest õige festivalimelu saavutamiseks organiseerisime umbes viiekuuekesi üle interneti käiva ühisvaatamise, kus panime Teliast jagatava pildi oma kodudes telekate ekraanidele ning suhtlesime mikrofonide vahendusel üle Discordi. Hoolimata pisikestest tehnilistest viperustest nagu kohatine pildi hakkimine ning vahetine hääle ära kadumine oli see isegi võimalik. Päris täielikku festivalil viibimise see poolik virtuaalne lahendus muidugi ei andnud, aga omajagu juurde andis kindlasti ning andis ka võimaluse filme jooksvalt rifftraxi-stiilis kommenteerida, mida päris kinosaaalis üldiselt teha ei saa, kui tegemist pole päris südaõise väikese saali B-kinoga, kus võib endale tavaliselt suuremat vabandust lubada

Esimene HÖFF-i päev osutus filmide osas pisikeseks pettumuseks. Hea HÖFF-i traditsiooni kohaselt suutsime me koos kaasvaatajatega valida ka seekord ühed nõrgemad fimid ning ignoreerida märksa paremaid. Alustamise vaatamist festivali avafilmiks oleva "Tule issi juurde".

See üritas olla midagi varasemate aastate „The Guesti“ või „Free Fire“ stiilis (filmide mida olen ka hiljem korduvalt üle vaadanud) aga kahjuks ei suutnud see nende kahe kõrgusele ligilähedaseltki tõusta, millest on omajagu kahju sest potentsiaali seal oli. Liiga aeglane algus ning kuidagi ebarahuldav lõpp aga tõmbasid hoo maha ning vaadates oli pidevalt tunne, et mitmete asjadega ei julgetud või osatud lõpuni minna. Näiteks tapeti ohtralt eelreklaami saanud mõrvarlik kääbus väga kiirelt maha ning segaseks jäi ka mis teema oli nende imelike kohalike politseinikega?

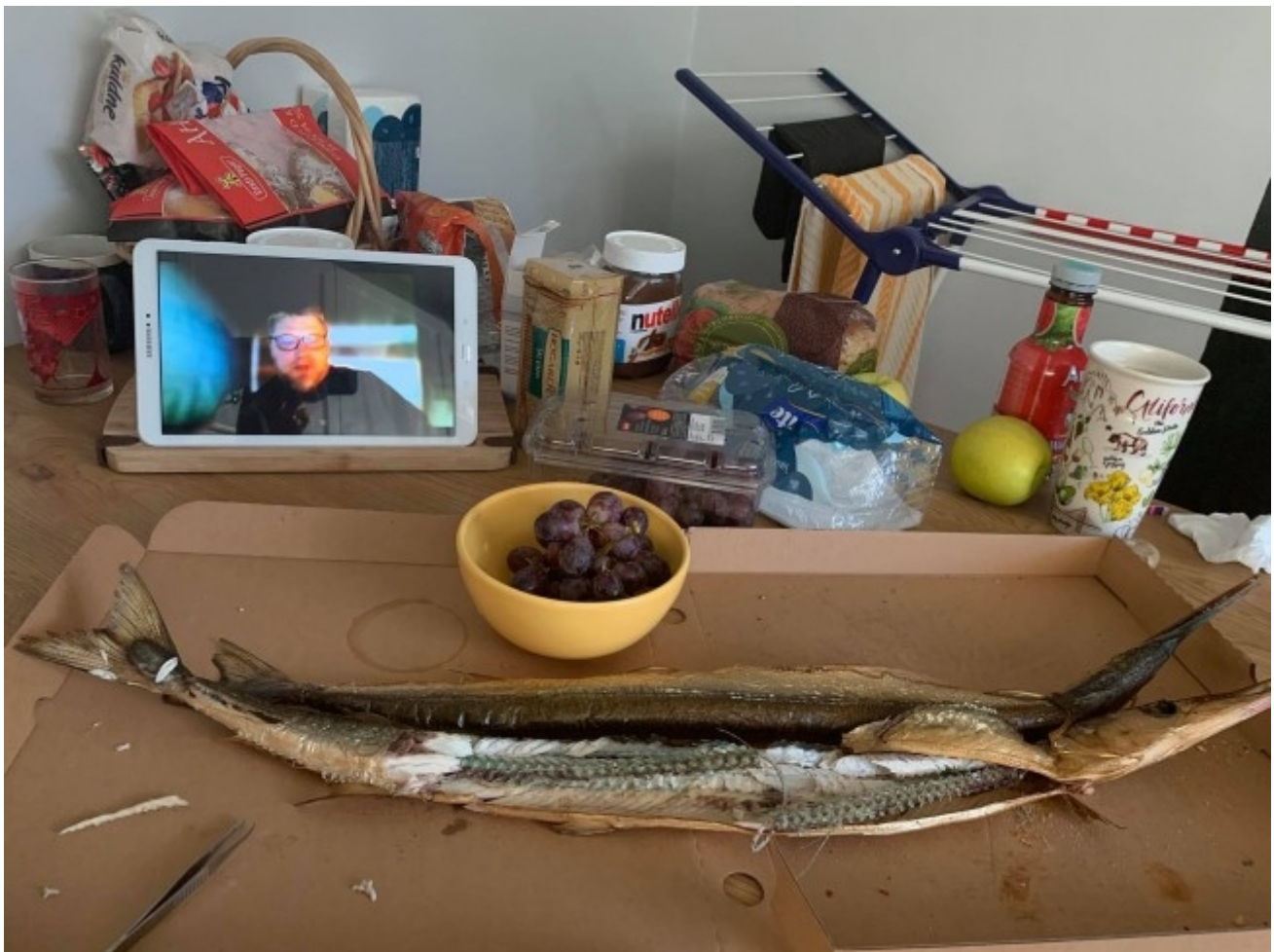
Ka „Surnukuuri lood“ mis oli üks vaatajate lemmikuid ei suutnud mind ning kaasvaatajaid kohe kuidagi käima tõmmata. Tegemist oli siis antoloogiafilmiga kus surnukuuri omanik räägib sealt tööd otsivale tüdrukule viis õuduslugu mis kõik kannatasid minu arvates tugeva ideede puuduse käes. Siin võib olla ka probleemiks, et olen elus lugenud väga palju õuduslugusid ning vaadanud sadu lühifilme ja kümneid sarnaseid antoloogiaid ning see on minu jaoks lati juba ehk liiga kõrgele seadnud. Ehk ükski neist ei suutnud väga üllatada või kaasa haarata ning puändid olid liiga etteaimatavad. Või puudusid need sootuks – näiteks esimene lugu kujutas endast üsnagi sirgjoonelist stseeni, sellest kuidas peldiku kapist tuleb kaheksajalg ning sööb tüdruku ära ning sellega ka soojenduseks mõeldud episood lõppeski. Ning kuigi järgnevates lugudes üritati rohkem lugu sisse panna kippusid ka need komberdama üle klišeede ning kändude ja mis mind tegelikult eriti häirima hakkas oli kõigi lugude suvalisus. Ehk siis neil puudus igasugune ühendav lüli või teema ning pigem tekkis tunne, et surnumatja loeb lihtsalt ette omaenda nooruses kirjutatud amatöörlikke õudusjutte, mis ulmeajakirjade toimetajad viisakalt ent otsustavalt tagasi lükkasid. Ainuke mis seda nõrkade b-lugude kuhja päästis oli ehk kohatine tahtmatu huumor. Mind ajas näiteks pidevalt naerma kui üritasin ette kujutada kuidas käheda häälega surnukuurimatja räägib väikese lapse kirstu kõrval hämaras ruumis nussivatest tudengitest või plahvatavatest peenistest. Kui filmi tegijatel oleks olnud oidu seda ka reaalselt rakendada ehk pannagi vanamees kõiki episoodide narreerima oleks ilmselt saanud hulga veidrama ning võibolla edaspidi ka kultuslikuma asja

Méliès D'Argent lühifilmide võistlusprogrammis polnud samuti mitte midagi rõõmustavat. Nii „Lumehelbekestes“ kui „Kahes kehas rannas“ mattis sotsiaalne kriitika, feminism ning kunst loo enda alla ning vaadata oli üsnagi tüütu. Eesti film „Reiv“ oli visuaalselt väga ilus, aga kahjuks oli sinna unustatud süžee kirjutada, mistõttu muutus see aegamööda ülemäära töötuks halva narkotripi kirjelduseks. „Kohustus“ oli lihtsalt kohutavalt veniva alguse ja etteaimatava puändiga, võidufilm „Downid ja surnud“ jättis külmaks ning „Naeratused“ suutsin õlut tuues poolenisti maha magada. Nõrk on see lühifilmide tootmine, nõrk! Ning kui „Surnukuuri lood“ suutis mind vähemalt paaris kohas tahtmatult naerma ajada. Kohati tundus, et oleks vaja olnud vaid vähe, et mõni episood heaks teha, aga nende lühifilmide puhul ei leia ma praegu küll ühtegi pehmendavat asjaolu.

Peale Méliès'i kuulasime ära veel päeva kokkuvõtte, kus tundus, et Ralf jagas üleüldiselt minuga sarnaseid muljeid, sest ta oli oma arvamust avaldades sama diplomaatiline kui poliitik valitsuse pressikonverentsil ning Portugalis tehtud „Mutantide rünnak“ sai ette võetud ilma igasuguste ootuste või lootustega. Ning võibolla oleks see osutunud isegi kogu päeva päästjaks ning parimaks filmiks, kui me oleks sinna ka subtiitrid külge saanud. Miskil põhjusel keeldus aga tõlge pildi alla ilmumast ning seega vaatasime „Mutante“ originaalkeeles, üritades seejuures pidevalt mõistatada mida tegelased v küll seal öelda võiksid. Kohati polnud see isegi väga raske, aga väsimus ning üksikute väga lähedate stseenide vahel olevad pikad ning mõistetamatuks jäänud dialoogid tõmbasid hoo maha ning minul vähemalt hakkas lõpupoole ka silm kinni vajuma.

Kuna minule ja Kalverile langes kunagi aastate eest osaks au võtta kahekesi osa kõige esimesest HÖFF-i filmiviktoriinist, siis oleme püüdnud sellest ka kõik järgnevad aastad osa võtta ning ajasin end juba varakult arvuti taha ning tõmbasin vajalikud programmid tööle. Esiialgu paistis, et mul on esimest korda reaalne võimalus seda isegi võita, sest selle aasta küsimused paistsid silma oma erakordse lihtsusega, püüdes eesti filmikunsti ajaloo asemel mulle märksa rohkem südamelähedase klassikalise õudusfilmi lainel. Kahjuks sõi aga tehniline probleem selle võimaluse juba eos ära. Nimelt selgus, et küsimused ja vastused olid ühe küsimusega nihkes ning kogu viktoriin muutus õnnemänguks, kus õigesti vastamine pigem vähendas võiduvõimalust kui tõstis seda. Aga ma ei lasknud sellel äpardusel väga tuju langetada, sest ega viski sel aastal mängus polnud ning omaenda juttudega raamatuid ma võita poleks nii ehk naa soovinud.

Peale viktoriini oli väike suitsupaus ning programm jätkus vestlusprogrammidega kus ühes rääkis Jürka minuga „Tondilatarnast“ ning teises küsitles ta Mart Sandrit ning Indrek Harglat. Tehnilisi viperusi jagus ka neisse, eriti Mart Sandri ja Hargla paneeli ning kuigi mõlemas sai ehk liiga palju keskendatud kirjanduse asemel õudusfilmidele, siis õnnestusid need minu arvates hästi ning loodan, et minu ja Jürka juttu oli sama huvitav kuulata kui minul oli Sandrit ja Harglat.

Riho Välk jälgib koos kalaga olukorda

Olles kohustused HÖFF-i ees täitnud sai taas keskenduda filmidele ning esimesena võtsime järelvaatamisele algselt esmaspäevases programmis olnud „Väkeste luupainajate“ nimelise rahvusvaheliste luupainajate programmi. Raske öelda kas asi oli selles, et sinna programmi sai

võtta lisaks Euroopale ka ülejäänud maailma filme või mitte aga minule meeldis see kogumik Méliès' võistlusprogrammist mitu korda enam ning eriti tahaks esile tõsta zombie pead kotis vedava mägironija-samurai lugu ning kõige viimast lühikat võibolla mitte kõige pädevamatest, aga see-eest hingega oma tööd tegevatest superkangelastet.

Laupäeva esimeseks filmiks valitud "Mees ilma näota" oli huvitav segapuder slasherist, üleloomulikust õudusest, rednecki õudusest ning veel millestki ebamäärasest ja raskelt defineeritavast. Tundus, et korraga võeti ette liiga palju teemasid ning neid ei jõutud lõpuks ühtegi päris selgelt välja vedada. Filmi kõrghetkeks jäid seetõttu minule kohalikud ambaalid ja hullud ning eriti majaomanik enda "grupipano" naljaga, mis oli üllatavalt vaimukas ning mul on siiralt kahju, et sellest ei tehtud kogu filmi lõpuni läbivat nalja.

"Neetud" osutus väga hästi lavastatud ja filmitud noorteõuduseks, kus oli võetud kõvasti eeskujuna Hitchcocki „Rear Windowsist“ ning ilmselt oleks see film mulle 10-20 aastat tagasi väga meeldinud ning kogu HÖFF-i lemmik olnud. Praegu aga olen ma juba liiga vana ja liiga palju sarnaseid filme näinud. Ehk siis taaskord hakkas varasem vaatamispagas elamust matma ning pidevalt tekkis tunne, et olen seda palju kord ka varem näinud ning tekkis igatsus millegi värskema järele.

"Värv ilmaruumist" vaatasin ise vaid poolikult, sest oli vaja vahepeal poes käia aga sest polnud ka probleemi: olin seda filmi juba varem näinud. Kahtlemata on tegemist ühe HÖFF-i parima filmiga, kus oli hästi õnnestunud atmosfäär ning silmale ilus pildikeel. Originaalse looga käidi küll üsnagi vabalt ringi aga kuna üldine Lovecrafti vaim suudeti säilitada olen selles osas pigem leebe. Samuti olin ma tegelikult üllatunud kui hästi Nicolas Cage veider karakternäitlemine siia filmi sobis. Tema täiesti sõgedad ja ootuspärased hullumishood tundusid üldise maailmaga väga hästi sobivat. Ning see, et Nicolas Cage tegelane pidas laamasid tundus täiesti loomuliku asjana. Tavalisemad loomad, näiteks lambad, oleks tema karakteriga hulga vähem sobinud ning isegi ebaloomulikum olnud.

Päeva lõpufilmiks sai valitud "Õigus" mis osutus selliseks tubliks eesti oma isikliku Neil Breeni toodanguks, kus kohutavalt amatöörlik süžee, veelgi kohutavam näitlemine ning kohmakad erieffektid löid mõnusalt camp'i terviku. Sedalaadi filmi võiks päris vabalt Kapten Alexi teinud ugandalastele tagasi saata, et vaadake oskame meie ka kui tahame

Pühapäeval oli mul selg juba pikast diivanil vedelemisest kange ning hakkasid ilmema ka esimesed festivalipohmaka tunnused. Tundus, et kõik mis vähegi vaadata kõlbas on juba nüüdseks nähtud ning esimeseks täispikaks filmiks valitud valitud Võõras, paistis seda arvamust vaid kinnitavat. See oli pildilisest küljest meeletult ilus visuaalorgia aga mida kauem film kestis seda paremini oli aru saada, et filmilavastaja ei saanud ilmselt ka ise ka aru mida ta teha tahab. Suure kunsti hais tuli liiga tugevalt juurde ning mõned kohad pöördusid tahtmatult naljakaks, kuna vint keerati liiga üle. Näiteks isotoopide või mis iganes arvude maagia oli esmakordselt huvitav aga lõpupoole, kui peategelane hakkas neid morses vastu letti koputama, muutus kogu teema juba iseenda parodiaks ning võttis salapära loomise asemel hoopis valju häälega naerma. Samamoodi muutus absurdihumoriks kogu aevastamise liin ning täiesti meelevaldselt juurde poogitud lameda maa jutt oli suisa piinlik. Ning kui sinna lisandus veel ka kogu kadunud isaga arvete õiendamise teema oli selge, et omaneda isiklikud arveõiendamised ning zajoobid said seekord filmiloomise ambitsiooni üle võitu.

Mina oleks Võõraga ilmselt ka HÕFFi lõpetatuks kuulutanud aga Kalver soovis veel üht filmi vaadata ning ma olen talle äärmisel tänulik sest muidu oleks mul ilmselt kogu selle hõffi üks absoluutseid lemmik filme nägemata jäänud. Ka selles künti analoogselt Võõrale hoolega solipsismi ja absurdi vagu aga seda tehti niivõrd teravasse musta huumori pakitult, et mägisesin mõnust algusest lõpuni. Ehk siis selle asemel, et esitada teemat aeglaselt ning võimalikult diibilt keerati kõik nupud äärmuslikku maksimumi ning tulemus oli uskumatult hea. Aga eks minule andis väga palju juurde ka see 80nendate porno, actioni, sarjade jms asjatundlik trööpamine Näita Metsavanale kunsti palju tahad, tema vaatab ikka sõgeda 80nendate trashi suunas.

Headest asjadest meeldib mulle tänavune HÕFF-i traileri väga hoolimata asjaolust, et see on vist kõigi aegade kõige odavam trailer kus pole püütud mitte ise mingit klippi lavastada, vaid kleebitud lihtsalt hulk ägedaid ning wtf-stseene erinevatest HÕFF-il linastuvatest filmidest ühtekokku. See kompott aga töötab aga üllatavalt hästi ning neid klippe polnud tüütu vaadata isegi viiendal-seitsmendal korral.

Kui nüüd kuidagi seda ebatavalist HÕFF-i tervikuna hinnata siis tuleb kogu virinast hoolimata tunnistada, et positiivset oli rohkem kui negatiivset. Olin selle uudse virtuaalse formaadi suhtes alguses üsnagi pessimistlik ning tuleb tunnistada, et kuigi päris üritust ta asendada ei suutnud andis ka see diivanil lösutamine ja sõpradega naljaviskamine mingi elamuse kätte. Aga teist korda enam ei viitsiks ning järgmisel aastal sooviks kohe kindlasti juba päris asja saada. Kui muidugi maailm enne otsa ei lõppe.

Arvustus. Kui Evelyn Hardcastle peab seitse surma surema (Jüri Kallas)

Stuart Turtoni romaani „Evelyn Hardcastle'i seitse surma“ arvustamise päevakorda tõusmisega Reaktoris tekkisid nii mõnelgi kahtlused, kas tegu on üldse ulmeromaaniga. Jah, kriminaalromaan küll, aga kui palju on seal ulmet? Kas on vaid mõned vähetähtsad elemendid, mis rohkem kaunistuseks tordil või on ulmeosa siiski sisulisem? Anglo-maailmas on romaan küll kandideerinud ulmeauhindadele ning seda on arvustatud ulmeajakirjades, aga alati ei tee ka see teost ulmeks. Romaani tõlkija Sash Uusjärv oli vastuses taolisele pärimistele üsna napolisõnaline, öeldes vaid: „/.../ kogu see kehade vahetamine on seal paras ulme, /.../ Ajas liikumine oleks vast kõige süütum vihje.“ Taolise infoga varustatult asusin ma siis lugema...

Kuidas rääkida krimiloo sisust?

Kindlasti ei saa ju öelda, kes tappis, aga käesoleva romaani puhul ei tahaks üldse sisust rääkida, sest lugeja peaks kõik ise avastama. Probleem selles, et tulenevalt romaani ulmeosast, pole tegu päris tavalise krimilooga. Jah, on mõrv(ad), aga tapatöö(de) lahendamine ei ole siin pelgalt vaid õigluse jaluleseadmiseks. Mitme tegelase jaoks on see suisa eluliselt hädavajalik.

Raamat alguses on üks mees metsas. Mees on segaduses, ta peab keerleb vaid nimi Anna. Mees kuuleb naisterahva karjatust, näeb mingeid kogusid jooksmas. Mees hüüab Annat, naishääl hüüab appi – ja siis kõlab lask! Meest valdab hirm ja õud. Ei lähe kaua, kui mehe selja taha ilmub tume kogu, kes ulatab talle kompassi ja ütleb vaid: „Itta!“ Mees komberdabki oma argust needes itta ja jõuab laguneva häärberi juurde. Kolgib ukse taga, mille mingi aja pärast avab põlenud näoga teener. Mees näeb, kuidas maja dekoreeriv teenijarahvas teda imelikult vaatab. Ülakorruselt saabub härrasmees, kes metsast tulnud mehe enda hoolde võtab. Ja järsku mees taipab: ta ei mäleta midagi oma elust; mitte midagi, mis toimus enne seda, kui ta metsa sattus. Jah, temaga tegelev härrasmees ütleb mehele ta nime, aga on väga skeptiline mehe segase jutu asjus, mis kirjeldab metsas toimunut. Lugu ei tee usutavamaks ka kompass, millel on sellesama iseend mittemäletava mehe initsiaalid.

Kõlab kui õudusromaan!? Aga vaat ei ole õudus, kuigi üks hirmsaid ja õudseid hetki neile lehekülgedele ikka jagub. Neile, kes ootavad ulmet kohe esimesest peatükist, ütleks lohutuseks, et romaani ulmeidee ja ulmeline taust on suisa tehnoloogiline. Jah, see ulme on suuremalt jaolt kusagil taustal. Aga lugejale saab üsna kohe ka selgeks – kõike mis toimub, pole võimalik seletada realistliku loona. Ja ma ütlen selgelt ja kindlalt, et ilma ulmeta poleks ka seda romaani. See siis ka vastuseks avalõigus kirjeldatud kahtlustele, kas Evelyn Hardcastle'i surmade romaani on õige arvustada ulmeajakirjas...

Ebausaldusväärsed jutustajad

On selline mõiste nagu „ebausaldusväärne jutustaja“, mis tähendab, et lugejale antakse infot sellise tegelase silme läbi, kes arvab, et ta teab midagi, aga samas ei tea. Või kes isikuomadustest lähtuvalt, kas lihtsalt liialdab või suisa valetab. Vaat Stuart Tortoni romaanis on pea kõik tegelased ebausaldusväärsed jutustajad. Jah, kõik nad teavad midagi, aga sageli ei räägi nad kõike välja. Eks see ole ka arusaadav, kui ringi luusib keegi mõrtsukalik lakei; kui on majarahva tütar Evelyn Hardcastle, kes kindlasti mõrvatakse ja kelle mõrv tuleb lahendada ning kui selle mõrvamõistatuse lahendamise asjus toimub suisa võistlus? Selge on, et

konkurentidele sa elutähtsat infot ei jaga, eriti olukorras, kus sa pole kuigi kindel, kes on konkurendid ja kes liitlased.

Pidevalt toimub midagi ning toimuva käigus püüavad tegelased ellu jääda ja Evelyn Hardcastle'i tapja paljastada. Erinevad inimesed ütlevad korduvalt, et preili Evelyni pole võimalik päästa – ainus, mida ta heaks teha saab, on lahendada mõrv ja paljastada mõrtsukas. Vähemasti nad arvavad, et see on ainus, mida teha saab!

Kas lugeja saab lõpuks ka vastused?

Raamat on täis vihjeid, suuresti ühe päeva jookusl toimuvat näidatakse erinevate isikute silme läbi ning küsimusi tuleb vaid juurde. Et ei ole selline tavaline krimiromaan, kus autor tilgutab vihjeid ja lugeja püüab mõrva lahendavast detektiivist mitte eriti palju maha jääda.

Mul tekkis Stuart Turtoni romaani lugedes mingil hetkel isegi teatav kahtlus, et tegu on kui David Lynchi filmiga, kus pentsikud tegelased midagi teevad, kus on surma, kus on ka vihjeid üleloomulikule, aga kus vaataja minged käegakatsutavaid lahendusi ei saagi. Samas on kõik see nii ilus ja äge vaadata!

Täitsa tõsiselt! Mul paar korda selline hirm tekkis, et autor vaid kuhjab mõistatusi, aga lahendusi ei anna. Õnneks said taolised kahtlused õige pea tapetud, sest autor andis õige pea mõne vastuse või vahelahenduse. Ja mingil hetkel tõstsid taolised kahtlused taas pead...

Raamatu tänuavalduste lehel andis autor ka ise aimu, et mu kahtlused ja kõhklused polnudki nii alusetud, sest Stuart Turton ütles ka ise, et mingil ajal oli ta romaan „David Lynchi faasis“.

Küll aga võib pärast raamatu lugemist nentida, et toimuv saab seletus ja küsimused vastused ning hoolimata teatavast lahtisest lõpust ei valda lugejat pisut pettasaanud tunne, mis sageli jääb närima pärast David Lynchi filmide vaatamist. Ilus küll, aga mis toimus!? Stuart Turtoni romaani lõpuks on lugejal küll selge, mis toimus. Iseküsimus, kas antud teadmine just kergendust annab.

Meistritöö

Ma olen eespool kirjutanud, kuidas romaan on keeruline, suisa segane ning kuidas lugeja sageli pimeduses või teadmuses kobab. Kõik tõsi, aga lugeda on kogu aeg põnev, kogu aeg toimub midagi. Ja siin tuleb mängu autori meisterlikkus. Jah, tegu on debüütromaaniga, mida mees kolm aastat kirjutas, aga mees teadis, oskas ja kui vaja, siis vist ka muutis esialgset ideed.

Ma tõesti nautisin seda, kuidas lugu oli üles ehitatud ja kuidas esitatud. Takkajärgi targana võib öelda, et ega see ulmeidee nüüd unikaalne polnud, aga ega sellist ka palju kasutatud pole. Küll tuleb autori kiituseks öelda, et ta oli mainitud ideed korralikult töödeldud ja arendanud ning seetõttu võib julgelt öelda, et ulmelises plaanis on tegu suisa unikaalse romaaniga.

Meeldis, et Stuart Turton n-ö ei hellitanud lugejat – kui vaja, siis läksid asjad karmiks kätte ära ning pea kõigega mindi lõpuni. Selline kergelt naturalistlik ja üsna visuliseeriv täiskasvanute kirjandus.

Tõlge?

Eestikeelsete tõlkeraamatute puhul on sageli probleemiks, et tõlge on kas konarlik, suisa abitu, või siis toimetamata. Õnneks on Sash Uusjärve nimi selline kvaliteedimärk, et lihtsalt loed ja naudid. Tõlge on ladus ja lugedes sa ei mõtle selle peale, et sa loed tõlkeromaani, sa ei pea mõttes tagasi tõlkima, et asjadest aru saada. Sa ei loe eesti sõnadega inglise keelt, vaid

sa loed raamatut, mis otsekui oleks algusest peale kirjutatud heas eesti keeles.

Üks väike virin siiski on. Ilmselt on see minu isiklik kiiks, aga mulle kohe üldse ei meeldi, kuidas uuemas eesti keeles on sõnad „konspiratsioon“ ja „vandenõu“ sünonüümideks saanud. Jah, sageli need kattuvad, aga Stuart Turtoni romaanis oli paar korda küll, kus mind mainitud „konspiratsioon“ häiris. Iseäranis häiris 19. leheküljel olev konspiratiivne pearaputus, mis oleks vandeseltslasliku pearaputusena mu arust parem olnud. Aga võib-olla on see tõesti minu isiklik kiiks. Ja seda oli ju vaid kaks korda romaani jooksul...

Lõpetuseks

tuleb mul tunnistada, et Stuart Turtoni romaan „Evelyn Hardcastle'i seitse surma“ on mu tänavuse aasta lugemiselamus. Elamus suure algustähega!

Jah, aasta on veel noor ning eks tegu ole ka omapärase romaaniga, mis tõstab ta traditsioonilisest ulmest ehk pisut eraldi- ja kõrgemalseisvaks, aga väga hästi läbimõeldud ja -komponeeritud originaalne romaan, mis on veel ka nõtke ja hurmava tõlke saanud – seda ei juhtu just sageli!

Stuart Turton

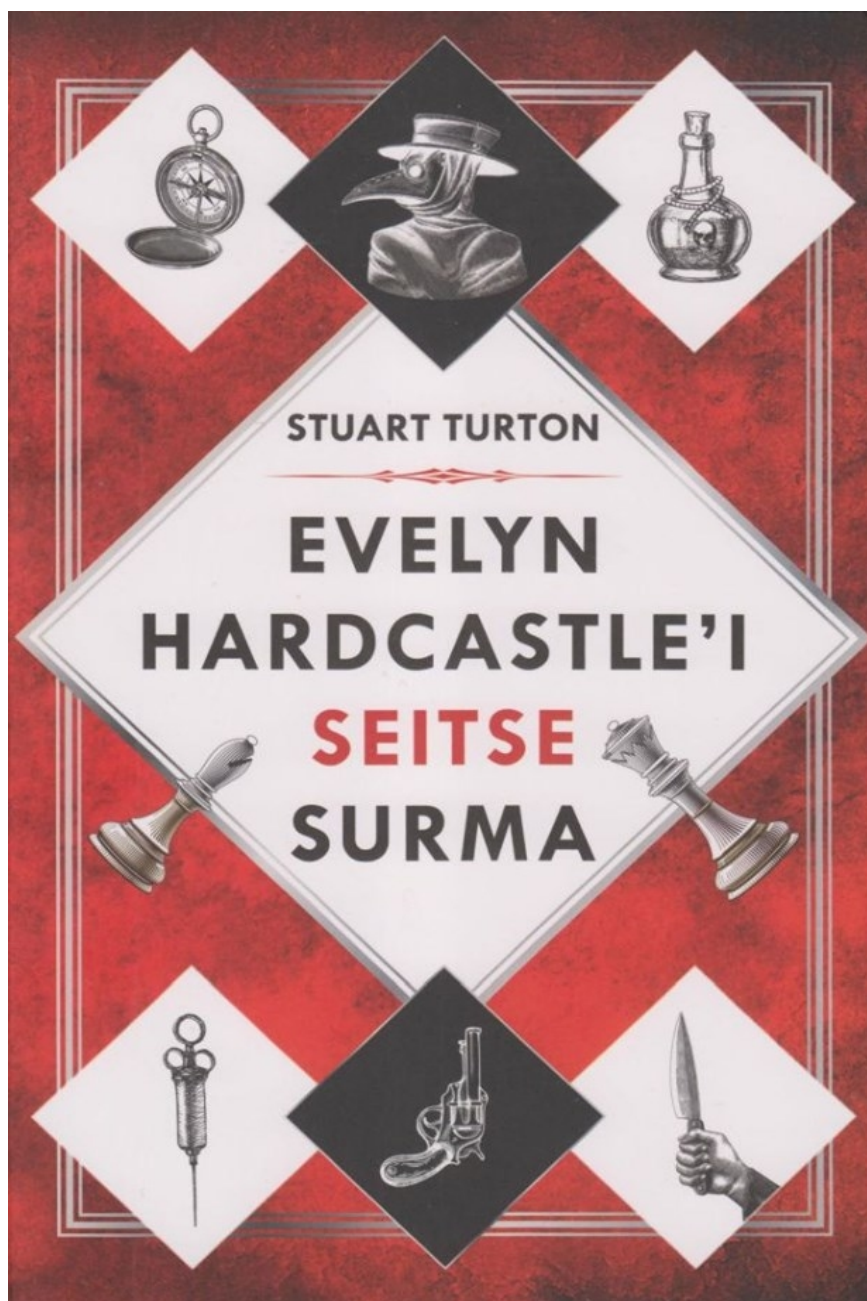
Evelyn Hardcastle'i seitse surma

Tänapäev

2020

544 lk

Tõlkinud Sash Uusjärv

Plaadiarvustus: Fhtagn (Jaagup Mahkra)

TRACKLIST:

1. Põrgulõõma kirbe vine 08:28
2. Raske uni 08:29
3. Midagi tuli vahele 04:28
4. Painajalik urin 05:05
5. Luurivat hirmu otsimas 10:21
6. Regressioon 08:36

Võlusõna “fhtagn” esimesena välja öelnud kirjanikule seondus ebaharilik muusika nurga taga varitsevate ja vaimse tervise suhtes kontraproduktiivselt mõjuvate asjadega. Kultisti tundsid

hullunud flöödimängust ja isegi kõiksuse keskel hõljuv pime põrund kõige-kõigem armastas end kehatute puhkpillivirtuoosidega ümbritseda. Kuhu oleks sajanditagusel Uus-Inglismaal elava loomeinimese peas sobitunud tänapäeval nii tavaline kombinatsioon trummist ning elektrikitarri? Vaevalt väga viisakasse kohta, kuna kui Providence'i ülemsnoob kitarril olemasoluga üldse kursis oli, teadis ta ilmselt ka, et see üks räpane neegrite instrument on. Ühesõnaga oleks ta tänast albumit kuulates ilmselt esmalt šokeerunud, kõhuvalu kurtnud ja siis mühatanud, et kultistid mis kultistid.

Veebilehe väitel on Fhtagn "superkülm okeaaniline hukatus aastast 2013 ehk siis madalsagedustel fuzziiselt kärisev ja mürisev doomine instrumentaaltrio Tartust." Kust mujalt kui Tartust okeaaniline muusika ikka pärineb, eks ole? Lihtsurelikele mõistetavamas keeles mängib Fhtagn doom- ja natuke ka stoner metalit, kus puudub vokaal. Lisaks tundub, et nende triost on tänaseks saanud duo, mis koos žanrivalikuga tõstab nende hipsterikrediidi seninägematutesse kõrgustesse. Laulavad nad ulmelistel teemadel, ainult et kuna nad tehniliselt võttes ei laula, tuleb ulme tajumiseks lugude pealkirju lugeda. Aga mis ma ikka vatran - kuulame hoopis!

Esimene lugu "Põrgulõõma kirbe vine" kostitab kuulajat kohe reipa küttega, doomi kontekstis loomulikult, mille akvaatiline helipilt toob vältimatult ja sugugi mitte ebameeldivalt meelde Saksa ansambli Ahab. Merelised toonid jäävad kuulajat ka edaspidi saatma, samuti rasked

kitarrihoobid. Harjuge ära! Sellest rääkides kisub teine lugu, "Raske uni", veel intensiivsemaks raiumiseks ja kuulamiskogemust poetiseerides võiks öelda, et kui "Põrgulõõm" oli tormi algus, siis "Raske uni" on selle haripunkti jõudmine. Tuuled, vihm ja basskitarr materdavad laeva ning ühtlasi pani keegi mängima Electric Wizardi. Misasi on Electric Wizard, ja mismoodi keegi selle mängima paneb - me oleme ju 19. sajandi purjelaevas? Oleme või? Vahet pole - nüüd oleme! Kolmas lugu "Midagi tuli vahele" algab tormi silmas, boksipeatuses, kuhu laev lupsas - petlikus rahuseisundis, mis mõjub nii ainult võrdluses eelmise looga. Uuriv kõrv avastab muusika end peagi taas üles krüvimast, justkui tahtes mõista anda, et tagasi postidele, torm möllab ümberringi endiselt, te skorbuudised maarotid! Iä, iä! Neljas lugu "Painajalik urin" on hetk, mil vältimatu hukatus meeskonnale päralt jõuab. Ümberringi on ainult hallus, raevunud Poseidoni huulilt pritsiv soolaka surma ja tursasita maigune vaht. Laineharjad, mis ulatuvad üle mastitippude! Paanika! Stiihia! Ja siis saabub taas kord mõtlik vaikus nimega "Luurivat hirmu otsimas". Torm on läbi, aga kes on süüdi? Jumalateotajast kapten, kes juba viiendat päeva kaineks pole saanud, naine pardal või veider tõmmu võõras Pohnpei saarelt, kes meeskonnaga reisi vältel sõnagi vahetanud pole? Meeskond peab vaikselt aru. Kas tuleb mäss? Mis sa seal karjud, mees? Mis kuues lugu? Mis "Regressioon"? Ah revolutsioon! Jah, sellest me ju räägimegi! Mäss! Surm kaptenile ja neile teistele! Rumm, roosk ja sodoomia ununevad. Taas puhub Triton oma vihasarve, taas kerkivad lained allpool ja kõlksuvad mõõgad ülalpool parrast. Meri on jõhker ja pootsman on lurjus ja kokk on üks kuivamaa konn! Tormiga see album algas ja tormis ta ka lõpeb, nii nagu maailm ja kõik head raamatud.

Nüüd, kui me oleme taas maha rahunenud, võime me oma kuulamiskogemust natuke analüüsida. Võrreldes nende esimese albumiga "Nõiaudu" on uuel albumil minu arvates rohkem doomi ja vähem stonerit ja üldine kogemus on kuidagi... konkreetsem. "Mittekeegi eikusagilt" on seetõttu kõlalt (ja kaanepildilt) sarnasem nende 2016. aasta EP-le "47°9`S 126°43`W". Fhtagnist esimest korda kuulnule ei tähenda see kõik muidugi midagi - piisab, kui öelda, et nad mängivad rasket, tihket ja tossust muusikat, mis pole kindlasti igaühe tassike teed, aga minu oma on küll. Kui ma tahaks selle bändi juures midagi muuta, siis seda, mida nad ise vist kunagi ei plaani - nimelt võtta oma ridadesse mõne väärrika rögiseja. Minu arvates annab vokaal bändile lisamõõtme, mida muul viisil ei saavuta, ja instrumentaalset rokkmuusikat suudan ma seetõttu harva hinnata. Aga Fhtagni ma siiski hindan! Hindaks veel rohkem, kui nad tihedamini lavalaudadele eksiksid. Jääme järgmist korda ootama.

Bandcamp <https://fhtagn1.bandcamp.com/album/mittekeegi-eikusagilt>

Encyclopaedia metallum <https://www.metal-archives.com/bands/Fhtagn/3540414037>

Ulmkonnakroonika 05/20

Ulmestaar: Pronto

Tarkvaraarendaja, ulmehuviline, muusik, retroarvutite koguja ning hulk muid asju veel, määratlemata järjekorras. Parafraseerides "Viimset reliikviat": ma ei ole täna see kes ma olin eile ja ma ei ole homme see kes ma olin täna.

Pildi autor on Julia-Maria Linna.

1. Mida loen?

Lõpetasin just Indrek Hargla "Kolmevaimukivi". Reeglina ma ei loe viimasel ajal paberraamatuid, kuid ma olen Indreku jaoks selle koha pealt teinud erandi. See ei ole just autori kõige parem raamat, aga teemapüstitus on põnev ning Indrek on tundud oma oskuse poolest kirjutada lobedalt ja kaasahaaravalt. Järgmine raamat saab paraku olema erialane kirjandus, sest kusagilt peab tulema lauale leib ning raha uue kirjanduse soetamiseks.

2. Mis mind paelub? Mis peletab?

Mind paelub ja peletab üheaegselt sama asi: tõsiseltvõetavus. Lõviosa ulmest koosneb soovmõtlemisest ja naiivselt konstrueeritud situatsioonidest, mis on minu jaoks eemaletõukavad. Näiteks kuivõrd reaalne on, et supervõimetega ämblikukostüümis sangar on päeval peost suhu elav luuser, kes peenraha eest käib oma alter egot pildistamas? Või võlur, kes veedab suure osa oma ajast õnnetult rikkaste sugulaste trepi all konutades?

Ma arvan, et inimloomuse mõistmine ja enda loodud maailma reeglitest kinni pidamine on see, mis näiteks Martini, Bradbury ja Abercrombi minu jaoks tõsiseltvõetavaks ja koos sellega kaasahaaravaks muudavad. Nimekiri ei piirdu loomulikult nende kolme nimega. Nad on vaid ühed tuntumad.

3. Kolm lemmikut ulmes?

Hetkel on mul olmevaldkonnas meele järele kolm asja: autor Brandon Sanderson, mäng nimega "Destiny 2" ja telesari "Love, Death & Robots". Homme on selleks tõenäoliselt midagi muud. Mul isegi ei ole head selgitust miks ja ausalt öeldes ma ei näe ka põhjust hakata ennast selle nimel analüüsima. Sest ma ei ole kindel, mida ma otsides leian ja kuivõrd see aitab mul öösel magada.

4. Kuidas jõudsin ulmeni?

Kui muinasjutud ja lasteraamatud kõrvale jätta, siis ulmeni jõudsin ma (võrdlemisi

traditsiooniliselt) läbi kahe raamatu, millest üks oli "Kääbik" ja teine "Saladuslik saar". Mõlemad sai läbi ja räbalaiks loetud enne kooli minekut. Räbalaiks seetõttu, et tegemist oli pimedas nõiukaajaga ning ulmekirjandus oli tollase kultuurieliidi silmis omamoodi kahtlasevõitu viies ratas vankri all, mistap seda avaldati kaugelt liiga vähe. Ometigi oli mõlemas raamatus midagi, mis muutis kogu ülejäänud ilukirjanduse minu jaoks lahjaks ja pinnapealseks; selle jaoks, kes on Bilboga rännanud Erebori ja tagasi, on kahe kahtlasevõitu maamehe omavaheline riikiskumine kusagil Vargamäel mõttetu ajaraisk. Sestap oligi nii, et kui žanris uusi raamatuid ei avaldatud, tuli olemasolevaid sellevõrra rohkem lugeda.

5. Lemmikloomad

Lemmikloomi on mul kaks, mõlemad kassid: paks ühe kõrvaga peletis nimega Valdo ja peen linnapreili Tuuk. Mõlemad olid algselt prügikastikassid, kes asjaolude kokkulangevuse tõttu leidsid tee minu juurde. Mõlemad on ägedad isiksused ja mõlemad kõnnivad omapäi. Mulle see sobib; ma kõnnin ka.

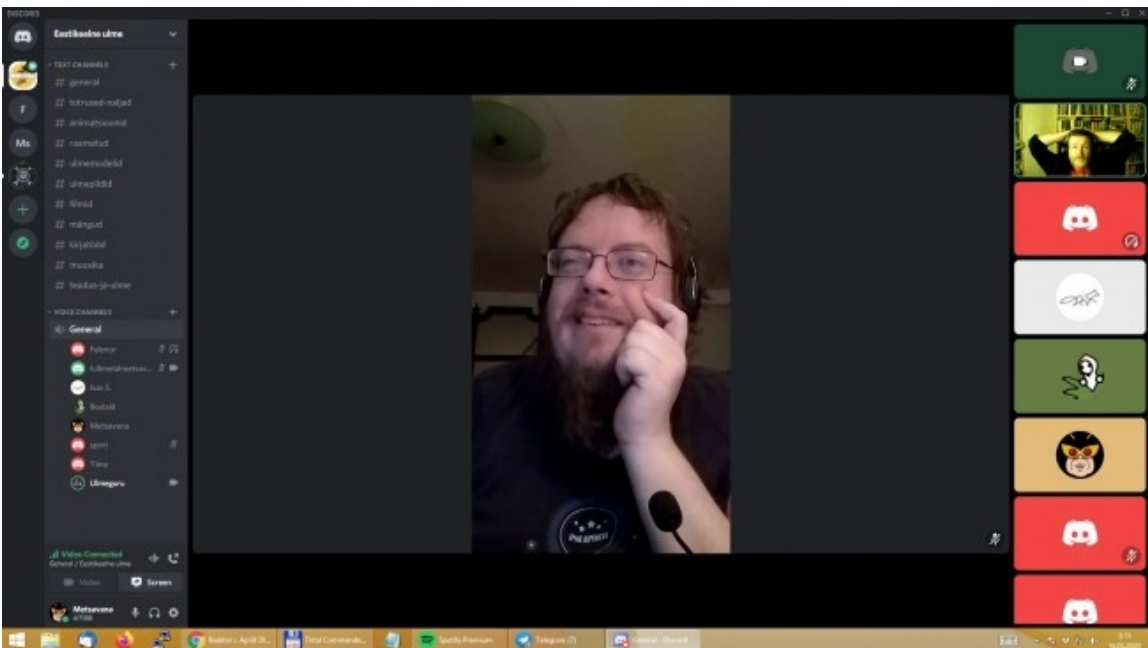
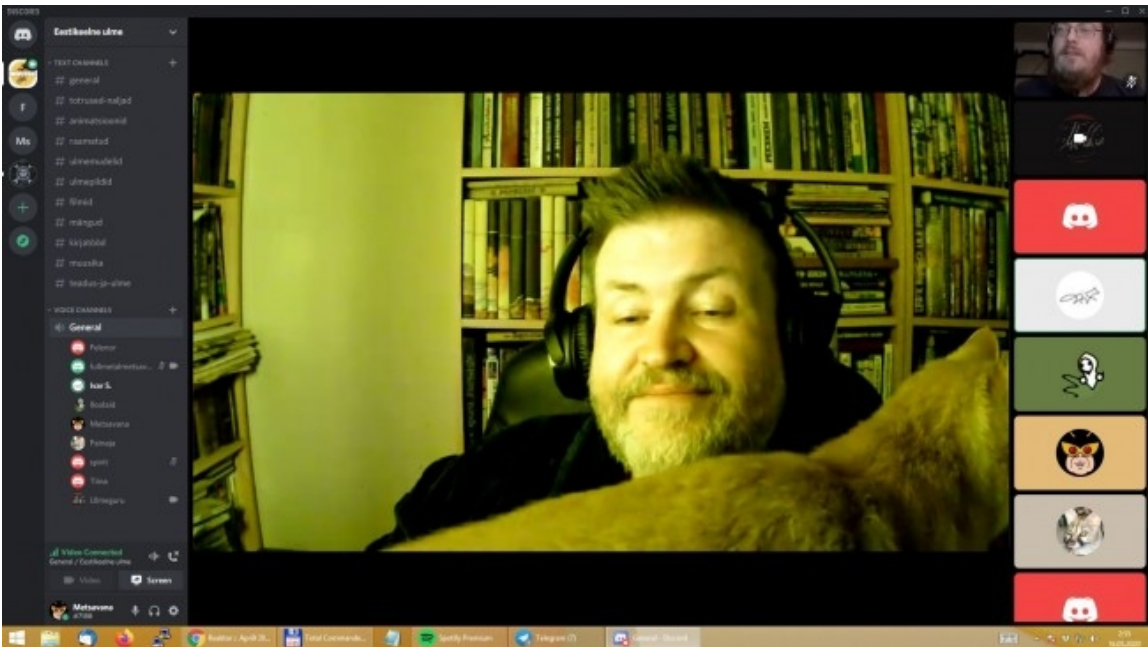
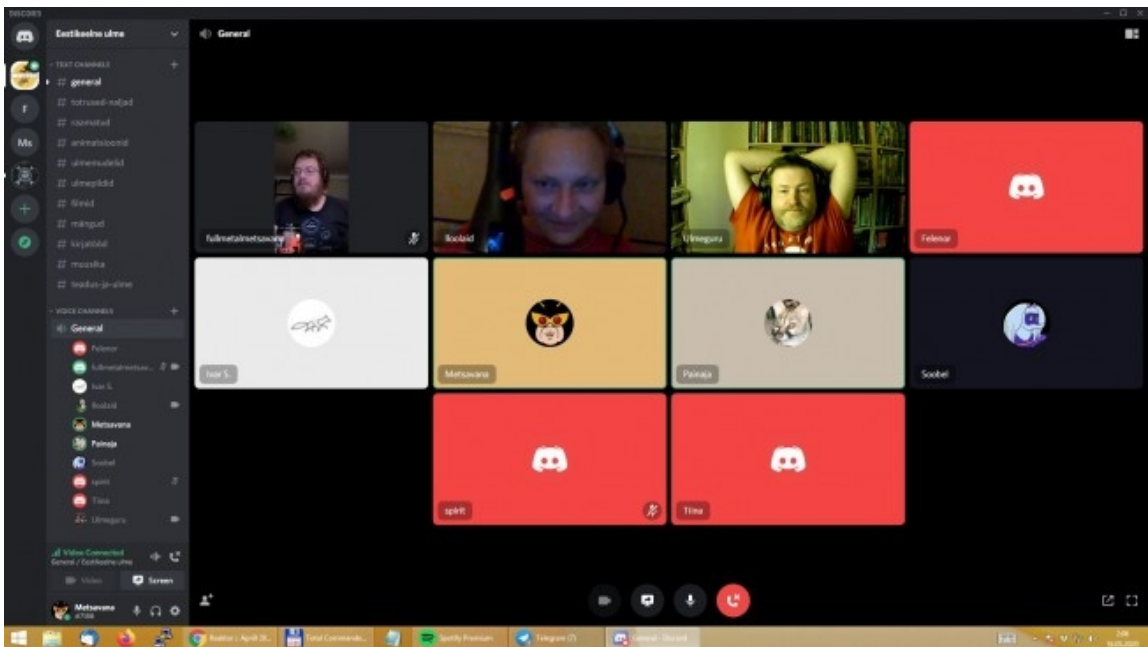
Loetud ja kirjutatud. Ulmekirjandus

Hooaja viimases kirjandussaates „Loetud ja kirjutatud“ tuleb juttu ulmekirjandusest. Studios on ulmeautor Maniakkide Tänav. Saadet juhib Peeter Helme. „Loetud ja kirjutatud“ oli eetris laupäeval kell 14.05 ning see on järelkuulata [siit](#).

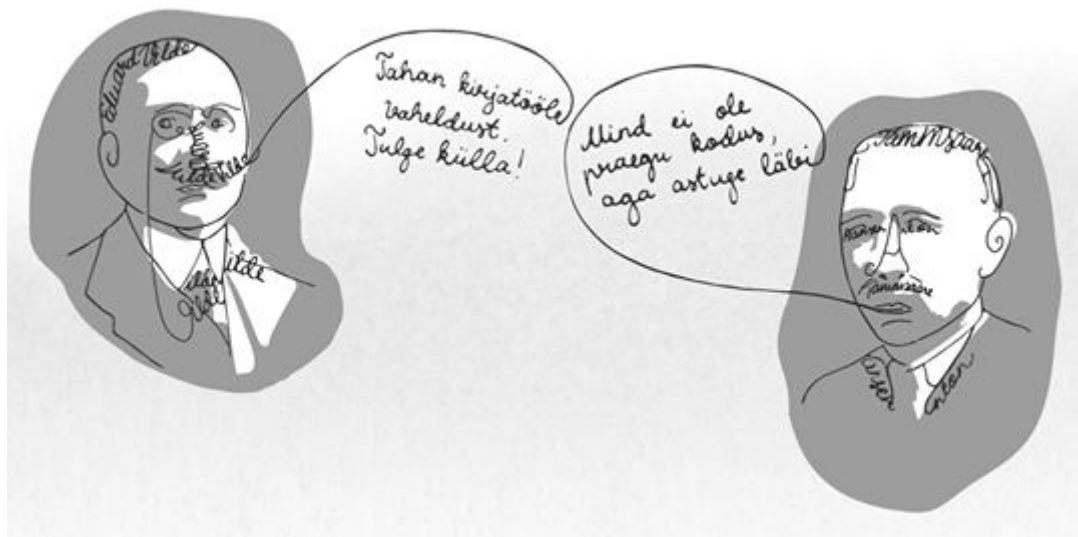
Tartu ja Tallinna ulmikute teised reeded

Ka sel kuul toimusid ulmefännide traditsioonilised teise ning kolmanda reede kokkusaamised virtuaalselt. Siin on mõned kuvapaugud kolmanda reede üritusest, kus oli kohal ka kauge külaline Saaremaalt.

Konkurss: Vilde jalutuskäik

Tallinna Kirjanduskeskus kuulutab välja lühijuttude konkursi „Vilde jalutuskäik“. Konkursi eesmärk on tähistada Eduard Vilde 155. juubeliaastat ning Tallinna päeva.

Konkursitööde esitamise tähtaeg on 31. august 2020.

Lühijutt „Vilde jalutuskäik“ peab vastama ühele tingimusele – kujutama Eduard Vildet, kes on sattunud XXI sajandi Tallinnasse, kus ta liigub radadel ja paikades, mis talle omal ajal olid tuttavad (vt Lisa), aga võib sattuda ka Tallinna uutesse piirkondadesse.

Lühijutu maksimaalne tähemärkide arv koos tühikutega on 20 000.

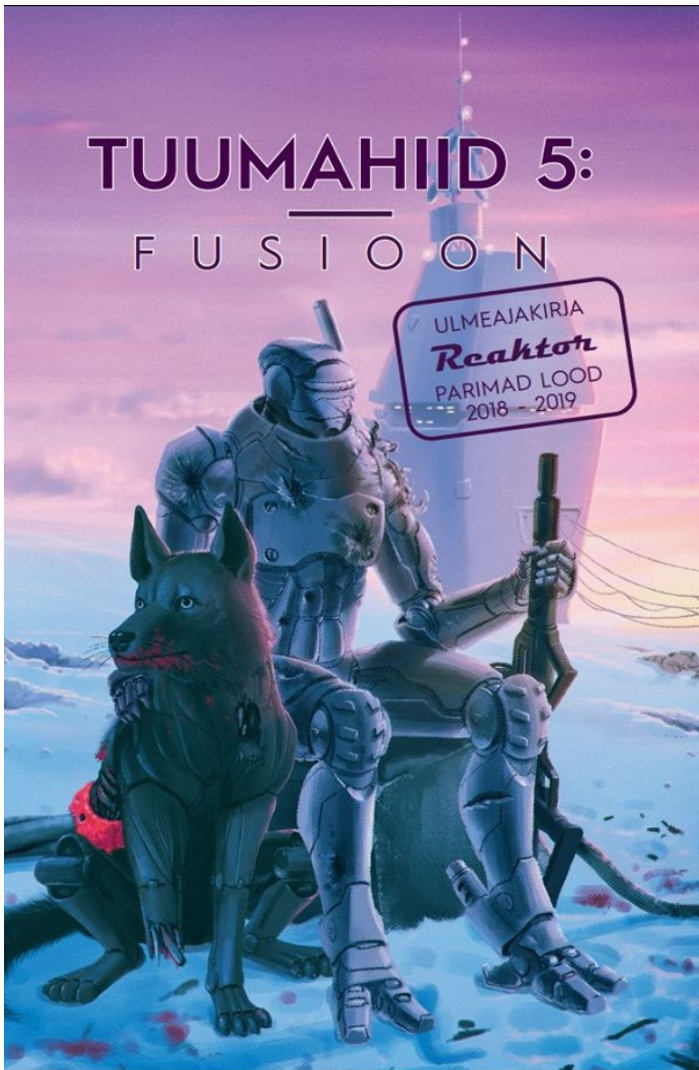
Lühijuttude konkursil 1. koha saavutanud võistlustöö avaldatakse ajakirjas Looming. Lisaks võidutööle võib žürii ära märkida veel kuni kolm võistlustööd.

Tähelepanu, valmis olla, KRIBAMA!

Ulmeantoloogia "Ülestõusjad ja kodukäijad" esitlus

Neljandal mail toimus virtuaalselt ulmeantoloogia „Ülestõusjad ja kodukäijad“ esitlus. Selle salvestust saab vaadata Reaktori [Youtube'i kanalil](#).

Uudiskirjandus 05/20

Tuumahiid 5: Fusioon

Reaktori jutukogu „Tuumahiid“ viies number koondab võrguväljaandes ilmunud ulmelugude valikut aastatest 2018-2019. Autorite hulgas leidub mitmeid varem tunnustust leidnud ulmekirjalikke: Maniakkide Tänav (6 Ulmeühingu auhinda Stalker), Heinrich Weinberg (3 Ulmeühingu auhinda Stalker), Joel Jans (6 Ulmeühingu auhinda Stalker, II koht Kirjanike Liidu romaanivõistlusel 2019), Miikael Jekimov (esikoht Ulmeühingu 2019 jutuvõistlusel) ja Mairi Laurik (I koht kirjastuse Tänapäev noorteromaanivõistlusel, II koht kirjastuse Tänapäev romaanivõistlusel). Samal ajal tutvustame lugejale mitmeid uusi autoreid nagu Ander Skarp, Marika Piip, Helina Ravasoo, Laura Loolaid ning Kadri Umbleja.

Lugudes käsitletakse mitmesuguseid inimkonna ja tehnoloogia arenguga seotud küsimusi; tegevuspaikade seast leiame polaarjoonetaguse mägihotelli, tulevikudüstopia virtuaaltegelikkuse, vana talutare ja kauged kosmoseavarused.

Musta missa vandenõu

Andrei Beljanin

See on teine osa noorukese militsionääri Nikita Ivašovi tegemistest maailmas, mis meenutab üsna äratuntavalt vene muinasjutte. (Sattus ta sinna lihtsalt nii, et laskus ühel päeval kusagil külakeses keldrisse ja avastaski end hoopis mujalt...)

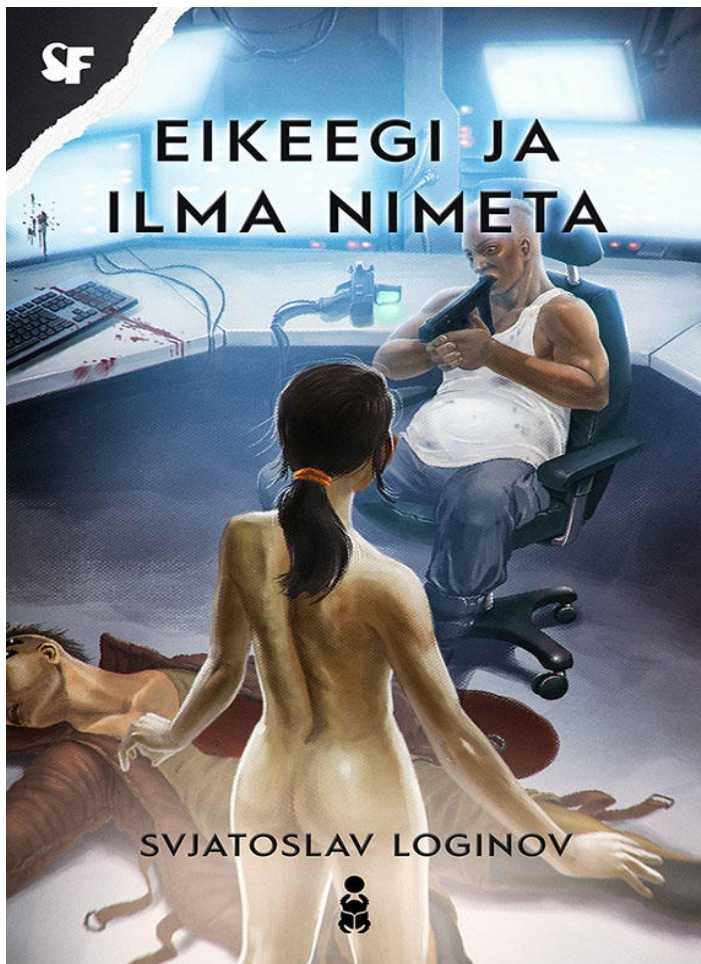
Sel korral näib alguses tegu olevat veidrate ja tühisena näivate vargustega – ladudest kaob must kangas. Ent nagu ikka, pole miski nii, nagu alguses paistab, ja jälle tuleb meie tublil leitnandil päästa terve tsaaririik, ja võib-olla kogu maailm.

Ja seda peamiselt kohaliku miilitsaosakonna abil, mis koosneb talle abiliseks antud vägilasest Mitkast ja Baba Jagaast, kelle juurde on Nikita majutatud.

Kirjastus Fantaasia

Tõlkinud Tatjana Peetersoo.

174 lk

Eikeegi ja ilma nimeta

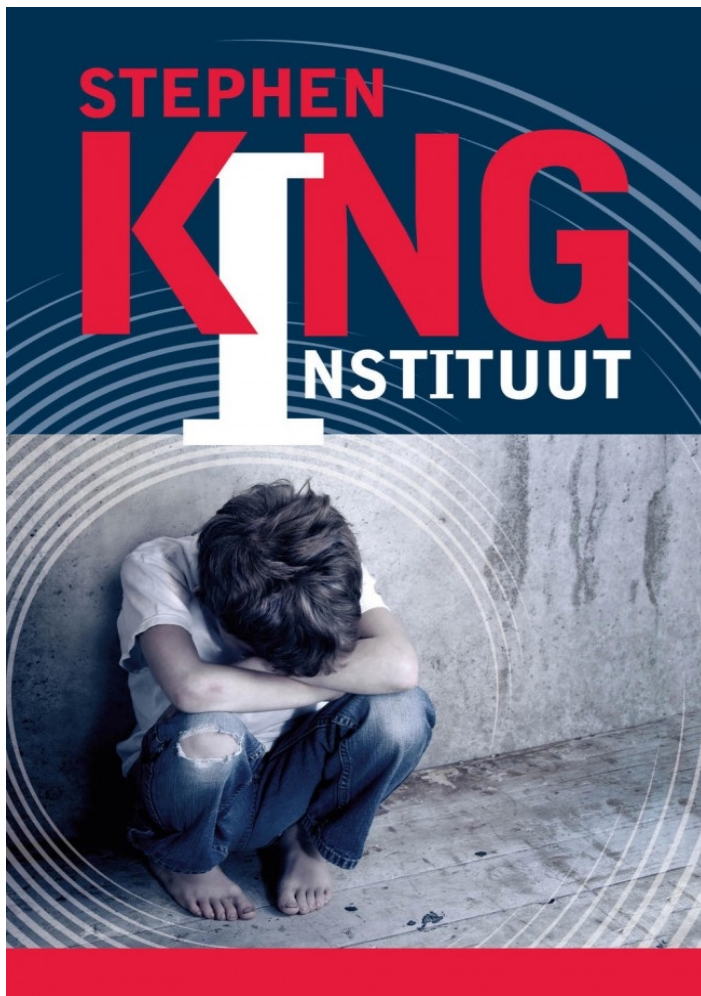
Svjatoslav Loginov

Svjatoslav Loginovi (s.1951) teadusulme kallakuga kogumikku kuulub kümme lühiteost.

Ligi sajaleheküljelises nimiloos Eikeegi ja ilma nimeta käsitletakse lähitulevikku, küberpungihõngulist maailma, kus ühte kehasse on pandud elama kaks või enam isikut/teadvust. Sel kombel on püütud lahendada ülerahvastuse ja ressursside piisavuse probleemid. Loo keskmes on väike tüdruk Sonja, kelle kehas ei suuda ka kõige tundlikumad aparaadid avastada mingit märki teadvusest, EI KEDAGI. Ometi tüdruk kasvab, areneb, õpib, kuid selles ühiskonnas on ta monstrum, põhimõtteliselt võimatu nähtus.

Loojang planeedil Maa on alternatiivne lugu sellest, kuidas surid välja Maa viimased arukad dinosaurused. Ehk olid nad meie mõistuslikud eelkäijad Maal. Kui ei elata kooskõlas loodusega, seisab paratamatult ees tsivilisatsiooni kurb ja hale lõpp...

Instituut

Stephen King

“Keset ööd mõrvatakse Minneapolise eeslinnamajas Elliste abielupaar ja röövitakse nende 12aastane poeg Luke. Ärgates leiab poiss end Instituudis, toas, mis näeb välja täpselt samasugune nagu ta enda tuba, ainult akent ei ole. Ja ukse taga on teised ukсед, mille taga on teised eriliste võimetega lapsed. Luke saab teada, et nad kõik asuvad Esimeses Pooles, misjärel ootab neid ees Tagumine Pool. „Nagu kahtlases motellis,“ ütleb üks ta uutest sõpradest. „Lapsed registreerivad end sisse, aga välja nad ei registreeri.“

Asutuse töötajad on pühendunud halastamatult sellele, et röövida nendelt lastelt nende ebaharilikke psüühiliste võimete vägi.

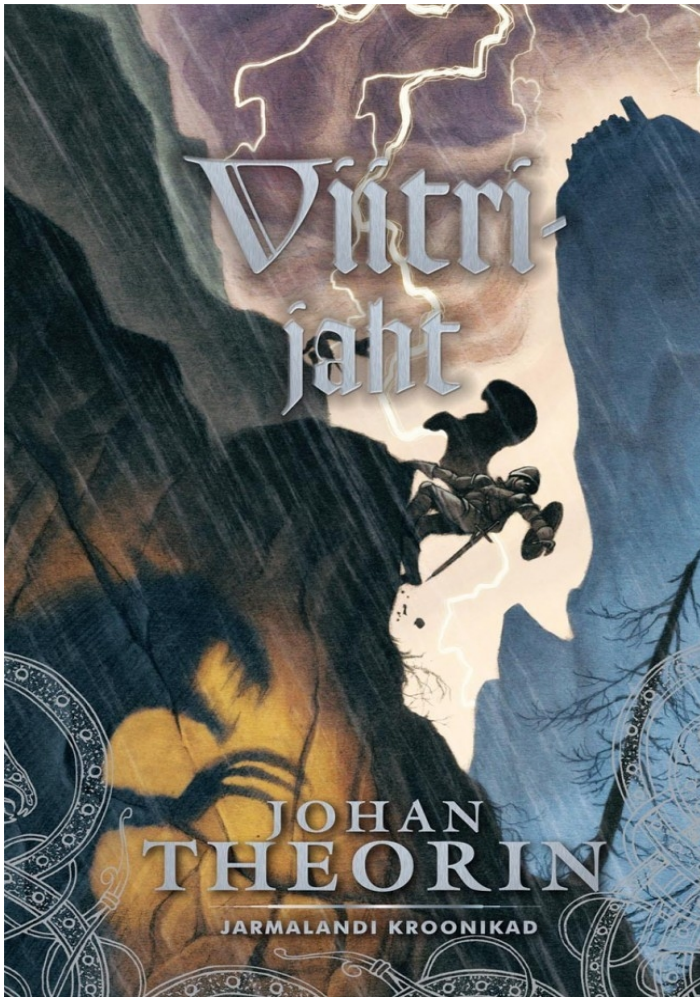
Süümepiinu seal ei tunta. Kui käitud korralikult, saad kasutamiseks müügiautomaatide žetoone. Kui mitte, on karistused räiged.

Üha uued ohvrid kaovad Tagumisse Poolde ning Luke püüab üha meeleheitlikumalt põgeneda ja abi tuua. Aga mitte keegi pole kunagi Instituudist põgenenud.

Kirjastus Hea Lugu

Tõlkinud Silver Sära

496 lk

Viitrijaht

Johan Theorin

Jarmalandi kroonikad – 2. osa. Salajaki lahing on lõppenud, kuid viitrijaht mitte. Paljud on põgenenud maa alla. Viiter Ristin ja Salajaki prints Dhor liiguvad aeglaselt sügavikku, mida nimetatakse Jarmalandiks. Neil on kannul salk sõdureid, rüütleid ja haldjaid ning ronijad Niklis ja Jöran Egg. Nüüd peavad viitrid ja inimesed võitlema tundmatus maailmas, kus puhub jäine tuul ja varjude seas varitsevad kurjad olendid ... Tulge seiklema 14. sajandi Rootsisse. Aega, mis on täis sõdu ja võimuvõitlust ning kus viitrid, haldjad ja lohemaod on sama tõelised ja ohtlikud kui katk. „Jarmalandi kroonikad“ on põhikooliealistele noortele mõeldud ainulaadne fantaasiaepos, mille tegevus toimub keskaegses Skandinaavias, kus inimeste kõrval tegutsevad ka viitrid, haldjad ja lohemaod.

Kirjastus Eesti Raamat

Tõlkinud Heidi Saar

342 lk

MOUNT KOPENHAAGEN

Kaspar Colling Nielsen

Mount Kopenhaagen

Kaspar Colling Nielsen

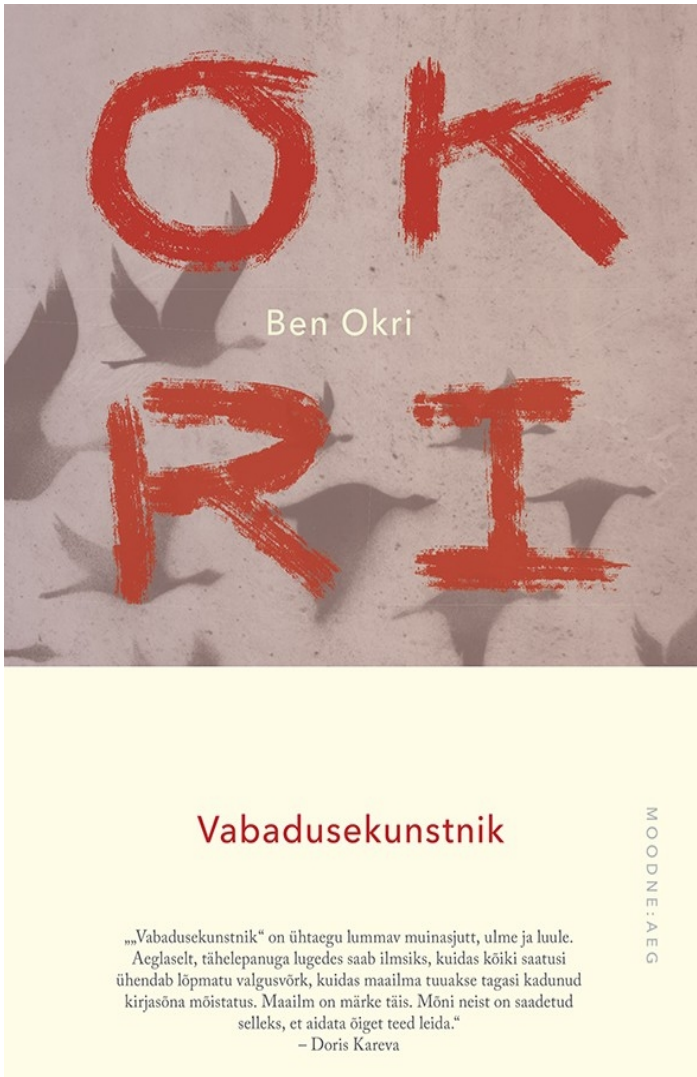
Mount Kopenhaagen on 3500 meetrit kõrge tehismägi, mille ehitamiseks kulus 200 aastat. Ei ole õieti teada, miks on see kunagi rajatud, ent säärane riigi juhitud ja erainvestorite finantseeritud ettevõtmine muudab nii keskkonda kui ka inimesi, tekitab irratsionaalse mõra loogilisse ja selge elukorraldusega maailma. Taani lamedal maastikul on mägi midagi ennenägematut: tekivad uued kliimavöötmed, troopilisest polaarseni, neis omakorda sigivad uued looma- ja taimeliigid. Sellest ühtaegu eriskummalisest ja kõhedalt tuttavast maailmast leiab lugeja seitseteist lugu. Inimestest, kellel kõigil on omad unistused ja eluplaanid, mida ei kammitse tavalogika, faktid ega isegi mitte gravitatsioon. Üks otsib jumalat füüsiliste katsumuste kaudu ja leiab tee gurmaanluseni, teine õpib lendama ja lammutab ajapikku kogu India kastisüsteemi, kolmas kohtab tulnukaid ja jääbki neid oma köögis toitma. Tänapäeva ühe silmapaistvama taani kirjaniku Kaspar Colling Nielsen (sünd 1974) auhindadega pärjatud debüütraamat „Mount Kopenhaagen” on mõtlemapanev ja provotseerivgi teos, mis balansseerib osavalt tuttavliku ja eriskummalise piirimail. Varem on autorilt eesti keeles ilmunud „Euroopa kevad” (2019).

Kirjastus: Varrak

Tõlkinud: Eva Velsker

208 lk

Vabadusekunstnik

Ben Okri

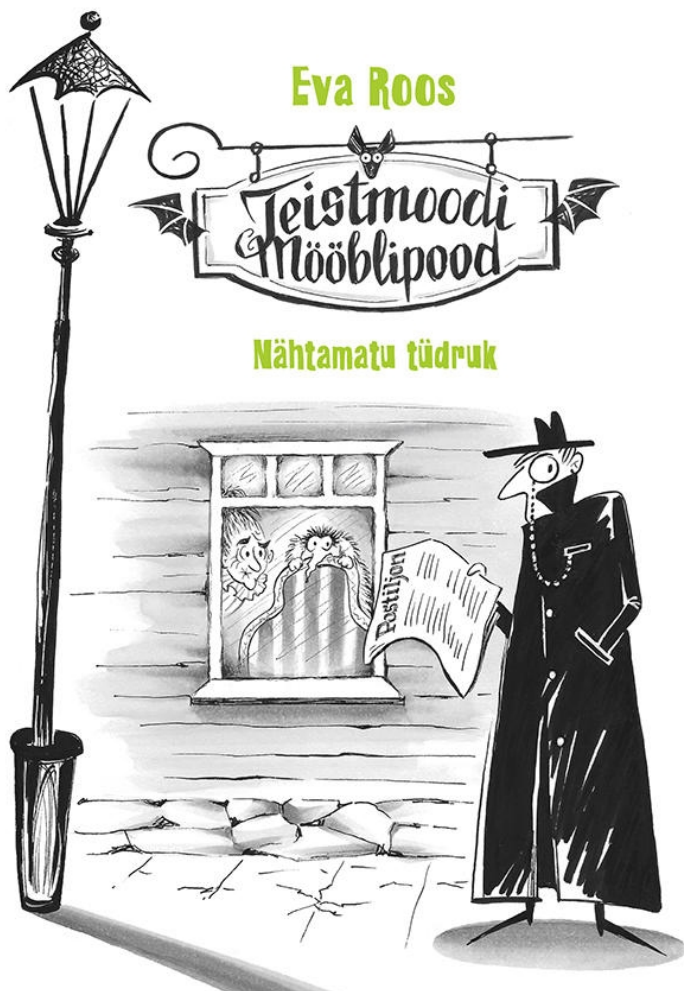
Maailmas, mis on kõhedust tekitavalt meie omaga sarnane, arreteeritakse noor naine Amalantis selle eest, et ta julges esitada küsimuse: kes on see vang?

Kui Amalantis kaob, asub tema armsam Karnak naist otsima. Mees otsib algul meeleheitlikult, hiljem kasvava enesekindlusega. Et armastatu leida, peab ta esmalt mõistma naise esitatud küsimust. Otsingud viivad Karnaki hirmuäratavasse maailma, mis on tulvil valesid ja rõhumist, maailma, mille südames asub Vangla. Ühtäkki mõistab Karnak, et ta ei ole ainus, kes tõde taga ajab.

See romaan on ühtaegu kirklik üleskutse õiglusele ja teravapilguline uurimus sellest, mis ohustab vabadust tõejärgses ühiskonnas.

Ben Okri (sünd 1959) on Nigeeria päritolu Briti kirjanik, luuletaja ja aktivist. Tema sulest on ilmunud 11 romaani, millest kuulsaim, „Näljutatud tee“ (e.k 1998) võitis 1991. aastal Bookeri preemia. Tema teoseid on tõlgitud enam kui 27 keelde ja ta on võitnud mitmeid auhindu. Eesti keeles on ilmunud ka Okri romaan „Jumalaid hämmastades“ (2012) ja luulekogu „Aafrika eeleegia“ (2014).

Ulmekirjandust lastele:

Teistmoodi mööblipood ja nähtamatu tüdruk

Eva Roos

Mis on nähtamatus? Kuidas see toimib?

Kuidas muututakse nähtamatuks? Ja kuidas saada tagasi nähtavaks?

Need küsimused keerlevad Matilda Tähna ja August Nööbi peas hetkest, kui nad satuvad Hõbeseekli 30 asuvasse vanakraamikauplusesse ning kohtuvad kentsaka müüjanna Aramilda Tengelpunga, paksu punase koera Piru ja vanapagan Örröp Karvajalaga.

Teistmoodi Mööblipood on vaevalt sekundi avatud, kui algavad pahandused. Aramilda peab esmakordselt elus tagasi võtma tülrika võlueseme ja maksma valuraha, Örröpi sarved on valesti kõverad, Teistmoodi Mööblipood ei liigu paigast ning Aramilda sõnast sünnib kratt, kes üritab serveerida tapeedivõileiba, koristab kogu seltskonna oimetuks, kaotab ära kliendid ning põhjustab Pirule koleda seedeprobleemi. Ka politsei hakkab (lausa binokliga) Teistmoodi Mööblipoe vastu huvi tundma.

Aramilda Tengelpung oma rändava vanakraamikauplusega on varemgi pahandustes olnud. Millised need täpselt olid, võib lugeda raamatust „Teistmoodi Mööblipood. Kastani 57“.

Reaktoriarvustus. Kolm pilguheitu erootikasugemetega rõhutute ulmele (Tea Roosvald)

“Gise lunastus”

Toetudes pealkirjade sarnasusele, kahtlustasin “Gise lunastuse” näol võimalikku järjelugu ajaloo esimeses “Erektoris” ilmunud “Gise varjudele” ja peamiselt seda mõtet tahtsingi lugedes kontrollida. Liiatigi oli jälle tegu autorite duoga. Ehkki nüüd juba teisenimelisega, nii et ilma põhjaliku tekstianalüüsi või otsese ülestunnistusega ei saagi kahjuks selgeks, on see ikka sama autoritepaar, või on teine tandem lihtsalt esimeste andunud ja vägagi osavad fännid.

Järjeks võib aga lugu pidada seepärast, et maailm ning mured on neis samad, kuigi uurimise alla on nüüd võetud samuti Gise kultuuriruumis opereeriva, aga hoopis teist masti subgrupi vaatenurk. Tegu on minajutustusega, milles ühe konkreetse roboti plaanide, unistuste ja probleemide valgustamise kaudu antakse Hääle eelmises loos vaid statistidena esinenud tehismõistusega lõbumehikeste tervele, ütleksin käesoleva loo valguses, allasurutud grupele. Jah, tõesti tundub, et mulle jäidki näppu näited otsapidi kriitilisse paradigmasse ehitatud juttudest, mille teine ots on ulme filosoofilistel marjamaadel, ja üldsegi mitte lõbumeelse kehutuskirjanduse radadel! Kui see nüüd kõlas ehmatavalt ning kõigutas ootusi sellest loost või tervest Erektorist mingit erootilist materjali leida, siis...

Esmalt ma julgustaksin mitte kohe liialt muretsema. Autorid on seksiküsimuse süvitsi ette võtnud ja paigutanud selle igatepidi kandvasse konteksti, rahuldumata butafoorilisse virvaolustikku vaevu sisse traageldatud pornostseenidega, millest saaksid kiiresti tuld võtta juba eelneva ootuse najal ära sätitud meeled, piire pole aga seatud kaasaelamisest süttivale romantilisemale meelelaadile. Ulmetasanditki on sellise looehituse tõttu rohkesti. Teisest küljest aga, “Gise lunastuse” autorite pikantsetele nimedele vastupidiselt tüürib see lugu punastamismaterjalist üsnagi hoogsalt mööda. Seksi näeme nagu oma kõrvu - vaid asise külje pealt ning peeglite ja hägusate kaamerate kaudu, tegelaste olemusest lähtuvalt mõistagi vaid hädavajaduse tõttu - samal ajal kui minategelane oma kimbatusega võidab aga järjest enam südant. Tema professionaalse huvi suuruse ning isikliku huvi puudumise disbalanss masendusse ei aja, vaid mõjub avardavalt, kuni see mingil hetkel kaldub subjekti tekkimise tõttu teise äärmusse - robot hülgab peaaegu oma endise eesmärgi, tiivustatuna sellest uuest isiklikust huvist. Kui lugu juba algas probleemiharjalt, siis selleks ajaks on hoogsalt käima tõmmatud ka suurte isiklike riskidega pingeolukord, ehitatud üles teadvuse olemuse küsimus teadvuse säilimise tasandite najale ja läbi ulme-olmestiku loodud piisav põhjus tegelase saatuse pärast muretsemiseks, kummatigi joonistus finaali eel välja ka lojaalsuse-reetmise küsimus.

Lõpp mõistagi kurvastas minusugust lugejat. Aga viisil, mille pärast ju kirjandust loetaksegi.

“Kui kanad vaikivad”

Tim Hornet on kirjutanud loo fantaasiaolustikku, kus leidub veidi maagiat (kehadevahetust võimaldav juuksenõel on nagu püss lavakujunduses, mis peab enne lõppu paukuma) ning eelistatult jõuliseid, kultuurinormide kiuste oma agendat ajavaid isiksusi. Kaks neist isiksustest

on peategelased, kelle omavahelise suhte ja loos varitseva (jälle rõhutatud grupi) probleemistiku lahendamine mõjub loole rütmi andva õhulise kaksikheeliksina. Lõbumajas aset leidva loo kohta on voodistseene jällegi siivselt vähe, samal ajal kui just bordellielanike ohustatus näib olevat loo peamine probleem, sest peategelase ega ja maadami jaoks mingid muud küsimused loo kestel kuhugi välja ei arene. See lugu on lihtne, õiglane, seejuures õiglus on ka lihtne ja poeetiline, süsteemi see ei muuda ning mingeid alustalasid ei kõiguta.

Samal ajal ei ole see lugu lihtlabane. Kuigi ürgne ja tugev naiselikkuse arhetüüp leiab kõrverteelise lahenduse, ürgne alfamehelikkuse arhetüüp saab lõpuks ometi koledal kombel karistada ja ürgne, hmm, kutsume seda pillimehelikkuse arhetüübiks, mängib pilli edasi ning saab lava taga korralikult jaole. Siin on näidatud teatud normatiiv, mille kaudu on aastatuhandeid rahulikku külaelu elatud, sest rõhutatute rühmad ei asu paraku ainult bordellides. Aga söömata ja elamata ei taha keegi jääda ega leia vägevamate trotsimisest mingit tulu, kuni ühel vähestest ei ole head maagilist eset olukorra pööramiseks. Selle loo juuksenõel ei ole ehk linna tausta arvestades (pidevalt rändab sisse võõrliigi esindajaid, kes muidugi mõnuga marginaliseeritakse) küll justkui ei midagi erilist, lihtsalt üks igapäevane võluese, aga "rõhutatute valduses" ei ole muud paraku näha, see on teiste otsustada. Nii võrdsustub nõel naturaalse muinasjutu haruldusväärtuses artefaktiga ja määravaks, nii nagu muinasjutus alati, saab mitte maagilise jõu valdamine ise, vaid hoopis kanadelt õpitud pragmaatiline moraal - alustalasid ei olegi mõtet kõigutada, vanker vist peabki edasi tudisema, nõrgad peavadki olema tugevad ainult salaja ning lohutust peabki pakkuma läbisõitev silmarõõm, kuid suu, see on targem kinni pidada. See on aus lugu, kuigi maalitud pilt ei pidanudki mulle ilmselt meeldima.

Lugu aga meeldib küll, nii tehnilisest kui sisulisest küljest vaadates.

"Roosa tähe sära"

Peeter Helme kaasahaarav lugu jutustab tulevikuühiskonnast siinsamas maanurgas tugeva globaliseerumise tähe all, milles loob uued reeglid isikliku ruumi puudumine. Omaette- ja privaatneolek on pahaks pandud ja perverseks peetud nii inimsuhetes, kuhu saab ja peabki looma vaid polüamuurseid liite ja seltsinguid, omaette olla ei saa võimuorganite palge ees oma ajusisemuseski, ning tagatipuks ei tohi liiga kiinduda ka isiklikus ajaloos. Meelega asetasin mälestustelõime ehk isiksusliku ajaloo rõhulisel pjedestaalil kõrgemale ajusisemusest - teadvuse olek on ju muutuv, plastiline, selle privaatsuse vägivaldsest või kroonilisestki äravõtmisest toibume nagu marrastustest märksa kergemini kui sellest, et enam ei ole õigust otsustamiseks luua omaenda püsilugu ühe peateema ümber. Loos normatiivselt hälbeliseks kuulutatud monogaamne suhe tundub ühtäkki võrdkujuna isiksuse killustumist peale suruva ja üha hoogustuva lõbukultuuri poolt välja surutud üksiolemissoovi, enesemääramisiha, keskendumis- ja pühendumisjanu kadumisele. Tõsi küll, lõbukultuuri võimaldavad uued droogid toovad kaasa vastuvaieldamatult kasuliku boonuse - kriminaalkuritegusid praktiliselt ei ole enam võimalik teha! Aga nii nagu alati, jääb ka sellisel heal uuel ilmal vajaka tundlikkusest kogu inimloomuse spektri suhtes. Jah, jälle on keegi kõrvale tõrjutud, võõristuseni teisestatud. Seekord, groteskselt, ripuvad aga häbipostis eluviisid, mida eelnevalt on aastasadu peetud õigustatumaks ja alalhoidlikumaks teistest, hedonistlikematest, isegi sedavõrd, et see on ise olnud allasurumise püsitööriistaks. No ei ole abi ühestki äärmusest, ei uuestki! Loo lõpp on, loomulikult, kurb. Süsteem ei pea nuhkima, kui inimesed ise nuhivad, vaenlast tuleb otsida ka iseendast. Aga lugu ise on kiire, kaasahaarav, sellesse põimitud erootika voolab loomulikult ega ole lihsalt räigete variatsioonide esitlemise nimel ritta loobitud, lõpplahenduski ei raba küll jalust, aga rahuldab õigustatud ootusi. Särav lugu inimlikkusest ja lõrriläinud lootustest.

Kalmsteni kirjandusosakond. Erektor 2020 (Manfred Kalmsten)

Mis sundis mind Erektorit pea täies mahus endale sisse ahmima? Nimelt on ulmel paha kuulsus nagu oleks tegemist aoseksuaalse kirjandusega. Laias laastus võib see tõele vastata, aga juba mu lemmikulmeka "Murtud mõõga" alguses seksitakse... Khm... olgem ausad, mitte ei seksita, vaid vägistatakse, vangistatud trollinaist ja üks minu teistest lemmikutest "Rohtmaa" kannab samuti tugevat seksuaalset alatooni.

Tegelikult on näiteid muidugi rohkem. Ka Moorcocki Elricu saagas mainiti Melnibone orgiaid, ehkki neil vist üksikasjalikult ei peatunud. Ühesõnaga: seks on ulmes olemas küll, aga seda on harva ja erutaval kujul veel harvem.

Erootilise või pornograafilise ulme vastu pole mul aga kunagi midagi olnud, pigem vastupidi. Vastavaid koomiskeid olen näppinud küll ja küll... Olgu siin nimetatud "Druuna", "Faust" jne. Rääkimata igasugu "Belladonna: Fire and Fury-st" ja muust odavast pahnast.

Ja kui siia lisada, et on aeg kus telesarjad võistlevad selle nimel, kes suudab ja julgeb rohkem näidata ning hirmsad väärtfilmidki on ammu astunud sinna laeva, et suhtekeerukusfilmis on vähemalt üks blowjob selline must have värgens, siis miks peaks kirjandus, antud juhul siis ulmekirjanduski enda vaimu puhtamana hoidma. Võib, aga ei pea, on vastuseks.

Ja... kui nüüd avalikult üles tunnistada, et mulle tegelikult seks ka meeldib ning kuna porri alal pean end kõvaks käeks, siis nii ongi, et Erektor kui Eesti ainuke erootilisele ulmele keskenduv eriväljanne sai minu teravdatud tähelepanu osaliseks ning nüüd, peale selle sissemanustamist, tunnen ma, et mu vaim on valmis selle aadressil pursklema.

Aga olgu, aitab mölast ja nüüd juttudest.

Manfred Kalmsten

Ei inimene ega mutant!

Jääb arusaadavatel põhjustel karvustamata, aga kasutan seda ruumi lihtsalt selleks, et hoiatada inimesi, et tegemist on minu kummardusega B-kategooria ulmefilmidele ja hardkoor pornograafiale. Ning lisaks võtan võimaluse huuata veel kord teemal, kui väga Krošetskini illustratsioon mulle meeldib.

Kõnealune illustratsioon on Erektori esikaanena seal üleval ehk - seal ülal enne teksti algust. Leidke see sealt, kui ennem pilgu mõtlema üle libistasite.

Miina Vagiina, Uku Õnnetõlv

Gise lunastus

Eeldan, et järg eelmise Erektori loole "Gisa tempel", aga kahjuks ei mäleta ma isegi seda kas

ma "Gisa Templi" lõpuni lugesin. Võimalik, et ei lugenudki. "Gisa Lunastuse" aga küll.

Tehniline pool on hea. Isegi väga hea ning ehkki alguses kirjeldatud kunstpeenis, mis meelevaldselt meesisendi kurku oli sattunud, viis mu mõttele, et kas see on ebaõnnestunud rohkem nalja või erootikana, siis säilis siiski lootus, et ehk ... Ehk on ikkagi see erootika ka kuskil olemas. Aga võta näpust... Lugu oli, ideid oli, Erektori nimelises erinumbris ka, aga vaata erotsi kui sellist ma eriti ei täheldanud. Seksi ka ainult mainitakse, aga seksimise endani ei laskuta.

Et jah...võtame järgmise ja sättime lootused selle peale.

7/10

S. von Avi

Coitus interruptus

Ok, hakkab pihta äksõniga. Kuri kaitseliitlane tapetakse ära. Kirjutustase on ka kiidetav, nii et lootkem ja oodakem.

Ja mis sealt tuleb - noh, tuleb kõvasti rõvetsemist.

Mitte, et see tingimata halb oleks. Ei. Mulle rõvetsemine ka meeldib, kui seda teha taktitundeliselt. Jah, lugesid õigesti - taktitundeline rõvetsemine. Kunagi pühendan blogiposti seletamiseks mis asi see selline on, seniks aga lepi teadmatusega.

Keppi on, vägivalda on... hõõrumisest veritsevad kõik urked ja avaused. Mitte erootiline, aga rõve ja kuna see on taotluslik, siis - vabalt!

Lugu on ka olemas, nii et olge hoiatatud ja asuge lugema.

Hindeks tuleb... üheksa palli kümnest, kuna noh...kümne jaoks peaks nagu midagi alakehas või vähemalt vaimus tuksatama.....

Ahjaa, Spinradilik, tahtsin ma veel siia lõppu lisada.

H: 9/10 - ahjaa, ja selle loo puhul tunneb perverssem osa minust puudust illustratsiooni järele.

Andrei Samoldin

Daša

Algus on hea. Nõtkelt kirja pandud ja tekitab huvi, et mis kamarajee siin siis kokku kirjutatakse. Selline slaavi tegevuskeskkond. Me likes.

Ja tulebki lugu. Selle kohapealt pole midagi ette öelda, aga spoilerdades mainin, et sry, aga põgus kirjeldus hiidkonnaga amelemisest mind nüüd küll hõõgvele ei puhunud. Mitte sinnapoolegi.

Ehk siis jällegi üks lugu, mis sundis mind kontrollima, et ega ma kogemata valel kohal klikkides ometigi Reaktori tavanumbrisse pole sattunud. Ei, ikka Erektor. Kahjuks. Tavanumbris saaks see lugu mult punktijagu kõrgema hinde, kui...

H: 7/10

Meelis Loover

Kummituslik armastuslugu

Ok, unustasin, et viisakas oleks kirjutada ka sellest, et milles story.... Naine satub enda vägivaldse mehe eest põgenes kuskile mõisasse ja seal siis tutvub mõisateenriga ja mõisas elutseva kummitusega. Rohkem ei lobise, aga lugu on olemas. Isegi natuke huvitav on, ehkki mitte palju. Praeguseks ootan ma juba seksi.

Kirjatehniline pool vajab veel natuke edasiarendamist, aga ainek on. Selle kohapealt pole muret. Lugu ise... Alguses tikub kohati mingi kahtlane vaib sisse. Nagu oleks tegu lastejutuga, nii et ma vahepeal lootsin, et see vaib kaob või siis vastupidisel juhul... Et see lugu erootiliseks ei läheks, kuna ...maitea...lastejutt ja erootiline ei mahu minu ainsasse peakolusse.

No ütleme nii et lastejutuga tegemist ei olnud. Vaib ka kadus, õnneks. Erotikat oli. Vähemalt ühes kohas, aga sellegi eest võib Looveer endal tugriku tasku pista.

Muidugi, suurem osa sellest erotsist tuli ise peas juurde mõelda, aga hei - erootika puhul on see rohkem kui lihtsalt lubatud. Idee järgi peakski ju kirjandus tekitama lugejas erinevaid reksioone ja mõtteid.

Ahjaa, puánt on ka. Nii et ainukesed vead on kerge venivus, kahtlane vaib alguses ja veidi nõrguke tehniline tase.

Aga kuna tegemist oli esimese looga, kus oli natukegi midagi mis mind parematel päevadel tõnksatama võiks panna, siis olen suuremeelne ja kergitan hinnet punkti võrra.

7/10

P.S. Haha, taipasin, et millest see lastejutu vaib tuli - sõnast kummitus. See on minu arust üdini lapselik sõna ja õudus-erotsi minu hinnagul ei sobi, aga... Isiklik kiiks, nii et jätkem tähelepanuta.

Tim Hornet

Kui kanad vaikivad

Lugu ise on sellest kuidas bordelliemand ja tema väljavalitu staatuses kunde maagilise juuksenõela toel kehasid vahetavad ja loomadena ringi kalpsavad. Armumänge mainitakse ka, aga nagu mokaotsast. Edasi läheb lugu sinna, et üks kratt vahetab omanikku ja .... Lugege ise.

Mis ma siis arvan. Vähe! Nüüdseks olen ma juba pettumuse äärel.

Muidu suht hea lugu, räägitakse seksist ja puha, aga ....selleni ei jõuta. Isegi mitte nii palju vihjeid, kui enda käega rahuldamise koht eelmises loos.

H: 6/10

Agrafinija Ihamaru

Veenusekingu fauna ja Fraunhoferi refraktor

Katsume kindla peale välja minna ja võtame mõne loo kuskilt ajakirja alumisest otsast. Näiteks selle.

Lugu ise on selline ärkamisaegses stiilis kirjutatud jant, kus lõbutüdruk avastab, et tal sealt naisterahva kohast kiheleb ja et see kihelus pole üldse väga halb. Pigem vastupidi. Ainult et magada ei lase. Ning kui magamine õnnestubki siis vaevavad teda kummalised unenäod.

Tuba üüriva üliõpilase ja tolle ülikoolist väljaheidetud kamraadi toel asutakse aga kihelusprobleemile laboratoorset lahendust otsima ja siis läheb lahti möll üle vana hea Tartu.

Huvitav stiilivalik. Pole midagi öelda. Pikalt järjest lugeda ei lasknud, aga jupiti lugedes oli täiesti nauditav. Ootas selles sama stiilis üksikasjalikumat seksuaalakti kirjeldust, aga mida ei tulnud seda ei tulnud, nii et...jah.

Kokkuvõtteks niipalju, et see, et kellegi häbemekarvades on tundmatu tsivilisatsioon on kindlasti äge ja ulmeline ja võimalik, et spoiler, aga mitte just kuigi erootiline ja unenäod olid kuidagi liiga põgusad, et mind toimima panna.

H: 9/10

Rosanna Padus

Me peame rääkima seksist robotiga

See oli lugu, mis mulle senistest kõige rohkem vaeva valmistas. Igav oli. Rahuldavalt kirjutatud, aga igav. Kuidagi ei tõmmanud kaasa ja jään arvamuse juurde, et kui seda lugu 2/3 ulatuses kärpida, saaks tulemus parem, sest siin vähemalt üritati seksstseeni edasi anda.

Ok, see oli küll vägistuskatse suunaga tsikkrobotilt mehele, aga siiski.

Paraku ei paelunud mind kogu see värk üldse, kuna olin selle kohani jõudes juba vaimselt soodastunud, kell oli öö ning lisaks olin ma vähemalt kümme korda skrollinud, et kaua veel...

H: 4/10

Taivo Rist

Merekuningas

Njaa, sama lugu mis eelmise jutugagi, et algus on nii igav, et edasi lugesin diagonaalis. Ja mis seal siis oli ja tuli. Tuli natuke kombitsaerotsi. Kena.

Võttis mu järgmisesse Erektorisse kavandatud mõtte ära, õigemini originaalsuse, aga eks näis mis ma välja mõtlen...

Porri eest muidugi lisapunkt, aga lugu ise ei kõnetanud, üldse, ja pooleli see jäi.

Saa nüüd aru, et kas asi oli selles, et tegelased tundusid igavad või oli kirjastiil vastu. Maitea. Igal juhul oli mul juba kombitsakepini jõudmisel toss väljas ja kaugemale ma ei jõudnudki, kuna - hee! - porr on käes, mis siin enam pushida.

Palun kergemat karistust. Cheers.

Edit: Ok, lugesin siiski läbi. Ei vaimustanud. Pigem oli igavavõitu ning mul polnud merekuningaga paaritumise kohast edasi just suuremat huvi, et kuhu see välja jõuab. Samas kõige hullem ei olnud. Selline keskmine tükk ja kombitsad olid tugevalt alakasutatud.

H: 5/10

Peeter Helme

Roosa tähe sära

Hee, see oli midagi mida ma ootasin. Aga kõigepealt, nagu head tavad nõuavad, siiski sisust.

On tulevikuühiskond, milles uurija ette jõuab juhtum olukorrast kus kaks inimest täiesti naturaalselt seksivad. Ilma kõikemuutva ravimi, fronesiini, abita. Et nagu normaalne seks ja kuhu see siis kõlbab.... võimuorganite lauale, kuhu mujale.

Loos on sisu, on käekiri ja on ka peaaegu et aktiveeruma panevat erootikat. Mida veel tahta Reaktori erinumbrist. Järgmine kord rohkem selliseid palun, mida muud.

H:10/10 - Seda tahaks lausa paberilt lugeda. Ehk mõjuks isegi....

Ritchie Walken

Otsi mind orbiidilt

Esimene tegelane, nimetagem teda naiskosmoselaevaks, naaseb pikalt reisilt ning väljastab terve trobikonna viimase piirini kiimas meeskonnaliikmeid. Need kaovad kuhugi omi asju ajama, kena. Selgub et ka naiskosmoselaeval on ka omad seksuaalsed vajadused ning peagi hakkab ta meeskosmoselaeva lantima. No see õnnestub. Topelt. Saab isegi kaks. Nimetagem neid jaapani meeskosmoselaevadeks ja hakkabki hirmus hooratöö pihta.

Nojah, oli ju, ütleme parema väljundi puudumisel, robo-erootikat ja keel-põses-lähenemist, aga ma pole kuigi robo-seksuaalne, nii et mulle mõjunud ei eriti huvitava, ega ka eriti vaimukana.

Sutike igav oli pigem ja see nn. grand finale lõpetas ka kogu tegevuse sealt kus ma ootasin, et nüüd alles läheb see tegelik kosmokebens lahti. Et nagu sutike alakasutatud idee, ehkki jah... ideid siin vähemalt oli. Ideede ja roboerootika eest lisapunkt ja...

H: 7/10

Laura Leto

Neitsinahk

Nii sisust. On tüdruk, kes vihkab ja häbeneb oma kehavorme. Saame teada ka tema taustast ja sellest, et tema ema peab seda va maailma kõige vanimat ametit. Nii, mis edasi.... ta muudkui vihkab oma keha, kuni kohtub mehega ja siit edasi ma enam ei lobise.

No esiteks oli juba selle algus erootiline ja teiseks on mul nõrkus punapeade vastu. Jup, nii on. Lugu ise aga suundus üsna kaheldavasse suunda. Nimelt ei tõmba mind rape-porn just kuigi palju, ent ... kus häda kõige suurem, seal puänt ikka abiks, eksole.

Peamine puudus oli see, et ehkki enne kulminatsiooni oli paar erootilist kohta, hajusid need teksti pikkuse tõttu. Et kui siit lause ja sealt lause maha võtta, siis oleks ehk minusugusele vanale pervole kuidagi parem.

Aga ei, muidu, oli kenasti kirjas ja isegi huvitav, ehkki minu jaoks liiga.... young adult?

H: 8/10

Diana Ostrat

Vaatleja

Üks vaatas. Teine tegi midagi Kolmandale. Kolmas vaatas esimest. Teine mõtles. Esimene mõtles ja tegi midagi endaga. Kolmas tegi Teisele. Teine Kolmandale, mõeldes Esimesele jne-jne.... Asenda nüüd need arvsõnad(?) keeruliste nimedega ja saad aimu, milline see jutt oli. Loetamatu, ühesõnaga.

H: Ma tõesti ei suutnud.

Mida kokkuvõttena arvata. Et jah, erootilise ulmega on Eestis nii nagu sellega on. Pigem kehvasti.

Aga, selle eest pole autorite üldisel tasemel häda midagi ning niipaljudest sest numbrist siiski kasu oli, et julgen ehk taas tõsisemalt Reaktori lugudesse süvenema hakata. Nii et ei saa öelda, et lood mööda külgi maha oleks jooksnud, ehkki jah.... Otseselt liigutama ei pannud neist ükski.

Igal juhul sai mul nüüd õlu otsa, uni tuli peale ja seega sidens, ehk järgmise Erektorini!

Näpatud autori loal [Kalmsteni blogist](#).

Weinberg arvab – 04/2020 Erektor (Heinrich Weinberg)

Mõned repliigid. **Esiteks** hakkasin otsima eelmist Erektori numbrit ja siis olin segaduses, et seda polnud 2019. aasta valikus. Tagantjäreli muidugi loogiline, sest aasta eest olime kõik kangesti jutuvõistluse lainetel ja mida kõike veel, aga kuidagi ehmatav oli see taipamine, et juba kaks aastat tagasi oli see esimene erootikaga flirtiv erinumber. Me kõik jääme vanaks ...

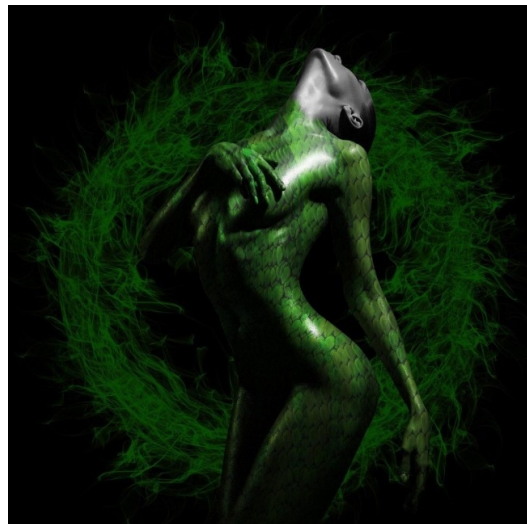

Ja ma olen juba unustanud, miks selle leidmine niivõrd olulisena tundus. Võib-olla seepärast, et tahtsin kaanepilti näha ja võrrelda käesoleva, 2020. aasta erinumbriga? Ausaltöeldes tekitab natuke pettumust tõdemus, et mõlemad erinumbriga kaaned on küllaltki ebaerootilised.

Näiteks seesinane [detsembrikuust 2019. a](#) on võibolla midagi *teistsuguse* seksuaalsuse austajatele? (Meenutas mulle millegipärast kangesti Mahkra „Riisirahvast“...) September 2019.a numbriga kaanepilt muutub kummalisel kombel 90 kraadi kellaosutite vastassuunda keerates oluliselt seksikamaks kui algupärasena numbriga kaant ehtides.

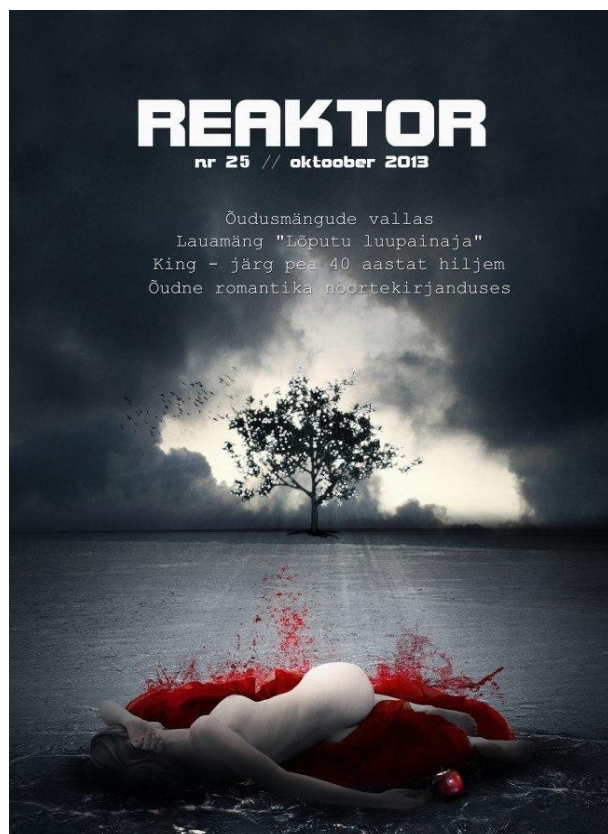
Ja loomulikult, kui 2020.a Erektor kunagi hallil ajal FB-s välja hõigatud sai, siis oli ahvatluseks juures säherdune pilt:

Väga seksikas. (Ja samas on kõik „strateegilisemad“ kohas kas kaetud või varjus, läbides FB filtrid sirge seljaga.)

Palja rinnaga on peale mindud mõnelgi korral:

Kokkuvõttes tunduvad juttude illustratsioonid olevat läbivalt „natuke julgemad“ kui kaanepildid. Selle kinnituseks võib kasvõi eelmist Erektorit sirvida...

Ilmselt võib Reaktoris avaldatud illustratsioonidel ja kaanepildidel kujutatu seksikuse ja erootilisuse üle diskuteerida veelgi ning kardetavasti läheneb hinnang sellele, kas kujutis on seksuaalse sisuga või mitte, Rorschachi testile: mõnel juhul oleks vaatajal võib-olla soovitatav meditsiinilist konsultatsiooni otsida.

Teiseks. Erootilise (või suisa pornograafilise – vaidlus piiri üle jäägu minust targematele) sisuga element on ilukirjanduses mu meelest selline kahe otsaga asi. Erotika (pornograafia) kui eesmärk omaette tekitab minus mõningase kõhkluse. Ilmselt on siin mingi lapseõlvekompleks, millele hilisemas elus on lisandunud teatud puritaanlike väärtussüsteemide tekitatud kompleksid.

Fakt on see, et läbi kunsti ja kirjanduse ajaloo on inimkeha olnud uurimisobjektiks, kujutamiseobjektiks, ja me võime selle lahutada igasugusest seksuaalsusest ja tõdeda, et inimese keha on lihtsalt ilus. Ja paljas keha või (osaliselt) kaetud keha pole kusjuures ju ka üldse seksikuse ja erootilisuse mõõdupuuks.

Üldjuhul on täna nii kirjanduses kui filmikunstis seksitabud paljuski langenud. See, mis 1960-70. aastatel oli *softporno* mängumaa, on täna täiesti koššer *mainstreamis*. Kuni sinnamaani, et meile näidatakse võrdlemisi tavalistel kellaaegadel lohede ja jääzombidega võrreldud 8-hooajalist *softporno* seriaali...

Möödunud Estconil, reedeõhtuse ühisgrilli ajal, ilmus mulle külje alla keegi mitte just kõige kainemas staadiumis ulmefänn, kes kommenteeris, et olgu nende Weinbergi juttudega, kuidas on, aga vot seda seksi on liiga palju. (Võibolla ma ise seetõttu ei kirjutanudki Erektorisse, et mul on vaja oma mainet natuke parandada...?) Nii et ilmselt oleks asjakohane siin ka siis mingi üldisem mõõdik välja öelda – mu meelest on erotika ja seks ilukirjanduses ja filmis täiesti omal kohal kui see on sisemise loogika järgi oluline, vajalik, omab loo seisukohast mingit kandvat rolli. Ja selleks, et „asi toimiks“, ei pea ilmtingimata seda otse, lähikaadris näitama, teinekord toimub „ütlemata jäetud“, aga ilmselt toimunud akt samaväärselt. Aga mulle nagu päriselt ei sobi lood, kus seks ongi asja eesmärk, sisu, mõte, olemasolu põhjus.

Lõpetasin äsja Richard K. Morgani „Altered Carboni“ lugemise. Ja kes pole lugenud, siis olgu üllatusmomendi leevendamiseks öeldud, et seal kirjeldatud seksuaalaktide stseenid on ilmselt ka võrdlemisi detailsed. (Kõik sõltub mõõdupuust ja kogemusbaasist, eksole.) Ja samuti

keskendub suur osa tegevustikust mõne sajandi kaugusel tulevikus seksitööstusele. Nii et pole midagi uut siin ilma peal.

Kolmandaks. Aprillikuu 2020.a Reaktori numbri autorid jagunevad kaheks. Minu respekt nende ees, kes sirgelt oma (olgu või kirjaniku-) nime on alla kirjutanud. Aga pseudonüümidesse nagu Miina Vagiina, Uku Õnnetõlv, Agrafinija Ihamaru jt ei oskagi kuidagi muud moodi suhtuda, kui et mingi siseringi nali, millest ma aru ei saa...? Eelmises numbris päris seda nagu polnud. Et kui on piinlik oma tuntud (pseudonüümi) nime all avaldada, miks siis üldse? Olgu – vaba maa, vaba rahvas. Sõna on ka vaba :)

Neljandaks – läheks siis lugude juurde...

Või tegelikult ei läheks kah. Ma hakkasin samavõrra sirge seljaga juttudega pihta. Ja tuleb tunnistada, et tegelikult oli isegi esimestes loetud tekstides mingi seksikõrvane narratiiv täitsa olemas. Aga mu taluvuslävi sai võrdlemisi kiiresti ületatud. Mul sai lugedes jaks otsa kusagil pärast kolmandat läbiloetud lugu. Ma vist püüdsin lugeda ka neljandat, kuid mälu juba sellel kohal tõrgub. Käsi enam ei tõusnudki.

Miks? Võibolla peitub asjaolu justnimelt selles, et siin on lugudel seks/akt eesmärk omaette, ja lugu (mis, ma möönan, on täiesti olemas) jääb teisejärguliseks. Ulmeline idee on ju täiesti olemas juttudes „Ei inimene ega mutant“, „Gise lunastus“ ja „Coitus Interruptus“. („Gise lunastuse“ kohta kasutaksin isegi mõtet, et see on täitsa nutikas lugu.) Aga see on justkui rosin seal Tootsi mõttelises kringlis, mida paraku peab noaotsaga taga ajama. Et kui lõpetuseks pöörduda eespool viidatud „Altered Carboni“ võrdluse juurde, on tolles teoses esiplaanil sootuks igavikulisemad küsimused. Isegi kui mõnelgi korral nendesse läbi seksiprisma sisenetakse.

Kokkuvõtteks siis tõdemus, et ma pole sihtrühm. Samas ei tahaks autoritele kuidagi jätta sellist (õõnsat) moraliseerivat muljet (Erektor on projektina, harjutusvõimalusena absoluutselt omal kohal), vaid julgustaks ikka oma lugudes ka seksist kirjutama. Ja kui seda suudetakse teha tüüpilisi klišeetid vältides – noh, seda parem.

Jutt: N nagu nemad (Peeter Helme)

„Kõik algas normaalselt ... Vist ...” Major vajutas diktofoni kinni, vajus korraks mõttesse ja küsis endalt pea hääletul sosinal: „Kelle jaoks ma seda salvestan?”

Ta pilk libises üle ümbruse. Kõrghoone kahekümnendast korrusest oli järel vaid kaks seina, mis moodustasid enamvähem tuuletu nurga. Puudusid nii lagi kui selle kohal kõrgunud korrused. Kadunud mingi plahvatuse mõjul. Lööklainest. Raketitabamusest. Gravitonpomme kärgatusest. Kes seda enam teada võis. Major suunas pilgu oma krobelistele ja murenenud nahaga kätele. Peamiselt selleks, et mitte vaadata kaugusesse, kus hallide pilvede all jätkuv sama tooni varemteväli ulatus kilomeetrite kaugusele. Pildi monotoonsust katkestasid vaid üksikud suitsusambad ja siin-seal vilksatavad tuleleegid. Tegu võis olla nii surevas linnas spontaanselt puhkenud kahjutulede kui ka Nende laagritega. Vahet polnud.

Ise ei sõandanud major enam tuld süüdata. Viimasest rünnakust ja viimaste meeste langemisest saadik oli major toitunud vaid allesjäänud konservidest ja joonud vett nüüd tühjast välipudelist. Padruneid oli tal veel mitu salvetäit, ka kaks granaati rippusid vöö vahel, kuid major teadis, et see on mõttetult. Sõda on läbi. Läbi ja lõppenud kaotusega. Isegi kui tal õnnestuks mõned Neist maha võtta, isegi kui ta suudaks saata oma granaatidega terve jaotäie vaenlasi põrgusse – „või pigem laborisse, kust nad tulid”, muigas major kibedalt – ei muudaks see mitte midagi.

Oma meeste surmast alates ei olnud major kohanud ühtegi inimest. Ka Neid oli ta silmanud vaid eemalt, liikudes esimestel päevadel pärast viimast tulevahetust pigem sihitult, hoides instinktiivselt pommidest segi küntud kõnnumaa piirile, suundudes siis aga üha teadlikumalt linnavaremete suunas. Just linnast oli majori raadiosaatja võtnud nädalapäevad tagasi vastu viimased signaalid. Nõnda oli ta lootnud leida ellujäänuid kuskilt siit – valitsuse punkrist, mõne kõrghoone rusudesse ehitatud tulepesast või mine tea, ehk isegi mingist hästi kindlustatud politsei ja oskonnast või sõjaväeasutusest.

See kõik oli osutunud lootusetuks. Linn oli tühi ja kõle varemteväli ning raadio ei võtnud enam vastu ühtegi teadet. Kes iganes oli viimased segased ja krabinast moonutatud sõnad eetrisse lausunud, oli nüüd läinud. Linn oli justkui puhtaks näritud skelett. Isegi laipu ei hakanud eriti silma. Leidus vaid koeri ja vareseid, korra oli major kauguses arvanud kuulvat isegi häännide kimedat naeru. Alles tunde hiljem oli ta tabanud end mõttelt, et häännide asemel võisid selle ebainimliku irvitamise allikateks olla ka Nemad...

Major võdistas nüüd selle mõtte juures õlgu ja lülitas mikrofoni taas sisse.

„Kõik algas vist normaalselt,” lausus ta uuesti. „Järjestusanalüüsiga saadi valmis kümme aastat tagasi. Aga siis pakkus see ainult akadeemilist huvi. Ikkagi hakati üsna pea looma esimesi arvutimudeleid. Nende loojad küsisid kas teadlikult või niisama, mängeldes seda „mis-oleks-kui” küsimust, mis on teadlastele alati meeldinud. Varsti valmisid juba esimesed kolmemõõtmelised mallid ja seejärel ei läinudki palju aega: keegi tola tuli mõttele, et – teeks ära...”

Major ohkas. Ta lülitas taas diktofoni välja ja ajas end pingutades püsti. Hall õhtu vajus rämpase kotiriidena linna kohale. Juba kolmas öö maja katusel. Major astus paar sammu korruse puuduva välisseina poole ja vaatas alla sügavikku. Seal valitses täielik pimedus. Põlenud autode, busside ja tankide siluetid olid vaevu tajutavad mustad tombud. Kuskil

kauguses kägises mõne sõjategevuses purustatud kõrghoone metallkarkass, miski liikus laperdades läbi õhu, kuulda oli vareste kraaksatusi, ulgus koer. See oli kõik.

Major eemaldus servast, kontrollis üle alumisele korrusele viiva sissepääsu – kõik oli omal kohal, mööblijäänustest ehitatud luuk kinni ning traadiga selle külge pandud granaat paigas. Keegi ei oleks pääsenud üles ilma et granaadiplahvatus poleks purustanud ta käed ja ilmselt ka pea. Samas ei võinud Nende puhul kunagi teada. Majori silme eest käisid läbi pildid sellest, kuidas üks Nende võitleja oli saanud terve pidemetäie kuule rindkeresse, kuid tungis ikka edasi, purustas täpselt sihitud hoobiga enda vastas olnud sõduri pealuu ja varises alles siis kokku, tehes sedagi aegamisi, justkui kaalutletult.

Siiski oli major üsna kindel, et keegi ei tule segama ta viimaseid tunde või päevi, ta nii-öelda testamendi dikteerimist. Linnu olid Nad ju algusest peale vältinud, hoidnud pigem maapiirkondadesse ja – nagu võis nüüdki näha – otsustanud inimeste suured keskused lihtsalt hävitada ja kõdunema jätta...

Major istus uuesti, võttis taskust pooliku küpsisepaki ja luges sisu üle – neli. Ta sõi ühe vaevu tajutava maitsega nisuküpsise, pani ülejäanud tagasi taskusse ja käivitas taas diktofoni.

„Jah, järjestusanalüüsist jõuti väga ruttu praktiliste väljunditeni. Räägiti geneetiliste haiguste ravist, inimliigi parandamisest, võrdlevast analüüsist ja teoreetiliste teadmiste kasvust, aga muidugi tekitasid need virtuaal-lahendused kohe ka küsimuse, et mis oleks, kui ehitakski Neid. Mis oleks, kui lookski paar elus „mudelit” ja vaataks, kuidas Nad toimivad. Kuidas psühholoogia toimib, kuidas keha, ja mida Nendega teha saaks. Loomulikult peeti eetilisi debatte, arutleti selle üle, kas tegu on individidega, kellele laienevad inimõigused, ja nii edasi ja nii edasi. Aga nagu hiljem selgus – sel ajal, kui avalikkuses jaurati ja teoretiseeriti – otsustas üks seltskond asja lihtsalt ära teha. Kinnitust sai igavene tõde: mis on võimalik, selle teeb ära keegi, kellel on moraalist savi. Ja see keegi oli – nagu tavaliselt – sõjavägi.”

Vahepeal oli tõusnud tuul. See undas majavaremete vahelistes koridorides ja hiiglaslikeks lõõrideks muutunud kõrghooneümpades. Major võdistas õlgu ja küsis endalt veelkord – „kellele ma seda salvestan?” – kuid jätkas siiski:

„Niipea, kui hakati otsima ohvitsere Eriväljaõppebrigaadi, nagu seda toona nimetati, panin end kirja. Olin pikalt teeninud väljaõppeväeosas, näinud poisse kevadeti tulemas ja minemas, ja see oli nüri. Pealegi jäi neid aasta aastalt vähemaks ja töö oli üha rohkem teoreetiline, seisnedes simulaatorite programmeerimises ja VR-süsteemide testimises... Sõjavägi moodsaid mehi ei huvitanud, elu oli ju ilus, konfliktid kauge mälestus inimkonna metsikust minevikust. Kogu see värk eksisteeris üha rohkem ja rohkem aina realistlikumates arvutimängudes... Tänu tehnilistele lahendustele vajaski sõjavägi inimesi vähem ja vähem inimtööjõudu. Igaüks võis pigem pühenduda oma elule, tunda sellest rõõmu, kogeda naudinguid... Või noh – igaüks, kes oskas ja tahtis... Aga Eriväljaõppebrigaad – uus asi, asukoht pealinnas, koostöö peastaabi T&A-ga... Tundus õige koht minusugusele saurusele. Ja tundus minu profiil ka – esimest korda elus oleksin saanud oma ülikooliharidust päriselt kasutada...”

Major krimpsutas nüüd nägu, meenutades kaugeks jäänud ülikooliaega. Arstiteaduskond... Ta oli algusest peale teadnud, et ega temast ikka arsti ei saa. Kuid kihk vanematele tõestada – parandus: isale tõestada – oli suurem ja tulevane major rühkis esimesed ülikooliaastad lihtsalt tahtejõu varal läbi. Kui ta taipas, et kõrgharidus on miski, mida tuleks omandada iseenda jaoks, spetsialiseerus ta psühhiaatriale kui justkui kergemale alale, piirdus lõpuks ainult põhiõppega ja läks esimesel võimalusel hoopis kõrgemasse sõjakooli. Seal võeti selline taibu avasüli vastu. Karjäär isamaa relvajõududes võis alata! Aga et see nii lõpeb...

Kuskil varises midagi mürinal kokku. Õhk värises, major võpatas ja ta käsi haaras masinlikult maas lebava automaadi järele, kuid peale varingu vaibuva kaja, kruusa ja kivide krabina ning varemets ümiseva tuule ei olnud mitte midagi kuulda.

„Eriväljaõppebrigaadi jaoks olin ma ideaalne,” jätkas major, „väljaõppekogemusega ohvitser ja hariduselt psühhiaater. Mis siis, et lõpetamata, aga sõjaväe silmis ikkagi midagi Nobeli preemia laureaadi ja pooljumala vahepealset. Nii et kõik tundus huvitav. Kuid keegi ei öelnud, mis täpsemalt ees ootab. Koos teiste EVBsse valitud ohvitseridega saime muidugi aru, et ju meid mingisse T&A projekti kaasatakse. Uute väljaõppemeetodite katsetamine, inimene-masin ülekandesüsteemide arendus, eksoskeletid, psii-sõda. Midagi säärast... Moodsat, keerulist ja haruldast, aga siiski juba nähtut. Ptüi!”

Major sülitas ja tundis, kuidas silme ette kerkiv mälestus tõstab tal ihukarvad püsti. Esmakohtumine ei ununenud iialgi. Kuigi ta hiljem harjus ja leppis oma käealustega, tundes isegi oma tegevusest hetkiti rõõmu, olid järgnevad sündmused muutnud mälestuse esimesest kohtumisest selle olendiga – ühega Neist – vastikuks ettekuulutuseks kõigest järgnevast. Major ei viitsinud endalt enam miljonendat korda küsida „kuidas ma küll aru ei saanud?” või „miks ma midagi ei teinud?”, sest see oli mõttetu. Ometi täitis pilt harjutusväljakule toodavast jässakast, tünja kere, võimsate lihaste, jämeda kaela, sügaval istuvate silmade ja madala, tugevalt tahapoole kaldus laubaga olendist ta raevuga.

Toona oli major tundnud põhiliselt iiveldust. Ta oli arvanud, et ta vaatab mingit mutanti, vördjat, sõjalise otstarbega loodud tehislisku olevust või mõne geneetilise katse kõrvalprodukti. Hoovile talutatav napis riides elukas oli majorile tundunud ebardliku, vaimselt alaarenenud inimesena, kes on kas steroide täis pumbatud või kelle lihased on geneetika abil ülearetatud. See õnnetu nähtus jäeti majori ette seisma, olendit saatnud teadlane ütles, et olevus saab lihtsamast kõnест aru ning majori ülesanne on ka lihtne – anda olevusele rividrilli...

„Tegu ei olnud ei eksoskelettide ega ka inimene-masin süsteemidega,” jätkas major uuesti diktofoni lugemist. „Enda peas ristasin ma toimuva geneetiliseks sõjapidamiseks. Geeniravis ja geenimuundamistes polnud muidugi mitte midagi uut. Samuti ringlesid ammust ajast kõikvõimalikud vandenõuteooriad. Jutud iidsetel aegadel USA ja NSV Liidu laborites loodud supersõdalastest, legendid Hiina ja Korea firmades aretatud mutantidest, kuulujutud Venemaal modifitseeritud loodetest kasvatatud eriotstarbelistest homunkulustest... Keegi ei teadnud, kui palju selles kõiges oli tõtt, aga mulle ja teistele EVB ohvitseridele sai ruttu selgeks, et just millegi sellisega me tegelemegi.

Järjepanu toodi meie ette veidraid olendeid – vördjaid, modifikatsioone, mutante... Igaüks nimetas neid oma nimega, aga vähemalt esimestel kuudel ei öelnud T&A kutid meile mitte midagi peale selle, et tehke rividrilli, õpetage lihtsamaid käsklusi. Iga täpsustav küsimus tõrjuti lausega, et saame teada siis, kui aeg on käes, ja meie peame täitma konkreetseid ülesandeid. Panimegi need monstrumid marssima ja jooksuma, käsu peale peatuma, au andma, roomama, kükke ja kätekõverdusi tegema, köit mööda ronima... Alati lihtsad, alati selged, mõõdetavad, hinnatavad ülesanded. Pole vaja öelda, et harjumatus kadus, tekkis uudishimu – kelle nad homme toovad, mida järgmiseks ootavad?”

Majori silme ette kerkis taas Eriväljaõppebrigaadi õppeväljak. Päike, tolmune betoonplats, postide otsa – ja talle endale kiivri külge – kinnitatud kaamerad, täpne päevakava. Major seismas – veider, aga mälestustes vaatas ta ennast justkui eemalt, kõrvalt – ja haukumas käsklusi veidi arglikule olendile, kes neid vahel kiiremini, vahel aeglasemini täidab. Mitte kunagi ei vastanud olevus millegi muu kui mühatusega...

Üsna ruttu õppis major katsealuseid üksteisest eristama. Nad olid küll sarnased – pulstis

juuste, võimsate lõuapärade, laia nina, ühtmoodi madala lauba ja sügavate silmakoobastega – kuid ikkagi individuaalsed. Kõik meessoost. Aga õhtuti ohvitseridega koos istudes ja päevamuljeid arutades selgus, et mõni sai käealusteks hoopis naised. Või pidanuks ütleva „emased”?

Major jätkas:

„Ajapikku väljaõpe muutus. Ülesanded läksid keerukamaks, millalgi hakati neid tooma rühma kaupa. Polnud keeruline taibata, et lisaks puhtsõjalistele õppetundidele anti neile kuskil mingeid tunde veel – olendid muutusid aja jooksul intelligentsemaks. Mitte et nii-öelda mudelid oleksid paranenud, vaid ühed ja samad indiviidid arenesid. Päris ruttu isegi. Ja ikka ei öelnud keegi, kelle või millega on tegu või mis on projekti eesmärk...”

Major tundis külma naha vahele pugevat, ta võttis magamiskoti õlgadele ja unistas lõkkest, veelgi parem – hästikõetud toast. Kuid neid ei pruukinud planeedil enam olemaski olla. Või kui, siis kuskil mujal, kuskil kaugel... Kuskil, kus võiks olla selle diktofonisalvestuse viimane lugeja... Korraks arvas major kuulvat mingit kahtlast heli ja kangestus, kuid taipas kohe, et tegu on parkümmend korrust allpool toitu otsivate koertega. Mis oli veel üks märk sellest, et Nead tõesti väldivad linnu. Ja miks Nad ei peakski?

Major tõstis diktofoni suu juurde ja jätkas:

„Ajapikku saime ohvitseridega pildi enamvähem selgeks: me õpetame välja mutantarmeed. Ja kuigi need vaesed kuradid tundusid kohati õnnetute monstrumitena, näis mõte igati loogiline: lihtsameelsed, ülitugevad olevused, kes saavad käsklustest selgelt aru ega tahagi midagi muud. *Tutto perfecto*, nagu öeldakse! Normaalsed inimesed võivad võtta vabalt, nautida elu, ja siis on olemas sellised..., sellised... geneetilistest jääkidest või kurat teab millest tehtud tüübid, kelle elule antakse samuti eesmärk. Kõlab ju armsalt? Kõlab, aga ei ole...”

Ühel päeval koguti lõpuks kogu EVB ohvitserkond kokku, üks valges kitlis teadlane ronis kõnepulti ja seletas ootamatult lahtise tekstiga ära, mis projekt see selline on...”

Major hingas sügavalt sisse, pidas korraks hinge kinni ja rääkis edasi:

„Ettevõtmise nimi oli Projekt N. Aga seda teavad praeguseks vast kõik. Või teadsid kõik... Ilmselt teavad seda nüüd isegi Nead... Projekt N, nagu kitlis T&A mees seletas, on viimane sõna inimese evolutsioonis. Aga mitte selles mõttes, et loodud oleks mingi *homo sapiens* 2.0, vaid selles mõttes, et kui Projekt N õnnestub, siis vabastatakse *homo sapiens* edasiseks evolutsiooniks, jättes madalamad funktsioonid maha, andes need üle meie kallile sugulasele, kelle projekti vedavad teadlased on viimaks ometi ellu äratanud – *homo neanderthalensisele*!

Mäletan, et teadlane rääkis seda uljalt ja rõõmsalt ning mäletan ka kergendust. Ausalt öeldes läbis see tunne kogu ruumi, kõik seal istuvad parkümmend ohvitseri tajusid seda. Sest me saime aru, et me ei õpeta mitte mingeid õnnetuid vördjakesi tapamasinateks, vaid need on tehnilikult aretatud neandertallased! Need pole inimesed! Vähemalt mitte pärisinimesed! Ja me ei tee kellelegi liiga, vaid isegi parandame mingi evolutsiooniga tekkinud vea! Kas pole mitte tore!?

Mäletan, et mõni puhkes isegi naerma, sest taipasime, kui puusse olime kõigi oma spekulatsioonidega pannud ja kuidas nii mõnigi meist kartis, et oleme osalised mingis teadmata ulatusega sõjakuriteos.

Aga neandertallased! Koopainimesed. Miks ka mitte, eks?

Igatahes rääkis teadlane edasi. Ekraanile ilmusid graafikud, neandertallase aju kolmemõõtmeline mudel, igasugu skeemid ja joonised, mis kõik ütlesid ühte: nüüd, mil

inimkond veedab aina rohkem aega virtuaalruumis, mil väga paljud ülesanded – nagu sõjapidamine – nõuavad ühelt poolt ülikitsalt spetsialiseerunud asjatundjaid ja teisalt nüri musklijõudu, on vaid õige otsida võimalusi vabastada inimkond hüppeks tulevikku. Ja siin tõttavad appi neandertallased – füüsiliselt tugevamad, ajumahult suuremad, kuigi kognitiivsetelt võimetelt võrreldamatult nõrgemad olendid, kes tulevad igas mõttes paremini toime vastikus, räpases, füüsilises maailmas, kes pori, rämpsus...” Major vakatas korraks, puurides silmad pimedusse. Näha polnud enam midagi, kuid jah, seal see oli – pori, rämps, tuul, vihm, külm... Viimase sajandi või kauemgi peamiselt soojas elutoas kuvarite ahvatlevas embuses veetnud inimkonna jaoks polnud see keskkond enam mitte lihtsalt võõras. See oli vaenulik. Kauge, tundmatu ja vaenulik.

Kuid mitte Neile. Mitte kummitustele minevikust, kelle mõne teadlase järjekindlus ja edevus oli koukinud välja ajaloo prügikastist. Varustatuna moodsate relvade, ülivastupidava keha ning kõigi teadlaste ebameeldivaks üllatuseks väga kiirelt õppiva mõistusega, osutasid Nead olenditeks, kes otsustasid sinna ajaloo prügikasti enam mitte kunagi naasta, vaid avada selle kasti kaane hoopis enda loojate ees.

Piisas vaid sellest, et katseklaasis sündinud neandertallaste põlvkonnale lubasid jällegi liiguudishimulikud teadlased järgneda teisel, juba loomulikul teel tekkinud generatsioonil, kes hakkas muidugi esitama küsimusi, kes ei soovinud jääda ainult põllumajanduses ja sõjanduses kasutatavaks orjaks, kui revolutsiooni seeme oli sündinud. Seejuures ei mänginud neandertallaste väike hulk mingit rolli – selle tegid nad tasa oma füüsisega. Rääkimata loojate õuduseks hoopis aktiivsemalt ja kiiremini arenema hakanud mõistusest.

Seejuures polnud neandertallasi käivitav jõud ilmselt mitte kättemaks, seda ehk mitte, arutles major nüüd. Otsesest viha polnud ta Neis kunagi märganud. Pigem sundis neid tagant süütunne ajaloo, süütunne viimase 40 000 aasta jooksul elamata jäänud sugupõlvede ees. Või siis lihtne evolutsiooniline tung. Et mitte öelda tugevama õigus, mis mitte ei küsi, vaid kihutab tegutsema, sunnib looma maailma. Enda maailma.

Major märkas, et diktofon töötab ikka veel, kuigi ta polnud mitu minutit enam sõnagi lausunud. Seadme aku oli otsakorral ning major lülitas selle välja. Otsis siis püksitaskust kilekoti, pakkis diktofoni sinna, pani tagasi taskusse ja sulges hoolikalt nõõbid. Seejärel katsus major veel korra kätega kõik taskud üle, mõeldes hoolega, ega ta midagi unustanud pole. Puudutades sõrmedega küpsisepakki, ta peatus korraks ja küsis endalt, kas tal on veel küpsiseisu. Ei olnud. Siis sirutasid majori käed maas lebava automaadi järele. Kaitseriiv avanes klõpsatusega. Edasinegi käis kõik väga lihtsalt.

Lask ehmatas lendu mõned majavaremetele tukkuma jäänud varesed, samuti pistsid kauguses ulguma koerad. Kuid see oli ka kõik. Linn oli tühi. Nead seda ei kuulnud, Neid sinna ei tõmmanud.

Jutt: Tundes kurja hingust (Erkki Viljarand)

1. PEATÜKK

Jätnud kabeli tuhmid marmorseinad öise pimeduse rüppe, otsis ta teed viirastusena järve kohal, muutes vee pinna sillerdused varjuna ühtlaseks tumedaks laiguks, kasvas kui tušiga niiskele paberile tõmmatud joon, mille servad on teravuse kaotanud. Nüüd värvis ta helendava kuuvalguse tuhniks ja olematuks – otsimaks teed oma lausuja rüppe. Ja juba peagi, nõnda lihtsalt, läbi tahke kivimüüri, sisenes ta mõisahoone ärklituppa, kus lamas igaveses unes tema manaja elutu keha.

Laias voodis, helevalgetesse surilinaadesse mähitult, mustas pimeduses. Kuivetu maine kest, mis inimhingest tühjaks imetud, tuli täita uuesti tumeda verega. Et taaskord inimese kombel maist elu haugata. Ja lõpuks – ennast põrgu kammitsest igaveseks päästa.

Aeglaselt laskus ta kahvatukese rinnale, keerdus üle naise alasti ihu kumeruste, mässis, imbus; sukeldus igasse surnud rakku, pannes need võbelema, kuid mitte eales enam soojust tootma.

Surnu soontesse valgus ebamaine jõud, mis selle ihu ja liikmed kihelema sundis, surudes tolle sõrmed ja varbad sirgeks ning pea tõmbus kuklasse; selja kumerus tõusis pisut

kõrgemale, nõnda et lina koolnu naha küljest kleepunult lahti naksatas. Huuled avanesid, kuid nood kopsud olid tühjad nagu munakoored.

Sukuubus tõusis istukile, sirutas sõrmedega silitavalt linaäärt mööda, tundmata mingilgi moel selle täiuslikkust, siidjat puudutust. Olematu tundetu vaist. Nüüd ajas ta ennast päris püsti, suundudes toa serva, millegi poole, kuhu ahtakene valgusviirg joonistas tolle inimeste poolt edevuseks loodud veidruse – peegli.

Enam mitte inetu, kaugelt ka mitte noor, nüüd pigem veetlev figuur. Sukuubus keeras pead ühele, ka teisele poole õlga, nautimaks ennast selles maises kehas.

Ta kammis jõuliste liigutustega tolle inimrüü noid purpurpunaseid, juuste juurtest põrguverd immutanud salkusid, mis kui kaanid end aina kohevamaks sirutasid. Naha alla pisikestesse soontesse voolas maise elu tarvis musta jõudu. Kuid see ei suutnud toda jumalale truuduse kaotanud keha, surnud ihu; piisavalt vormida, värvida, maitsestada, toonida. Piisavalt, kuid mitte täiuslikult.

Nõnda seal ihualasti, end sisse kandnud, keha maised jäänused elustanud, vaatas sukuubus toda armetut eevatütart. Ta puudutas sõrmedega rindasid, silitas nibusid, käeselga ja ka vaagnapiirkonda, puusaid, kaelajoont ja katsus kõiki näos olevaid meeleeelundeid. Ei midagi. Tema jõud ei suuda selles koolnus tekitada tundmusi, kui hing oli kehast jäädavalt röövitud.

Laiba lehk hajus, kuniks sukuubus selle endasse neelas ja inimese aistingule olematuks muutis. Kuid nood hilissügiseseid kärbsed. Raisalembesed putukad, keda tema võim talitseda ei suutnud, tiirlesid oma ahnes saamahimus, nuhtluseks reeturlikus suminas.

Sellest hoolimata – tema algupärane vorm, pimeduses sündinud põrguvaim, ei võinud päikese kiiri puudutada. Kuid nüüd, tolle nõia keha enda võimusesse võtnud, võis ta oodata hommikut, kartmata kaotada väge, mida päevaavalgus temalt muidu röövida suutnuks. Saabus aeg viimased hinged ette valmistada. Riietuda.

***

Claus vahetas juba kolmandat korda istekohta, niipalju, kui seda võrdlemisi kitsas ja keskpäraselt mugavas tõllas teha võis, seljataga pikk ja kurnav sõit. Poiss punus nõõrist oma kentsakat sõdurnukku, lootuses see enne kohale jõudmist valmis saada.

Tema kõrval istus väsinud kuid kannatliku ilmega papa Holger. Ning vastaspingil Axel, Clausi kahekümneaastane vanem vend, kes kõikeunustavalt suutis selle rappumise ja kolina kõrvalt lausa tukastada.

„Tundub, et oleme kohale jõudnud!“ hüüatas Holger aknakardinat paotades.

Taamal varjutas puudelatvu mõisahoone raskepärane siluett ja peavärvavat kaunistasid teravatipulised tornikesed. Tugevad saksa tõugu hobused sammusid kannatlikult läbi

värvapoolte, mis kummalisel kombel täiesti avali seisid. Nii sisenes mõisavaldusele kogu karavan: tõld, koormavanker ja vankri taha seotud ratsahobused, keda peremees plaanis ehk teinekord kiiremateks linnasõitudeks kasutada.

Jõudnud suursuguse härrastemaja peasissekäigu juurde, laiale teeringile, kust hobuseid võis hiljem vabalt kaarega välja juhtida, hüüdsid kutsarid kui ühest suust loomad peatuma. Siin Beelitz'i linnakese lõunapoolses servas tundus hilissügis kuidagi rõhuv, mudane, kõle ja värvitu – kui mitte arvestada kohati laiutavaid vase- ja kullakarva lehevaipasid; mis märkis lohakust ja kärneri tegemata tööd.

Voorimees libistas end tõllapukilt maha ja ringutas. Varavalges Berliinist sõitu alustanud, tõllarataste lõginal mööda looklevat lagunenenud porist teed – ning nad olid lõpuks kohal.

Kiipsakas koormavankrijuht läitis aga piibu ja jäi mõneks ajaks niisama laisalt oma pukile istuma.

Esimesena astus tõllast sügisesse rõskusse Holger, viiekümnendates härra, peas viltkaabu, seljas kombekas ülikond, õlgadele sätitud uuemapoolne jahikuub.

Kuigi väsimus vormis omajagu, kilas mehe silmist puhast rõõmu kohale jõudmise näol. Ning hoolimata kontidesse pugunud roidumusest, suutis ta sirget rühti hoida. Peale kosutavat ringutust lajatas mees käega vastu tõlla külge.

„Poisid! Tutvume ümbrusega ja hakkame asju kraamima!“

Claus tahtis vända äratada, kui too röökides püsti kargas ja kätega kõrvade juures „nahkhiire tiibu“ lehvitas, mispeale kolmeteistaastane väikevend ehmus sedavõrd, et tõllast robinal isale kaela sadas.

„Jätke järgi! Alex, ma tean hästi, et sina praegu tüli alustasid! Käi tõllast välja ja asju tassima!“

Claus püüdis vända pahameelest lüüa, kui too tema käest haaras ning näkku irvitas.

„Ära hakka, vennas. Ise norisid ja ehmud alati nii kergesti!“ hüüdis Alex ja naeris laial häälel. Claus põrnitses vända altkulmu, korjas nõõrinuku murult ja avastas, et see on rüseluse käigus pooleldi lahti hargnenud. Nüüd pöördus tõllakutsar Holgeri poole:

„Härra, kuhu peame teie kandamid tassima? Tahaks enne õhtut tagasi linna poole liikuda, et uute tellimustega tegeleda. Neli aastat kestnud sõda on riiki kurnanud, töö kulub marjaks ära.“

Holger noogutas mõistvalt ja vastas:

„Olen tänulik, et saate abiks olla. Laduge esmalt kõik vankrist maha, toidumoon eraldi. Proovin majahoidja üles leida...“

2. PEATÜKK

Claus seisatas ja ohkas tasaselt. Sasis siis lohakalt juukseid ning ahmis endasse tolle pompoosse vaatepildi tervikut. Linnalapse pilgus vilas uudishimust värelev heameel.

Kuigi pilvine ja tuuline sügise kõledus siia omajagu süngust lisas, võis igal juhul leida hulganisti avastamisrõõmu. Poiss krimpsutas nina. Ta teadis, et sügis pole kunagi sedavõrd kummaliselt lõhnanud – niiske tuha- ja mullasegune lehk, sedavõrd võõras ja pisut lääge.

Mõis kõrgus võimukalt kesk maalilist parki, luues peegelduse poolikaari ümbritsevalt järvepinnalt. Selle kolme korrust kroonis külgedele laskuv järsk katuseserv, mille idapoolsest otsast eendus kõrgusse rühkiv neljatahuline vahitorn. Kuus uhket korstent, neist kolmest voogas mustavat tossu. Ehitist ilmestasid rikkalikud kivist voolitud kaunistused, tornikesed katuse äärtes ja palju kummalist, mis Clausil silmad aina rohkem särama löi.

Sammaskojaga ehitud peasissekäiguni viis kahe kõrge jugapuu vahelt lai trepp, mille mademel võis näha õuetoole ja luikvalget lauda; selle esise võttis enda alla pääsupesana eenduv rõdu, mis ühtlasi ka paviljonilaadseid tiibkorpuseid keskosaga omavahel ühendas.

Ja nõnda kuis poiss seal jalutas, püüdes kõigest kõike ahmida, tuisates kingaga lehti enda ees; jättis ka ümbritsev loodus omamoodi avatud ja lõputuna laotuva mulje.

Roostepunast sügisvammust kandsid pirni- ja õunapuud selle vahetus ümbruses. Leinakaskede, pajupõõsaste, võimsate pöökide ning üksikute tammede all võis märgata lehtedest saarekesi, mida tuul omatahtsi pargihoovile laiali pildus. Rohelised okaspuudest hekid, mis polnud ammu aega lõikeriistu näinud, domineerisid pargis üsna võimukalt.

Oh jaa, õhkas Claus – siin oli paljut ja rohkemgi veel. Jõudnud peasissekäigule lähemale, märkas ta uhket marmorist purskkaevu mõisa esisel õuealal. Vägevad merihobuste skulptuurid, ninad vastamisi, mida poiss veendunult hoopis draakoniteks pidas, ehtisid purskkaevu omas muinasjutulises ilus. Ta upitas ennast üle kaevu serva, et näha, kas veekogujates, mis avatud õitega tulpe meenutasid, ka vett sees on. Kuiv tühjus.

Ja taamalt purskkaevu tagant, piiras mõne meetri kõrgune loodest liituv kivimüür. Ning selle taha tühja kaugusesse ulatuv järv, mille keskel saare siluett. Uduses vammuses justkui eenduv tervikut, raagus puud seda oma sügisises kõleduses rüütamas. Claus piidles nii järve kui ka saart läbi väravavarraste, mõeldes, et kui see kõik mõisa alla kuulub, peab sinna ilmingimata onni ehitama. Ei, enne tuleb meisterdada parv koos rooliratta ja purjega, millega uudismaad avastama minna.

Poiss nipsutas elevusest sõrmi ega kuulnud terves selles toretsevas uudishimus isa käsklusi, vaid astus pärani silmi mõisa poole. Ja seal kaugemal, härrastemajast ida poole, võiski näha juba ridamisi teenijate maju, talle, aitasid, katlamaja ja muid vajalikke kõrvalhooneid. „Kuid kus olid siis kõik siinsed töötajad, kes seda üüratut maja ja maad pidanuksid korras hoidma?“ imestas poiss endamisi, pöörates pilgu taas mõisa suunas.

Ta võpatas, nähes korraga härrastemaja trepil sammaskoja varjus inimese siluetti. Seal ootaski majahoidja äsja saabunuid. Üleni tumedasse rietatud kõhnapoolne naisterahvas, seismas trepimademel kui silmamoondus. Ka Holger oli ennast maja suunda seadnud ning nüüd nihkus Claus rohkem isa külje alla, peljates naise kummalist hoiakut.

„Tere! Teie olete majahoidja, kes on nähtavasti kõigega kursis?“ tervitas mees trepile astudes.

Lähemale jõudes ei mõistnud Claus, miks naine teda ainiti jälgib. Majahoidja ükskõiksest ilmest peegeldus midagi külma ja ranget. Pealt lahku kammitud tulekarva lühikesed juuksed, mis kõrvapiiriga ühes kohevalt ümber pea sätitud, tundusid poisile kohati lausa ebaloomulikult erksad. Naine kandis seljas musta, teravate õlatippude ja kõrge kaelusega kleiti; mis kõhu ümbert vööga kinni tõmmatud, ning napilt tema nahksaabaste ninadeni ulatus.

Majahoidja pööras pilgu mehele.

„Minu nimi on Giselda,“ lausus ta karedal toonil. „Teie oletegi Holger Scholz? Gustav Scholz'i vennapoeg? Lubage, näitan kätte toad, et võiksite ennast sisse seada.“

Mees noogutas naeratades, astus trepist üles ning küsis uudistades: „Võibolla oleks kena ka tutvuda teenijatega, et luua esmalt sõbralik õhkkond?“

Naise silmad tõmbusid kitsamaks. Ta keeras ennast ringi ja avas ühe veranda ustest.

„Vaid mina jäin. Lootes, et pärijad mind omaks võtavad. Peale majaemanda surma lahkusid siit kõik teenijad linna. Seega tõtt öelda olen pisut mures. Vaadake ringi – siin oleks vaja palju toimetamist. Kui juhtumisi teie päris üksinda,“ tegi naine pausi ja jätkas, pilk poisile suunatud, „ise kõiki töid enda kanda ei võta. Vastasel juhul peate linnast kellegi palkama. Aga mõned päevad saame hakkama.“

Naine võttis seinalt kolmeharulise küünlajala ja läitis tikkudega nobedalt vahapulgad põlema.

„Tohoh!“ hüüatas Holger imestusega. „Seda on raske uskuda! Ometi oli minu siiatulek teada?“

„Neid see ei huvitanud. Kuid mis sellest enam, proovime elada tänases ja homses päevas, mitte minevikus.“ lausus Giselda teravalt.

Vestibüülist hargnesid pääsud kuppellaega kaheksakandilisse saali, sealt edasi „inglise stiilis“ uhke puitpaneel-viimistlusega söögitoa poolele, kui ka otse avarasse kaminasaali, kust omakorda tõusis peatrepp teisele korrusele tubadesse.

Hiiglaslikus ruut-tahulises kaminas praksus lõke, heites seintele vildakaid roostekuma helke. Kõrgest laest laskus rippu tohutu mitme sõõriga lühter, milles võisid põleda Clausi hinnangul ehk sajad küünlad. Ning küünlaid jagus siin rohkemgi, andes vestibüülist kulgevatele hämaratele koridoritele salapärase kuma. Nad möödusid luksusküllasest saali kesksest ootealast, kus sametiga palistatud diivantoolid, filigraanselt töödeldud antiikne ehismööbel ja

kõik muu inimkäte tehtu külalised ahhetama pani.

Giselda peatus, kui nad olid jõudnud hoone peatrepi keskmisele mademele. Seinal rippus hiiglaslik maal, mida poiss oli näinud juba kaminasaali astudes, sest tumedates ühte sulavates toonides taiest valgel lubjatud seinal polnud võimalik mitte märgata. Maalil kujutati toolil istuvat malbes õhtukleidis kena naisterahvast, kelle kõrval, käega temakese õlale toetudes, seisis sõjamundris härrasmees.

Küünlavalgust maalile suunates sõnas Giselda:

„Selle mõisa rajas teie vanaisa, kunagine kõrgemast soost parun. Ta abiellus aadlipreiliga, kellest jäid siia pärijateks sinu onu ja teie isa. Miks nad tülli läksid ning salapäraselt üksteisest eemaldusid, jäigi mõistmata. Irmina, teie onunaine, kahtlustas päranduse kurja ihnust, aga mõisa inimesed haudusid kummalisi mõistuteooriaid, millel puudub igasugune alus.“

Holger ei suutnud naise sõnu uskuda.

„Palun selgitage? Tõsi, minu isa ei rääkinud kunagi oma vennast. Kuid vahest harva napsitades hooples, et temas on kõrgema aadliku verd. Ning mõningatel süngetel tundidel enne surma nimetas saatanat oma venna tapjaks. Need olid loomulikult surija mõistuses segased sõnad, aga...“

Nad jõudsid teisele korrusele ning Giselda jäi üha napisõnalisemaks, kuid mainis veel lisaks:

„Ei ole sünnis ennast säärase mõtetega mürgitada. Need jäägu igaühe enda südametunnistusele – kibestunud ja tigidad inimesed, kes mõisaprouaga läbi ei saanud. Ja üleüldse, ärme kalluta laste kõrvu hirmu.“

Jõudnud teisele korrusele, tutvustas majahoidja kolme tuba, kus vastsaabunud võisid ennast kenasti sisse seada ning lubas hiljem siinset olustikku lähemalt tutvustada, lähtudes mõisa eripärasustest ja olmetingimustest. Ilmselgelt oli siin kõike, millest Claus seni vaid unistada oskas. Meeletult avarust. Uhke sammastega voodi, suursugused aknapõsed ning sametpehmele vaibale laskuvad kardinad.

Claus ei kuulnud naise juttu juba mõnda aega. Poissi paelus pigem mõisas peituv salapära, avastamata ruumid ja palju seesugust põnevat.

Korraga tõmbus Giselda keha pingule. Ta keeras pead akna suunas, lükkas küünlajala seinakinnitisse ja kiirustas trepist alla, läbi alumise kaminasaali otse õue poole.

Ka Holger ja Claus tormasid naisele nõutult järele.

Jõudnud õueesisele, naine seisatas ja vahtis tummalt järve poole. Sel ajal kui isa ja Claus majaga tutvusid, oli Alex roninud üle järveäärse müüri, leidnud omatahtsi paadisilla, päästnud veesõiduki lahti, karanud sisse ja nüüd aerutas sellega mööda järve kui noor isand.

„Kutsuge oma poeg korrale, härra Scholz!“ sisistas Giselda kurgupõhjast, „kas me ei võiks

esialgu piirduda hoone tutvustamisega? Teie onunaine on äsja siit ilmast lahkunud ja selle paadiga viidi tema surnukeha saarele igavesele puhkusele. Kas mõistate? Ma palun, vähemalt enne minu surma, jätke saare külastamine minu hoolde. Leidke see austus oma hinges.“

„Austus?“ küsis Holger pisut solvunult, „te püüate mind jätkuvalt keelata saart külastamast. Kuidas nii?“

Seepeale Giselda tõmbus vaguramaks, limpsas keelega üle huulte ja jätkas naeratades:

„Vabandage, ma ei mõelnud seda päris nõnda. Praegu, kus teie onunaine on äsja lahkunud ja teie tema olemasolust otseselt teadlik polnud, võiksime võtta tasa ja targu,“ sõnas Giselda nüüd justkui rõõmsamalt, kuigi Clausi jaoks näis naises jalatallast pealaeni kõik imelik ja võlts.

„Olgu, mõistan teid,“ jätkas Holger. „Teie olite tema jaoks perekond. Kuid vereliini pidi olen mina samuti! Alex on kangekaelne ja raske iseloomuga. Sellega peate lihtsalt leppima, Giselda.“ Siis kiirustas mees närvilisel sammul alla järve äärde ja hüüdis: „Alex, tule kohemaid kaldale! Me ei saa siin omatahtsi kõike avastama hakata, kas kuuled? Marss kaldale, seo paat kinni ja tassi oma asjad tупpa. Kohe, Alex!“

Naine keeras ennast järsult ümber ja sammus tagasi mõisa suunas.

3.PEATÜKK

Peagi sai see vähene kraam maha laaditud ja voorimehed suundusid tühja vankriga tagasi linna poole. Ei meeldinud hobustele siin ühti. Suur tegu oli neid, kes mõisa jäid, talli ajada. Holger rahustas loomi peale hoolitsust veel kaua, kuid hirnatusi ja kopsimist oli tallist ikka veel kuulda.

Hiline tund võeti vastu märgatava väsimusega. Giselda valmistas neile õhtusöögi, mida otseselt kiita ei saanud, aga ega näljatundega vaidle, teadis Claus. Nõnda istuti söögisaalis pika laua taga, kuni Holger suunurgad pühkis ja vaikuse katkestas:

„Teate, see pärandus on minu jaoks siiani müsteerium, ja nagu ennist mainisin, minu isa ei rääkinud kunagi oma venna olemasolust. Nüüd, kus vereliin mind ainsaks seaduslikuks pärijaks kehtestab, olen ma jätkuvalt rabatud. Kuid pärandilepingus seisis üks kummaline punkt, mis tekitas vastuolu,“ sõnas Holger rahutult.

„Te peate silmas kabelit saarel?“ küsis Giselda. „Tõsi, see oli emand Irmina enda isiklik soov.“

Mees ärritus, plaksatas käega vastu lauda ja hüüatas:

„Täpselt! Mul oleks justkui keelatud kabelisse oma onu naist mälestama minna? – See on ju pisut absurd, kas te ei leia?“

„Härra Scholz. Teie onu naine Irmina, tema oli erakordne inimene,“ sõnas majahoidja nüüd leebemalt. „Kui mina kolmkümmend aastat tagasi siia teenijaks tulin, kasvas meie vahel

enneolematu side. Tugevam kui mis tahes inimlik armastus. Irmina oli südikas naine ja nende abielu sinu onu Gustaviga, kes omamoodi kõrk ja jonnakas, muutus lõpuks väljakannatamatuks. Kui Gustav siit ilmast kopsupõletikku haigestunult manalateele lahkus, otsustas Irmina, et tema mehega ühes hauas ei saa ialgi rahu. Meie ühisel soovil lasime rajada kauni kabeli saare keskele, kus nüüd puhkab Irmina ning kuhu kunagi ka mind pärandilepingu järgi viimasele teekonnale lubatakse. Austame kadunukeste soove.“

Kuid mees ei jätnud jonni ja turtsatas käsi laiutades:

„Lepingus seisab selgelt, et mitte keegi peale majahoidja Giselda Crockhaus'i, kelleks olete juhtumisi teie, ei tohi kabelisse siseneda, enne mõlema naise, Irmina Scholz ja Giselda Crockhaus'i siit ilmast lahkumist. Nüüd on minu onunaine Irmina surnud, puhaku tema hing rahu. Kuidas teie kõige sellega seotud olete, ma ei mõista?“

Naine piidles teraselt meest, tuhkkuiwas hääles võbelemas närvilisus ja kannatamatus:

„Kas pärandus nõnda uhke mõisa ja selle ümbrusesse kuuluvate maavalduste näol ei rahulda teid piisavalt, härra Scholz? Kas see tükike armastust siin elanud inimese heaks; pisike kabel, mille olemasolust teil seni õrna aimugi polnud – võiks kuni minu surmani jääda ka minu kanda? Oleks ehk õiglane? Te ei teadnudki oma onu naise olemasolust, miks peaks see teid nüüd huvitama?“

Giselda tegi pausi ja jätkas, jälgimaks viivuks mehe vastuolulist hoiakut.

„Ning lepingus seisis ju selgelt, et vastutasuks ma otseselt palka ei soovi – vaid elada ja maja korras hoida kuni surmani. Ja nagu ma ennist mainisin, oli meil parunessiga teistsugune suhe. Äрге vaevake ennast võõraste muredega, härra.“

„Olgu, puhaku nad rahu...“ lausus Holger vaikselt, tundes nii endas kui ka naises tärkamas vastandlikku pahameelt ning soovimata kohe esimesel päeval tülli minna, vahetas mees teemat: „Kus siia hoonesse ka elekter sisse jookseb? Või elatakse puha ilma?“

Mõisahoidja lausus üsnagi ükskõikselt: „Peremees kavatses siia suuri üllitisi luua: elektrijaam, loodusjõul töötavad generaatorid, mida see inimhing tõesti veel välja ei mõtle... Need jäid ehitamisjärku. Eks teie peate siin veel palju asju korda ajama.“

„Inimhing?“, kordas Holger. „Justkui te ei pooldaks revolutsiooni? Kõik suured linnad toituvad elektrist... Näib, et ka teie on piisavalt skeptilisust elektri tarbimise suhtes,“ vangutas Holger pead.

Claus jälgis jutu kestel majahoidjat nüüd üsna tähelepanelikult ning tema pisikeses hinges keeras pahaendeliselt. Naine muutus iga hetkega üha otsekohesemaks.

Tema sarlakpunaseks võõbatud kitsad huuled, kui kaks verepiiska piimatassis, kaardusid üha rohkem naerule. See laiem lõuapiir, kõrged kahkjad kulmukaared, pisikesed hallid silmad, mille ümber õrnad tumedad sõõrid. Naise silmi nähes Claus võpatas. Need ei olnud sellised, mida

poiss on harjunud nägema. Puudus helk ja elu. Need näisid kuivad nagu puukuulid, kuid ometi piidlesid tulijaid sel kummalisel moel. Ja siis maandus üks kärbes naise põsel. Teinegi. Ja kolmas, kes otsejoones silmamunale laskus ja seal omatahtsi ringi siblis. Naine ei teinud putukatest välja, justkui ei tunneks ta neid oma kehal. Iseäranis veel silmamunal.

Võibolla Alex ja papa ei märganud elukaid naist himustamas, aga Clausil võttis see vaatepilt igasuguse söögiisu ja ta sosistas sumbelt:

„Isa, sellel naisel on kärbsed näo peal.“ Seepeale tegi majahoidja käega kiire liigutuse näo ees ja putuk-elajad pistid lendu.

Küll on terav kuulmine sel proual, ehmus Claus ja pööras oma pilgu naisest võimalikult eemale.

Nüüd tegi ka Alex häält, silmadega laualt justkui midagi otsides: „Kas siin majas ka soola leidub? Me ju tõime linnast, aga miks ma seda lauale ei näe?“

Holger ei jõundud veel sõnagi lausuda, kui Giselda hüüatas, justkui oleks poisi küsimust oodanud:

„Kõiksugu surmarohtu te sealt linnast ka tassite! Pole ime, et inimkond nõnda vähekest aega elab... Jätke see mürk palun puutumata, mõelge tervisele.“ Nähes, et Alex oma soovist tegelikult suurt ei hoolinudki, ta rahunes.

„Muide, hr Scholz, kas minu aimdusel võib olla tõepõhi all – te ei ole andnud jumalikku vannet? Kuidas olete suutnud nendel rasketel aegadel kristlusest loobuda. Andke andeks minu uudishimu.“

Holger vaatas naist mõne hetke, silmis ebalev kahtlus.

„Kummaline, kuidas te võite seda aimata? Aga õigus. Ka mina ei ole siin majas selle põgusa aja jooksul märganud pühendust jumalale. Ehk minu onu oli samuti usust võõrdunud? Ja palun selgitage, kuidas te nõnda pealiskaudselt teate, et meie pere ei ole ristitud?“

Giselda pööritas silmi, põigeldes mehe küsiva pilgu eest.

„Peale siinsete tööliste lahkumist saatsin ka jumala nendega. Ükski vaim ei toida minu meeli paremini, kui seda on minu enda oma. Ja andke andeks. Teid puudutav oli puhas uudishimu, valesti vormitud lähenemine. Rohkem küsimus kui aimdus...“

Holger seedis hetke naise selgitust ja jätkas:

„Minult võttis jumal kallima. Kõige armastatuma inimese, kelle kaotamine andis teed kuradile endale minu hinge. Kuid läbi raskuste leidsin ennast taas. Avastasin, et pole ei saatanat ega jumalat – tuleb ise otsustada, teha valikuid mõelda selgelt. Me kõik oleme inimesed, kas pole?“

Seepeale majahoidja niheles lauale lähemale. Tema huuled kaardusid naerule.

„Julged sõnad, härra!“ hüüatas Giselda elevalt, pannes ka Alexi pilku tõstma. „Usk on

dilemma, mis annab nii palju, kuid võib võtta selle vähesegi. Aga jätame need jutud tänaseks, meil on aega veel tutvuda.“

Isa ja majahoidja vestlus tekitas Clausi hinge parajalt segadust. Midagi oli selles naises kohutavalt teistmoodi ja üha rohkem käis see poisile vastukarva. Et Alex seda märkama ei teinud, ärritas Clausi veelgi enam.

Ning hoopis imelik tundus asjaolu, et Giselda ei söönud ühtegi killukest toidust ega joonud tilkagi ei vett ega veini, kuigi need tema ees laual seisis. Lisaks tundus poisile, et naine vaatab isa tihti kummaliselt. Justkui soovinuks läbi laua lähemale nihkuda.

Naise vastikult kummaline käitumine tekitas Clausi hinges õõva, segadust ja kahtlusi. Poiss oli kindel, et naine on üksindusest hullunud nõdrameelne ning oma väsimusest rõhutatud mõtetes soovis ta, et poleks majahoidjat eales kohanud.

Viimaks, kui Holger tegi otsuse magama sättida, tõusid poisid kärmelt laua tagant ja kiirustasid treppide poole. Naine pörnitses lahkujaid ning hakkas seejärel lauda koristama.

Claus avas talle kätte juhatatud toa ukse ja magus haigutus jäi ehmatusest pooleli. Teki all paistis inimesemõõtu kühm, justkui maganuks seal keegi.

„Alex? Ära lollita, mul on niigi kõrge olla.“ nuuksus Claus, teades, et kui voodis keegi on, siis ei keegi muu kui Alex. „Vennas!?“ Kuid tomp ei liigutanud. Claus astus vaikselt voodi poole, oodates iga hetk, mil vend teki alt üles kargab. Siis seljatas hirmu, sööstis paigalt ja hüppas sellele sõjakalt kallale, tirides teki pealt.

Loomulikult! Alexi vemp. Kuivaine kott voodis, mille veovankrist ilmselt siia tassis. Selle üks serv purunes ja põrandale pudenes peotäite viisi pisikesi herneteri.

Aga Alex nüüd papsi käest saab. Hakkab neid herneid siin ise koristama, hõõrus Claus heameelest käsi.

Kuigi poiste vahel valitses vennalik ausus ja usaldus, teadis Claus Alexi kohta hirmsaid lugusid, mis ehk kolmeteistkümneaastase kõrvu poleks pidanud jõudma.

Näiteks inimeselt elu võtmine. Seda küll isa tagant salaja näpatud musketiga enesekaitseks röövlite vastu hilisel koduteel, kuid märk jäi hinge alaliseks. Üsna hiljaaegu venna vööga mängides avastas Claus selle vahelt pisikese kuldpankla koeratõu graveeringuga. Hiljem selgus, et ühe tehaseomaniku hirmkallis jahikoer olla tapetud ning hinnaline kaelarihm ühes viidud. Claus vaid aimas, et Alex selle kurjaga hakkama sai, sest härra valdustes tööd ta tegi ning sajatas meest tihtilugu maksmata tasude pärast. Pandla pani ta vöövahele tagasi ega rääkinud oma avastusest kellelegi. Claus ei olnud tema tegude üle küll uhke, aga tundis osati ka aukartust ja vennapoolset kaitset.

Alexi tuba paiknes Clausiga samal korrusel, kohe trepi poolt järgmine. Isa tuba asus sealt edasi koridori lõpus, kuid keeras nurga taha, maja külgmise tiiva suunas. Kus majahoidja

ruumid paikneda võisid, ei olnud Clausil aimugi.

Claus kuulis, kuidas isa sõneles veel Alexiga, siis kostus ukse klõpsatus ja järgmiseks avanes tema uks. Holger istus voodi servale ning silitas lapse pead.

„Igavesti vägev loss, eksole?“ sõnas ta reipalt kuid tasa.

Claus noogutas, tõmmates tekiääre ninani.

„Mis sa Giseldast arvad?“ lausus Holger väsinult, „Pole ta nii hirmus ju ühti. Pisut karm, aga tundub, et ta oskab ja teab siin kõiki töid ja tegemisi. See on ju hea, eks?“

Clausile ei meeldinud majahoidja mitte natukestki. See naine pigem hirmutas teda, kuid poiss püüdis seda isa eest varjata ja keeras silmad akna poole, kus kuu järvele virvendavatest helkidest piraka laigu maalis.

„Kas nägid, et seda naist armastavad kärbsed, papa?“ küsis Claus pooli hääli.

„Olen tõesti märganud. See on kummaline.“

„Ja miks meie, uued omanikud, ei tohi saart külastada? Miks eraldab järve nõnda kõrge müür ja miks selle väravaid lukus hoitakse? Ning kuhu siis onu Gustav maetud on...?“ ei saanud Claus hingele rahu.

„Ma ei oska neile küsimustele veel vastata. Aga luban, et uurin kõik välja, kui siin elama hakkame. Olenemata kõigest, armastan ma teid väga ja püüan teie kahe jaoks alati olemas olla. Pärast ema surma...“ mees tegi kõheldes pausi...

Clausi ema suri viis aastat tagasi kohutavasse haigusesse, mille äkiline puhang kiiresti ka Põhja-Saksamaale jõudis ja oma laastamistöoga nobedalt elusid korjas. See mõjus mehele sedavõrd rängalt, et ta põrutas rindele, jättes lapsed üksinda saatuse hooleks, teadmata kas sõjast elusana koju naaseb. Tookord võttis lapsed enda hoole alla Holgeri isa, kes poega pisarsilmi sõjast loobuma keelitas, kuid lootusetult.

Holger oleks võinud koju jääda, sõjas mitte osaleda ja laste eest hoolitseda, aga maailm varises peale naise surma kokku. Elutahe asendus pimedaga ja senitundmatu raevuga. Kuid sõjas olles avastas ta peagi, et oma laste nimel peab ta edasi elama – võitlema, mitte surema. Väike Claus, kellele ta polnud jõudnud toona nimegi panna, vajab isa. Ja Alex vajab isa. Ta loobus sõjast ja naases koju, et oma laste eest hoolitseda. Kuid vahepeal juhtus paljut. Maailmas halastamatut surma külvav pandeemia murdis ka Holgeri isa. Haigus jättis lapsed puutumata ja nad loovutati lastekodusse. Hoolimata leinast suutis Holger poisid läbi suurte pingutuste tagasi kaubelda. Sõda ja haigused tegid elu kohutavalt raskeks. Kuid siis saabus mehele kiri kummitusliku onu pärandusest. Ta otsustas kohemaid linnatolmu jalge alt pühkida ning lastega mõisa elama kolida...

„Igatahes olen ma teie jaoks alati olemas. Ja sinu vanem vend on tegelikult tubli, kuigi kipub aegajalt piire kompama – poisid ongi sellised.“

Holger puhus küünla öökapi kustu, soovis pojale head ööd ja lahkus. Uni tuli kiiresti oma pehme ja magusa kallistusega, laskus silmalaugudele, andes pikast sõidust väsinud mehehakatisele nüüd head puhkust mugavas ja uhkes baldahhiinvoosis.

4. PEATÜKK

Järgmisel hommikul tõusis Claus küll puhanuna, kuid külm tuba ja tühi kõht sundisid kiiresti voodist välja ja riidesse.

Varajastel hommikutundidel ei tundunud maja ühtigi nii hirmus. Nüüd märkas ta palju rohkemat, kui siia jõudes. Näiteks hiiglaslikud maalid kõrgetel seintel kujutamas poisi jaoks tundmatuid inimesi; uhked ja peened nikerdused, kus iganes puit või kivi seda võimaldas; kitsad ja kõrged lauakesed vaaside, skulptuuride, gloobuse, peekrite või mõnede muude kummaliste vidinatega, millele Claus ei osanud nime anda; tohutult suured peeglid; kirjumustrilised soojades toonides vaibad ja veel palju muud, mida ühe hooga ei jõudnud endasse ahmida. Suursugusust ja imestust siin tõepoolest jagus, tuli poisil tõdeda.

Claus kuulis hästi Giseldat mainimas, et siinsed töölisel võtsid kõik väärtusliku – mida siis täpsemalt? Kõik uhked asjad olid ju alles.

Kui ta nõnda seal uudistas, seisiski korraga tema ees Giselda. Täpselt samad riided, sama ilme, miski polnud muutunud. Kui maja tervikuna tundus hommikul palju meeldivam, siis seevastu majahoidja kõhe olemus suutis ikka hirmujudinad tekitada. Kuigi Claus püüdis pilkusi eirata, märkas ta siiski naise silmi. Niisama elatud, niisama kuivad kui koolnol.

„Sind ma pidingi äratama tulema. Hommikusöök on laual jahtumas. Sinu isa ja tänamatu sigidikust vend juba ootavad. Ja et sa ei unustaks enda järelt nõusid pesta,“ lausus naine, keeras ennast kiiresti ringi ja kadus trepist alla köögi suunas.

Homvikusöögiks valmistatud kuiv tatrakört, kõrvale maitsetu leib, või ning pekk – polnud just kiita kõhutäis – aga kuna neist keegi peale Giselda süüa teha ei mõistnud ja kokka lihtsalt ei olnud, tuli võimalustega leppida.

Alex jättis enda nõud pesemata, mida Claus juba ette aimas. Et majahoidjat ja isa mitte vihastada, hoolitses Claus ise, et kõik nõud puhtaks saaksid ja asetask need lauale kuivama. Seejärel otsustas ta pisut veel ringi vaadata. Edasi kulges teekond maja teise tiiba, kus paiknesid jahituba, mõned lukustatud toad ja tohutu raamatukogu. Ta polnud elus nii palju kõiteid riulitesse rivvi laotuna näinud. Terved seinad koosnesid nendest. Millest inimestel küll lõpmatult kirjutada on? Kas siin leidub ka seiklusromaane kaugetest maadest, sõdadest ja koletistest? Kõrgeks ehitatud ruumidest õhkus külma ja kõledat hõngu. Sellegipoolest tundus maja päeval Clausile kuidagi kindlam ja sõbralikum.

Kuid siis meenus, et teekonnal meisterdatud nõorist punutud sõdurnukk vajab viimast lihvi

ning miks mitte tänane pärastlõuna sellega tegeleda. Vähemalt seni, kuni isa muid kohustusi ei jaga. Ja küll hiljem jõuab õues maid ja valdusi uudistada, arvas poiss.

Sammunud mööda teise korruse koridori, jalas pehmed lambavillast sussid, märkas ta venna toa ust irvakil. Koheselt kargas talle pähe mõte, mängida Alexile mingi vemp, kättemaksuks eileõhtusele hernekoti naljale. Ta hiilis ukseni, et teha esmalt kindlaks, kas vend on toas või mitte.

Ruumi piiludes märkas ta Giseldat, kes veidralt kummargil venna voodi ees askeldas.

„oma jõudu siia kannan, tekk ümber keha määssi, voodist tõsta, selle väega, kui aeg nõnda saanud on...“

põristas ta segaseid sõnu ning korruga vakatas. Keerates pead välkkiirelt ukse suunas ja enne kui Claus ennast varjata jõudis, kargas naine hetkega kui maruline temani, tõmbas ukse pärani ja nähes poissi hirmunult eemale jooksmas hüüdis veel järgi: „Edaspidi tühjendate mõlemad ise oma kusepotid voodi alt! Mina ei pea seda tegema! Kas kuulsid!“

Claus tormas läbi kaminasaali õue, talli poole, kus Alex ja isa hobuseid välja talutasid.

„Kas lähme pärast paadiga sõitma, vennas?!“ hüüdis Alex mõnitaval toonil kui venda lähenemas nägi.

„Ole vait ja juhi mära välja, Alex. See oli küllaltki rumal tegu ja irvitamiseks pole õigustust,“ noomis isa ja silitas täkku, kes sabaga aegajalt vastu lehvitas. „Claus, poiss. Mis sinuga juhtus?“

„Isa, see majahoidja ei meeldi mulle!“ hüüatas Claus, silmad suured, nägu õhetamas. „Ta luusib meie tubades ja süüdistab, et ei tühjenda ööpotte. Mina ei ole oma ööpotti kasutanudki.“

„Õigus, vennas. Sa lasid ju hirmsa hernekoti peale pükstesse!“ jõudis Alex lausuda, kui sai isalt kõrvakiilu, nii et villane soni porri kukkus.

„Jäta! Giselda jääb mõisa, tahame või mitte. Saate aru! Pärandis oli kirjas, et ainus tingimus, mis vaidlusele ega kauplemisele ei kuulu, on nõustuda Giseldal siia kuniks surmani elama jääma. Maja on küllalt suur, see pole probleemiks. Ja sina ka, Alex, ma ei taha ühtegi halvustavat sõna Giselda kohta enam kuulda, kas on selge?“

Vanem vend korjas mütsi, kloppis seda, pühkis juuksesalgud peoga kokku ja surus pähe. Siis haaras ta märal rakmetest ja tõmbas hobust enda poole. Poisi tuju sai kraadi võrra rikutud.

„Kuulake nüüd mind,“ sõnas mees ja pöördus vendade poole, „ma lähen homme hommikul vara linna töölisi palkama, Giselda tungival soovil. Ühtlasi on ka muid asjaajamisi, mis põletavad. Ma ei pruugi jõuda tagasi enne paari päeva. Seniks tuleb teil siin hakkama saada, rida toimetusi on juba kirja pandud, paber tööjaotuste nimekirjaga on raamatusaalis kamina ees laual. Alex, sina pead nüüd ohjad haarama, venna eest hoolitsema ja ma palun sind: jäta Giselda hing rahule. See naine ei vääri sinu kohtlemist ja halvustust, kas mõistad?“

Juba ainuüksi mõte isa lahkumisest tekitas Clausile läbi kere hirmuvärinaid võnklema. Ta ei armastanud vastu vaielda, aga siia jubedasse mõisa üksi jääda koos selle koletu majahoidjaga, kelle käitumine poisile aina hirmutavam tundus, polnud sugugi meelt mööda.

„Isa, võta mind kaasa. Saan sind aidata. Palun võta mind linna kaasa!“ anus Claus ja sikutas meest käest.

„Ma ei saa,“ sõnas Holger ja kükitas pisipõnni ette. „See on pikk teekond ja ma otsustasin ratsutada, et kiiremini kohale jõuda. Pean keskenduma, et leida usaldusväärsed inimesed siia tööle. Põikan läbi teie vanaisa angaaridest, kellapoest ja viimaks ka sadamast. Ma proovin nii kiiresti toimetada, kui saan...“

„Aga haigus? Terve linn on seda täis, kas sa pead minema?“ torkas Alex tigidalt vahele.

„Sul on õigus. Aga ma pean kedagi appi leidma, et siinset korras hoida. Ja vajame ka ravimeid, mille peale kohe ei mõelnud. Ma luban, et hoian ennast.“

5. PEATÜKK

Sel ööl ei saanud Claus sootuks und. Ta juba kujutas ette, kuidas isa ennast hobuse selga vinnab ja taha vaatamata siit minema ratsutab. Just nii nagu ta peale ema surma seda tegi. Ja ta ei tule tagasi...

Claus hakkas nuuksuma, ta vähkres linade vahel jahedas ning pimedas toas. Õues sadas külma vihma, viimased kuivanud leheriismed võitlesid tuulega.

...Ja kas Alex hoolitseb tema eest piisavalt, mis ka ei juhtuks. Ning Giselda.

Korraga kostus mitu järjestikust karjatust. Claus tundis kohemaid ära isa hääle. Ta tormas pikalt mõtlemata koridori, sealt isa tuppa tema voodi juurde ja avastas ehmatusega, et isa oli higist lige, poole tekist eemale lükanud ning vaevles rängalt millegi küüsis. Ta vähkres küll ühele, küll teisele poole külge, rebis linast, haaras kõhust, kuniks tõi kuuldavale mitu valju ohet.

Claus hakkaks isa tervest jõust raputama. Seejärel, ootamatult haaras Holger poisil kõrist, tõusis istukile ja pigistas sõrmed aina tugevamini kokku. Mehe huulile kaardus irve. Kuid veel enne, kui lämbumine oleks kindel, suutis Claus kurgust röögatuse lahti päästa. Haare lõdvenes, mees avas silmad ja tõmbas käed ehmunult eemale. Ta vajus jõuetult tagasi oma asemele ja vaatas poega kohkunud pilgul.

„Mis on juhtunud? Sina, Claus?“ sõnas ta unesegaselt, haaras poisist ja püüdis ägedalt värisevat kleenukest keha paigal hoida.

Poiss aga nuttis hullusti, kui ei kunagi varem ja püüdis isa haardest vabaneda. Siiski just isa oli tema ainus kaitse ja lootus. Isa, kes teda hetk tagasi surnuks kägistada püüdis.

„Miks sa mind kõrist haarasid, isa?“ nuttis poiss, koledast juhtunust lausa luksudes.

„Oh Claus... Mis sa räägid hullu? Ma ei teeks sulle iial halba. Ma nägin unes midagi tõeliselt kummalist... See oli osati košmaar, teisalt midagi, millele ma ei suutnud vastu astuda.“ Nähes poissi oma jutust aina rohkem segadusse sattuvat, mees naeratas ja lausus: „Ära muretse, poeg. Ma näen, et sina oled mind alati päästmas kui vaja, eks?“

Poiss masseeris oma kaela, huuled nutust laiad. Holger paitas poisi heledaid juukseid, otsis noorukese silmadega kontakti ja sosistas:

„Ma ei tea, mis äsja juhtus. Kui ma tõesti sulle haiget tegin, kallid poeg, siis palun andeks. Proovime nüüd puhata, eks? Ja Giselda on tegelikult hoolitsev, kuigi range iseloomuga,“ Lausus Holger väsinult. Tema kähe hääli ja vaevunud ilme polnud eriti optimistlik.

„Ma kardan Giseldat, isa...“ sõnas poiss vaikselt. „Ta vaatab mind imelikult. Ja vahest mulle tundub, et ta on justkui surnu, kes... Ma kardan teda...“

Siis haaras Holger öökapilt uuri.

„Claus, mul on aega magada veel neli õnnetut tundi, enne kui pean minema. Ja väsinuna ratsutamine on ohtlik, sa ju tead. Mine oma tuppa ja jää magama. Sa ei pea mitte midagi kartma. Ei. Sa ei karda mitte midagi.“

Kuid Claus ei läinud. Ta puges isa kaissu voodisse ja keeldus oma tuppa minemast. Holger ei hakanud pojaga seekord võitlema. Ta lubas ainult täna enda juures magada, sest poisid, kes oma vanemate kaisus magavad, ei pidavat veel piisavalt mehed olema.

Järgmine varahommik sai raske. Holger tundis kohutavat väsimust ja närune enesetunne näis vaid hullemaks minevat. Ta hilines hommikulauda ja kui sinna saabus, paistis näonahk kuidagi kaame ja laiguline. Mees rääkis vähe, heitis siia-sinna salalikke, ärevaid pilke justkui jälginuks teda keegi tundmatu. Viimaks võttis siiski kindlaks sihiks veel samal päeval linna jõuda. Suuri kannatusi sõjas üle elanuna ei teinud ta oma nigelast seisukorrast välja ja otsustas linnas tuttava tohtri juurest läbi põigata.

Claus tundis endas kohutavat ärevust kasvamas. Leppima ju pidi, et isa mõned päevad linnas veedab, aga tõdemus, et majahoidja olemus õudu ja vastumeelsust tekitab, ei saanud eirata. Poolest päevast läks aga naine enda sõnutsi saarele kabelit korrastama ega tulnud sealt tagasi enne õhtut. Holger oli pisut hämmeldunud, et naine teda lahkumisel saatma ei tulnud, kuid ei teinud sellest ka suurt numbrit.

Isa soov linna ratsutada sai Clausi jaoks raske, ning mitte kuidagi leebem või mõistvam. Tööülesanded, mis päevade peale ära jagati, viisid ebalevad mõtted pisutki eemale. Ka ei ratsutanud isa mõisa väravatest ilma tagasi vaatamata, nii nagu Claus sügaval hinges kartis. Mees peatas lausa hobuse, tegi loomaga osavalt ringi enda ümber ja lehvitas.

Peale isa lahkumist kasvasid kiiresti pinged. Claus püüdis pigem venna poole hoida, kui saarelt naasnud mõisahoidjat õhtustes majapidamistöodes aidata. Naine ei nurisenudki, vaid

liikus kui vari mõisa ruumides. Peagi väljas hämardus ning saabus õhtusöögi aeg.

See hoone ja kõik siinset ümbritsev justkui sulandus ühtseks värvituks, kuivadest detailidest koosnevaks kõleduseks. Pimeduse saabudes näisid hoone ümbruses olevad puud üha rohkem raagus, otsekui oleks surm neid puudutanud.

Pikk õhtusöögilaud kõõgi vastas olevas söögisaalis polnud teab kui rikkalikult kaetud. Giselda tundus tujust ära olevat, kui viimaks ka poisid oma õueteagemistelt mõisa saabusid. Laua kaugemas otsas, naise tumeda silueti varjust, paistis kahvatu nägu ja selle kuiv ilme. Alex tajus juba ammu, et nende omavaheline suhe ei olnud kaugeltki kiita ja Giseldale ei meeldinud noore hakkaja mehe võimutsemine. Nad sõid vaikides. Vaid kolde praksumine, tuule tige undamine korstnalõõrides ning söögiriistade kõlin saatis seda masendavat kulgu.

Alex viskas kahvli lohakalt lauale ja tõusis toolilt püsti, et lahkuda. Giselda tõstis pilgu, milles põles kummaline tõsidus, kui mitte viha. Ta lõi närviliselt käega näo eest läbi, et kärbseid peletada, kes üha rohkem jumal teab kust kogunesid.

„Kas sa arvad, et võid siin mõisas teha mida heaks arvad? Ma keelasin sul saarele minna. Sinu isa keelas sul saarele minna. Ja ometi ma tean, et oled seal käinud,“ sõnas naine madalal tämbril.

Alex võpatas, kuid lausus siis ükskõiksust teeseldes:

„See mõis kuulub koos saarega sama palju minule, kui minu isale. Sa ei saa keelata mul minu oma valdustes ringi käia. Selle me oleks pidanud kohe siia jõudes selgeks rääkima.“

Naine asetas käed lauale ja tõmbus üle keha kangeks.

„Kas sa arvad tõesti, et saad minust jagu, sa selgrootu hädine inimene?“ tema sõrmeküüned kraapisid lauaserava ja naise näos oli korraga kõik teistmoodi. See tundus veretu ja kuiv. Ka juuksed näisid rohkem sorakil ja hõredamad, kui ennist. Või mängis hämaras küünlaleegi võbelus oma kohutavaid trikke?

Alex tõusis ehmunult lauast, mispeale ka Claus kohe püsti hüppas ja venna juurde jooksis.

„Minul on kõht täis, usun, et ka sinul, Claus. Me läheme magama, proua. Homme päev on targem ja arutame siis jutud lõpuni.“

Giselda vahtis enda ette, või kuhugi, sest tema silmadest ei saanud Claus sootuks aru, kuhu see neetud pilk võis suunatud olla. Majahoidjas oleks justkui kõik elu seisma jäänud. Nüüd ka sõrmed ei liikunud, kuid ometi istus ta sirgel seljal laua taga. Tema juuksed lasusid lohakalt üle pea sorakile ning nendest oli kadunud igasugune erk värvitoon. Kärbsed maandusid ükshaaval Giselda peas, näos – kõikjal. Ei aetud neid enam minema.

Lisaks võttis alakorrusel võimust imal hais, mida posid pidasid korstnasse surnud linnuks või seinte vahele kärvanud rotiks. Nad läksid läbi kaminasaali, peatrepist teisele korrusele, magamistubade poole.

„Alex, kas sa käisid tõesti saarel? Miks sa nii tegid? See oli ju keelatud,“ küsis Claus vennalt, kui nad mööda koridori Alexi ukse juurde jõudsid.

„Ma ei karda Giseldat. Ma ei jõudnud saarele. Paat kiilus vist põhjamutta kinni, kuid vette ma ei sõandanud astuda, sest mine tea kui sügavale mutta võib vajuda. Aga siis ma märkasin, et teatud kohad on sügavamad ja nõnda saaks saarele koos paadiga siiski jõuda.“

Claus kuulas venda suu ammuli. Ometi tajus ta, et Alexi jutus puudub nüüdsama see uhke ja kalk noot. Ta polnud oma venda kunagi varem hirmununa näinud, kuigi alla surutult ja teeseldes vastupidist, oli seda nüüd ometi aimata.

Polnud veel sugugi silme eest kadunud see kohutav kogu, mis neist nüüdsama seal vaikuses alla korrusele jäi; liikumatult nagu... Ei! – tõrjus pois need hirmsad mõtted vägisi eemale. Ja siis meenus möödunud ööl intsident isaga... Claus polnud varem säärast hirmu tundud oma elus. Hirm lähedaste kaotuse või haiguse ees, aga ei midagi sellist. Miskit seletamatut ja kummalist, mis kõhust õõnsaks tõmbas. Justkui tundes kurja hingust kukalt torkimas...

„Kas ma võin täna sinu juurde magama jääda?“ küsis Claus, kui nad venna toa ukseni olid jõudnud.

Alexi pilgus väreles kaval helk. Ta vaatas väikevenda mõne hetke pea viltu ja lausus siis leplikult: „Mis seal ikka. Mul olid küll omad plaanid, aga egas sind täiesti ära kiusata ka saa. Muide mulle hirmsasti meeldib laiutada, seega too nurgast lambanahk ja magad põrandal. Kui pehmet aset tahad, kobi oma tuppa!“

Mitte nendel öödel. Claus ei suutnud ennast kuidagi hästi tunda, teades, et isa siit kaugele linna on sõitnud. Ta valmistas aseme leitud nahkadest ega soostunud isegi mitte oma toast pehmeid voodilinu ja tekki tooma. Nad ei rääkinud pikalt. Alex keeras ennast akna poole käägarasse, hoolimata väikevenna nigelast seisust.

Kuid Clausil ei tulnud enam sootuks und. Öö muutis esemed toas sama mustaks kui nende varjud, küünal öökapi oli juba ammu lõpuni põlenud. Ning nüüd kui vaikus ja pimedus ühises koostöös kõik tema meeled haavatavaks muutsid, kasvas seda enam ka uudne hirmu tunne. Venna nohisemine rahustas. Ta ei olnud üksi ja see oli peamine.

Tahtmata kerkis poisi silme ette viimane hetk, kui ta tookord sel kurval tunnil oma ema nägi. Kõige kaunim ja rahulikum inimene selles kirstus, mille ees isa viimaks märatsema hakkas. Ja lahkus. Jättis neid Alexiga maha, just nii nagu nüüd...

Ta tõusis püsti ja astus vaikselt akna juurde. Järve seal mustavas öös poleks muidu märganudki, kui kuu hõbedane peegeldus selle pinnale ei joonistanuks pika sillerdust. Kuid korraga hakkas helk kahanema, justkui liiguks tõrvmust uduvaip mööda järve mõisa poole, mattes järk-järgult valgusenatukese enda alla. Seda mõne hetke jõllitanud, võttis temas korraga võimust pöörane hirm.

Isegi nõnda, et kukkus venda raputama, kisas ja lajatas labakäega vastu magaja nägu. Seejärel avas Alex unesegaselt silmad ja hakkas tõusma, et vennale esmases ähmis kõrvakiil tagasi lajatada, kui siis aknad paikusid väljapoole kohutava hooga lahti, vastu majaseina kildudeks. Kardinad rebiti kärina saatel õue poole. Tekk keeras ennast seletamatul väel, uskumatu kiirusega ümber Alexi keha, mässis poisi tihedalt endasse ja tõusis voodist õhku. Kui Claus nägi, et tomp akna poole hõljub, kargas ta viimasel hetkel selle külge, kuid tundmatu jõud oli liiga võimas. Hirmust kangena ta vaid lohises mööda põrandat, vennast kramplikult kinni hoides, siis komistas öökapi taha lõikavast valust karjatades ja kaotas haarde. Nüüd, akna avast välja jõudnud, hõljus tekki mähitud keha üle mõisa õue järve suunas. Kaugelt, kaugelt kostus pikka ja venivat ulgumist. Ja ühtäkki meenus Clausile majahoidja, kes Alexi voodi ees neid kummalisi sõnu lausus: „ ...oma jõudu siia kannan, tekk ümber keha mässä, voodist tõsta, selle väega, kui aeg nõnda saanud on...“

Sel hetkel läbis poisi aimdusi mingi äkiline selguse moment.

Claus tormas enda tuppa, arutas välkkiirelt tolle äbariku nõörist sõdurnuku lahti, mida teel mõisa meisterdas ja sidus selle nõöri ühe otsa tugevasti enda piha ümber, teise osa keeras mitu tiiru ümber massiivse riidekapi ja kasutas viimaseid hinge kriipivaid sekundeid, et sõlmed veelgi tugevamad oleksid.

Aknad avanesid, selle klaasid purunesid ja kõik kordus. Claus tundis oma pisikeses noores südames ehmatuses lausa valupistet. Õudusega nägi ta, kuidas tekk elama hakkas ja mässis ennast ümber voodis lebava tombu, mida vaid viivuks suutis märgata ning kogu kupatus lendas sama teed õhe, kuhu oli kadunud ka vennas Alex.

Claus hoidis kahe käega kramplikult nõörist, röökides, lootes, et see miski ei suudaks rasket kappi koos temaga minema viia.

Ja ei viinud.

Vaid too kuivainekott kas siis herneste, tangude või kaeraga, Alexi järjekordne vingerpuss, hõljus süngmusta õhe...

6.PEATÜKK

Sukuubus istus sarkofaagi ees pimeduses, elutu ilmega lõust verest ligane, silmad kui kuumaks aetud söed peas põlemas. Tema kohanenud nahk tõmbus aina pehmemaks, siledamaks ja inimsoole sarnaseks. Kuigi iga tühisemgi verepiisk kõikide ohvrite ihust oli elaja sündimist täiustanud, polnud see veel lõplik. Põrguahelad ei lasknud kabelist lahkuda, et jumala loodud maailma rüvetada. Mitte veel.

Võikalt krudisesid puhtaks näritud luud, kui sukuubus ennast nendel keeras. Nii mõisa valitsejate ja teenijaskonna, kui ka mõningate külaliste jäänused, millest ahne põrgutar ei

suutnud suud eemale hoida. Nõnda magatas ta unenägudes mehi, kes hiljem vaimu ja ihuhädadesse surid ja kandis nood oma kabelisse.

Tema sündimine siia maisesse ilma oli kohe lõpule jõudmas. Esmalt seda võõrast kuid inimhingedele alaliseks vaevaks olnud tundmust – valu – sai ta nüüd oma nahkseid tiibu laiali sirutades hästi tundma. Tema keha võttis üha enam jumalaloodu ilme: sarnase kui seda oli olnud viimasel nõial, Giseldal, kuid sitkem, nõtkem, tugevam – üdini täiuslik.

Nõiad andsid talle ligipääsu siia maailma ja võimaluse enda kehasid kasutada, ohvreid ette valmistada. Mõisarahvalt röövis ta ihu ja liikmed. Ning viimastelt maiuspaladelt, noortelt, vast mõisa saabunud hingedelt, aga vaimu ja meele. Ning too härrasmees oli vaid sukuubuse ürgse kiusatuse viimane nauding ...

Vanema poisi keha tõmbles ja vaevles hirmsas piinas. Justkui pehme mänguasi, mille ta oma pronksjate küüntega lõhki kiskus ja sealt sisikonda enda lõugade vahele rebis, lebas veel viimaseid hingetõmbeid ahmides kabeli nurgas. Just. See kuradist juba puudutatud, samas süütu suguihadest, kuid süüdi teise hinge võtmises, tapmises, südametuses – ainuvajalik komponent, kellest ta suuresti vaimu tarvis jõudu rappis.

Aga kõige magusam, kõige nauditavam ja siiski ilma kelleta ta lõpplikku kehastust saada ei või, oli noorim ohver, Claus. Süütuse kehastuse viimane komponent. Voonakene. Tema andam hingena võõras ja vastik, kuid inimlik.

Sukuubus naeris ulgudes ja lükkas naudingust väriseva käe poisi roiete vahelt sügavale kõhuõõnde, et viimased maitsvad palad kätte saada. Ta oli kohutavalt näljane, sest elujanu ja materjaliseerumine, põrgu üsast sündimine, nõudis paljut.

Majaproua ja majahoidja vägevatele orgiatele sabatitel, kutsumaks tema olemust siia, pühast vaimust puhastatud kabelisse, et siis nõidadele igavene elu ja õndsus kinkida – vastutasuks hoopiski põrgusse said saadetud. Tööks vajalik materjal – nii armastas sukuubus oma kummardajaid nimetada.

Kuid nüüd võis oodata viimast vereandi, mis üle järve tema poole hõljus. Ta paljastas hambad, mis saaki haistes lausa ihalevalt kasvasid ja tõmbas keha hüppevalmilt küüru. Tiivad lahvatasid laiali, vastu kabeli seinu. See hetk oli käes.

Sukuubus kargas mõirates ja lõugu pärani ajades kabeli suudme poole, kuhu hõljus tema mõjutuste jõul; lausunud sõnade koostoimel, oodatud saak. Ta rebis selle raevunult lõhki. Kuid mässitud teki seest – kotist – mida ta näljast pimestatuna oma viimaseks ohvriks, nooremaks poisiks, elavaks ja verimagusaks suutäieks pidas; valgus puhas valge sool kõikjale kabelisse laiali.

See oli põrgu, mis tõusis siia nüüd ei kusagilt ja ometi kõikjalt. Kus saatana viha ja pettumus maapeale asu leidis – nüüd demoni räbalais hinge oma võigaste küünistega kiskus. Sukuubus röökis nõnda, kuis kõik inimkonda vaevanud valud ja hädad võinuks teda korraga

piitsutada. Kabeli müürid võbisesid ja selle kesta uuristasid praod, mis sööstid kui valgunooled kivipinda lõhkudes.

Kriisked, vingumised ja mõirged leidsid kaja veel verstade kaugusele kabelist, saarest ja mõisast. Soola ürgne jõud neutraliseeris kõik temas peitunud väe, allutas kurjuse ja saatis selle vähkerdise tagasi põrgu rüppe. Paisates kabeli seinale tolle kohutava mustja nõgi, mis sinna sukuubusest elutuna alles jäi.

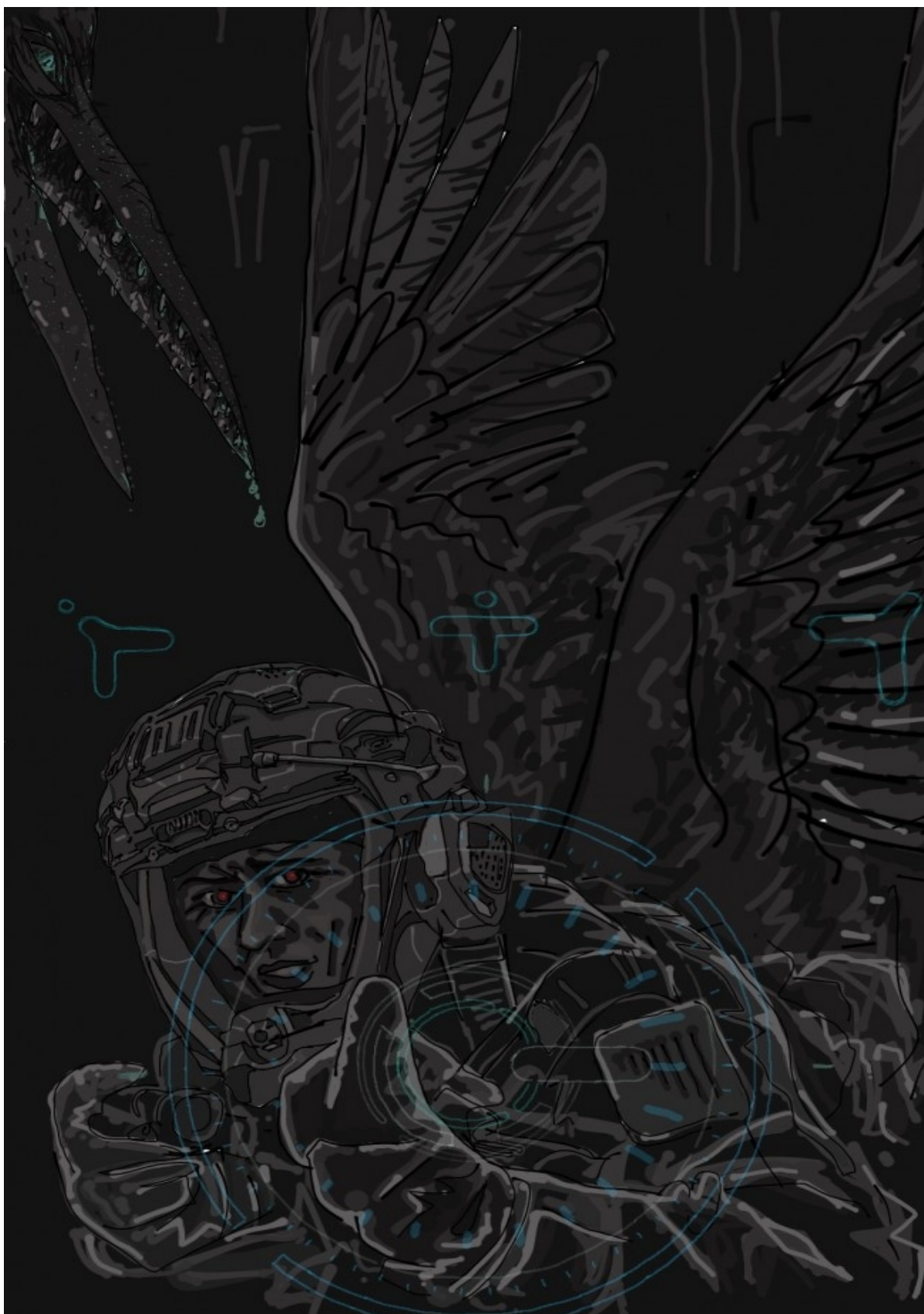
***

Kui üks isehakanud rahuvalvajatest kolonn Nürnberg´ist pealinna suundus ja mehed Beelitz´is öömaja otsisid, avastasid nad teele jäänud mõisahoonest miskit kohutavat.

Esimeselt korruselt naise kõdunemismärkidega korjuse, millel pidutsesid haisu mattunult kuhjade viisi kärbsevastseid; teiselt korruselt magamistoast aga nõoriga kapi külge seotud lapse. Poiss oli näljast ja magamatusest nõrkemas, ega rääkinud ainsatki sõna. Nutust kibeda kurguga, sõgedast hirmust vaevatud. Õnnetuke hoidis tugevasti ja meelekindlalt kahe väriseva käega nõorist kinni ning tema õudusest punaseks tursunud silmad teadsid midagi, mille hing vaikima sundis.

Jutt: Veel üks lahing, tibuke! (Tim Hornet, Kriza)

Illustratsiooni autor: Tea Roosvald.

„Sõda, sõda ei muutu kunagi,“ luges Tom vanalt teckilt. Ptüi! Kes iganes selle lolluse välja mõtles, ei elanud ilmselgelt just kaua. Sõda, just nagu inimkond ning kui aus olla siis ka terve maailm, muutus, ja aina jaburamaks. Üks suur jabur maailm! Maailm, kus vana erru läinud sõdur pidi hakkama saama sellega, et talle saapad jalga ei mahtunud ning iga riideese pidi omama kahte auku seljal tiibade tarvis.

Mitte, et majori kanajalad ja tiivad otseselt sõjaga seotud olid. Või vähemalt polnud nad seotud tema sõjaga. Niipalju kui ta teadis, lasi üks tema esivanematest oma DNA-d timmida, et pilk terav oleks. Ja jätkus seda va pilgu teravust kohe mitmele põlvele – koos igasugu muu juraga, mida selline geenidega plätserdamine endaga kaasa tõi.

„Väärtuslik?“ uuris Skräppy entusiastlikult.

„Mitte üks põrm,“ sõnas Tom ning viskas vidina kõrvale.

„Kahju,“ ohkas Skräppy. „Nägi päris äge välja. Selline eriti vana kraam.“

„Eks jäta siis endale, kui see sulle niiväga meeldib,“ nähvas vana major. „Mina igasugust jama kaasas ei kannan.“

Skräppy vaatas korraks majori poole ja siis sinna, kuhu vana teck maandus. „Tead... äkki jätangi.“

Vana major jälgis, kuidas noorsand jubina üles korjas, selle puhtaks pühkis ning lähemalt uurima hakkas.

Pagan küll!

Tal polnud ju mingit põhjust Skräppy peale pahane olla. See tüüp oli põhjus, miks ta veel elus oli – kui seda sai nii nimetada.

Ehk meenutas hakkaja noormees talle lihtsalt teda ennast ajast, kui ta alles sõjaväega liitus.

Majori silme eest libises läbi esimene seeru. See, kes teda „tibukeseks“ harrastas kutsuda. Õudne türapea. Ai, kui hea tunne see oli, tolele vördjale lõpuks kuul ajusse kõmmutada. Vanakooli stiilis, nii et luutükid, veri ja hallollus teiselt poolt seinale plärtsatasid. See oli üks helgemaid hetki kogu selles jamas. Aga enne seda...

Major ohkas. Ta tõstis pudeli suu juurde ning tundis, kuidas lahjendatud nano-osakesed ta ajusagaratest üle käisid.

Laks oli meeldiv, kuid ei pääsenud ligilähedalegi esimesele korrale. Siis oli ta veel skaut, oma esimesel üksik-missioonil keset suurt prügilaama, täis sudu, mis tahtis hinge matta.

Sõjaväe doktori antud „vitamiinisegu“ suutis ta aju panna märkama ja talletama igat kuradima detaili. Ja nüüd ei suutnud ta neid detaile unustada, kui palju ta ka proovis.

*

Major ei tundnud, kuidas pilt ära läks, kuid ta tajus selgelt selle tagasitulekut. Skräppy oli endiselt vaateväljas, kuid oli jubina ära pannud ning tegutses tehnilisest prügihunnikust varanduse otsimisega. See oligi peamine osa aardeküti tööst: otsida kraami kohtadest, kus seda võis leiduda. Vanad mahajäetud lahinguväljad, barakid, laborid, tehased, isegi masinad – kõik võisid peita endas midagi väärtuslikku. Kuid kohe kindlasti peitsid endas ka midagi ohtlikku. Võis ainult loota, et väärtuslik ja ohtlik ei olnud sama asja kaks külge. Aeg ja see kuradima imelik maailm tegid oma töö. Loodus lõi aina uusi liike sinna, kus aga tühja ruumi oli, ning kasutas selleks kõike, mis antud kohas käepärast leidis. Ja masinad läksid rikki. Ikka tõsiselt rikki. Major, kellel oli eriti hea silm vana kasuliku tecki leidmiseks, oli näinud ka

igasugust muud sellega kaasnevad jura. Tasuta lõunasööke polnud olemas ning nende omad olid enamasti kuradima ohtlikud.

Major tõmbas süljeläraka kurgupõhja ning saatis selle tolmuse maapinna poole teele. Sitt oli olla. Väike pealekas oleks olukorda kindlasti parandanud.

„Otsas!“ hüüdis ta ja tõstis demonstratiivselt pudelit.

Nooruk ei pannud seda isegi mitte märkama.

„Hei! Otsas on!“

Ikka ei midagi.

„Hei! Meil oli diil!“ proovis Tom teise nurga alt läheneda.

Seekord Skräppy peatus ja vaatas tema poole. „Seda mina ka mõtlesin, et meil oli diil.“

„Noh, ja mis siis sellega nüüd lahti on?“

Kõik ju töötab. Tavaari tuli, kõht oli täis, jooki jätkus. Sellest ajast saati, kui ta Skräppyga koos tegutses, oli elu ju täitsa... noh, lill, võrreldes eelmise eluga vähemalt.

Mis see oli? Kaks kuud äkki?

„Enesetapuks on ka lihtsamaid ja kiiremaid meetodeid,“ ütles Skräppy külmalt. Tema hääl oli kalk, ei miskit huumorit ega lapsemeelsust. Major Tom ei olnud kunagi varem Skräppyt nii tõsisena näinud. Midagi oli ilmselgelt lahti. Aga ta ei olnud midagi valesti teinud.

„No aga ma pean ju lahingus maksimumi välja panema. Sina seda ju ei tee.“

„Kas sa suudaksid mind peale lahingut kokku lappida? Ei. Kui meedik on surnud, on kõik surnud.“

See ei olnud see sõnavara, mida Skräppy enamasti kasutas. Ta rääkis major Tomi keeles, et selle läbikärssand ajule sõnum kohale jõuaks.

„Eniveis, see ei ole üldse teema. Kui sa tahad, et ma lahingus rohkem kaasa lööks, siis seda annab korraldada, aga mul ei ole vaja kaaslast, kes püsivalt pilditu on.“

„See oli ainult...“ alustas major, kuid peatus poolel lausel. Tema kotkapilk nägi selgelt, et teine päike oli loojumas. See ei olnud vaid hetk. Ta oli autis olnud vähemalt pool päeva. Just nagu see oli juhtunud nädal tagasi, kui ta lubas Skräppyle, et seda enam ei juhtu. Ja ka nädal enne seda.

No aga mis siis? Tal oli just raske lahing seljataga. Kas ta ei võinud siis end korralikult pilve tõmmata?

„Sinu otsus. Mina ei viitsi oodata, kuni sa lõpuks sellise laksu all oled, et enam pilti üldse ette ei võta.“

„See ei ole minu valik.“

Skräppy kergitas kulmu. „Kas nüüd tuleb jutt sellest, kuidas sõjaväes kõik mehed nanokräppi täis pumbati ja nendest nii sõltlased tehti? Või on sul mõni muu lugu varuks?“

Major tundis, kuidas see vestlus oli tema jaoks juba ammu üle piiri läinud. Tal oli vaja uut laksu.

„Siin on sulle valik.“ Skräppy tõstis süstla tumeda vedelikuga ja pani selle Tomi ette. Instinktiivselt haaras vana major süstla, kuid hoidis end veel tagasi. Midagi selles olukorras oli paigast ära. Skräppy silmad jälgisid teda pingsalt.

„See on kõige karmim seerum, mis ma kunagi kokku olen keeranud. Üks viimane laks ja tsau-pakaa, kuri maailm, igaveseks,“ sõnas Skräppy. „Sa võid võtta seda kui kingitust. Sinu valik. Mina lähen laagrisse tagasi.“

*

Teine päike loojus ning maailm mattus pimedusse. Major Tom istus endiselt keset tehnovälja, seal, kus Skräppy ta kokku oli lappinud, süstal käes.

Tahtis ta tõesti oma elu lõpetada või oleks ta parema meelega olnud lõkke juures oma kõhtu täitmas? Värske omletiga!

Persse küll! Skräppy teadis ju, et nanosõltuvus ei olnud midagi sellist, millest lahti sai. Inimesed surid selle kätte. Sa olid sõltlane kogu eluks ja see elu ei olnud enamasti pikk.

Ta tundis, kuidas ta hakkas vaikselt nokkima – uni saamas väsinud kehast võitu. Pildituna olek ei olnud taastanud tema energiat ega võimekust. Järjekordne tõestus sellest, kui ekstreemselt sõltuvus mõjus. Jah, kui selleks oli vajadus, suutis ta lükata oma võimed väljapoole igast ratsionaalsest ja loogilisest piirist. Aga kui selleks ei olnud vajadust?

Silmad vajusid kinni.

Pimedus... Valu... Nagu otse kuklas kõlasid surmakarjeid ning lahingumüra.

Majori keha kattus külma higiga

„Intercom - staatus!“ kuulis ta iseenda häält, mis lahingust kähe.

„Mürakas - elimineeritud; Taibu - elimineeritud; Muskel - elimineeritud; Vedru – kriitiline,“ loetles Intercomi masinlik hääl tema tiimikaaslaste kutsungeid.

Ta ajas end rusude alt välja. Tema endagi seis oli kergelt öeldes sitt. Aga et terve tema rühm maatasta tehti – seda ei saanud ta lubada.

Röökimine Intercomis lõppes. Sidest kostis vaid kellegi rägisevat hingamist.

„Vedru! Kas sa kuuled mind!“

Ei midagi. Persse küll!

„Intercom - lokeeri Vedru!“

Tomi ämblikuvõrgus ja vilkuvale ekraanile ilmus üksik täpp. Siht, mille suunas liikuda. Vedru! Pea vastu, semu! Roomates väljus ta rusudest, küünarnukid verel, ning liikus vilkuva täpi suunas visiiril. Tõmme-tõmbe järel, lasud lendamas üle pea.

Midagi maandus temast vasakul ja peakohal lõi tehnikarusust sädemeid.

Persse!

Viimast jõudu kokku kogudes vingerdas major edasi.

„Viis meetrit sihtmärgini!“ teatas kalk hääl ta peas.

Aitäh, Intercom, aga kuidas ma sinna pääsen? Tomi teed blokeerisid varemed, jäänukid eelnevatest tsivilisatsioonidest – mant, mis kogu selle sõja põhjuseks üldse oligi. Sein tema ees oli vähemalt kolm meetrit kõrge. Iga loogika ütles, et Vedru pidi olema kohe teisel pool!

„Intercom! Vedru staatus!“

„Vedru – Kriitiline!“

Raisk. Aega uut teed otsida ei olnud.

Major tõmbas lahingturvise seljast, nende relvade vastu ei olnud sellest nii ehk naa suuremat tolku. Siis lükkas ta tiivad valmis ja surus oma hiidlinnu kannused tugevasti vastu maad. Vilumusega lõi ta randmetera välja ja tõstis selle peeglina pea kohale.

Sellele järgnes laserrelvade särinat.

Heli järgi E657, major tundis seda relva hästi. Järgmise lasu laadimiseks kulus vähemalt kolm sekundit.

Lüke. Lend üle rusuhunniku. Lühike liug.

Tiivad said kokku täpselt õigel hetkel, et pihtasaamist vältida. Järelikult oli meeskond koordineeritud – keegi pidas valvet sel ajal kui enamik laadisid.

All, rusuhunniku taga, paistsid kellegi jalad!

Major Tom tundis, kuidas klomp tuli kurku. Raisk, need olid ju tema saapad!

Nende üksusele eraldati enne lahingut tavaari, aga Vedru jalanõud olid samm liiga väikesed, majoril enda omasid aga vaja ei olnud. Niisiis kinkiski ta need ära.

Laskude särin peakohal – just nagu oodatud – lõi rusuhunnikust sädemeid.

Vedru oli kohutavas seisus. Üles vungitud noor tüüp. Üks käsi peaaegu ära rebitud, laserihaavad rinnus. Napilt, aga ikkagi elus!

Nanolapp oleks siin ainsana aidanud, kuid arstipaun oli luksus, mida polnud kusagilt võtta.

Kogu see kuradima missioon oli üks kaos teise otsa.

Persse!

Tom tõmbas välja oma püksirihma ja sidus selle ümber käekõndi, et verejooksu peatada. Vähemalt midagigi. Vedru ägas valust. Hetkeks, nagu mingis kuradima filmis, tuli ta veel meelemärkusele. „Major – minuga on vist halvasti...”

„Oota, jobu. Ma viin su siit veel...”

Lask! Lähedalt!

„Vedru – elimineeritud” teatas Intercomi kalk hääl tema kõrvus.

Järgnev oli kui aeglustatud tummfilm. Tom tõstis pea ja nägi seal oma seeru irvitavat lõusta, suitsev laserrelv käes – samuti E657. Tema oligi põhjus, miks kõik nii persse läks. Ta oli nad välja müünud! Ilge tõbras!

„Kolm...” luges major oma peas sekundeid oma elupäevade lõpuni. Olgugi, et ta oleks tahtnud selle irvitava lõusta oma kätega sisse peksta, oli seeru liiga kaugel, et peale joosta. Laskerelva tal ei olnud.

„Kaks...”

Vedrul oli ju laser?

Raisk! Aku indikaator plinkis punast.

„Üks!”

Vedru kandis alati talismanina kaasas oma esimest leidu rusude vahelt – revolvrit vanadest aegadest. Tom oli seda korduvalt semuga koos näppinud ning nad olid isegi ühiselt sellest mõned lasud teinud. See oli tal alati...

„Null!”

Tom leidis relva, rebis selle Vedru kombe vahelt välja ja andis tuld.

Irvitusest sai üllatus. Siis vajus see sitakott kokku. Kolju, vere ja hallolluse jäänused seinal veel meenutamas kohta, kus ta oli seisnud.

*

Võttis mõned hetked toibumist enne, kui Tom mõistis, kus ta oli. Ei mingit lahinguvälja. Ei! See kõik oli vaid mälestus. Ta oli endiselt seal, kus Skräppy ta kokku lappis.

Harjumusest haaras parem käsi pudeli ning tõstis selle suu juurde. Kurat. Isegi sümboolset tilka mitte.

Küll aga märkas major, et tema käe ümber olevad sidemed olid ära vahetatud ning värsked haavad, mis enne tähelepanuta jäänud, olid ka kinni tõmmatud. Skräppy oli sel ajal, kui ta pilditu oli, ta korralikumalt kokku lappinud. Lappis ta kokku ja siis andis sellise valiku.

Mida kuradit, mees?

Skräppy oli õigus, nii ta kaua vastu ei pea. Kogused olid muutunud järjest suuremaks ning kohalolekuga oli halvasti. Tema mõistus eksles aina mineviku radadel, justkui proovides leida lahendusi olukordadele, mis olid juba ammu kivisse raiutud.

Mis variandid tal olid? Kas süstal või... hoida sõltuvust kontrolli all? Sellest lahtisaamine oli praktiliselt võimatu, sama võimatu, kui saada lahti mälestustest, mis tundusid tihti ehedamad ja rohkem päris kui reaalsus. Sõltuvuse kontrolli all hoidmine tähendanuks aga igapäevast võitlust iseendaga.

Kellele oli selles maailmas vaja elus kibestunud sõltlasest ekssõdurit?

Oli tal üldse veel millegi nimel võidelda?

Major Tom vaatas süstalt ja tema silmis tekkis lootuskiir. Ehk oli see parim, mida ta veel elult oodata oskas.

„Khhroocchhkkk!!!“

Kotkapilk aktiveerus, meeled tõmbusid hetkega erksaks.

Persse!

See oli kurikure hüüd ja see lind ei olnud naljaasi. Majori lähedal vedeles veel eelmise linnu laip, selle pikk nokk täis nõelteravaid hambaid. Nad olid leidnud nende võimaliku pesa. Põhjus, miks Tom nii katki oli, oligi nendega võitlemine.

Kas üks lind oli olnud pesast väljas, kui nad selle maha võtsid? Ja oli nüüd leidnud Skräppy, kui too tegi leitud munadest omletti?

Hetkega oli major püsti, randmetera väljas, lendamas tuulekiirusel laagriplatsi poole.

*

„Skräppy!“ Laagris ei paistnud esmapilgul kedagi. Ju oli lähenev major hiidlinnu ära peletanud. Nooruki keha vedeles siruli maas. Tema rindkeres sügavad vaod. Ümber vereloik.

„Raisk. Kuhu ta läks?“ Major Tom ei pidanud teadma, millega ta vastamisi pidi astuma, ainult seda, mis suunas see oli.

Vastuse asemel pöördusid Skräppi silmad pahupidi.

„Persse! Persse! Persse! Ära nüüd pilti küll tasku pane!“

Laagriplatsil oli Skräppy kott ning selles olid ravimid ja lappimisvahendid. Major haaras selle

ja proovis meelde tuletada kõike, mida Skräppy oli tema lappimiseks kunagi teinud. Nad olid koos olnud vaid kaks kuud, aga põhjusi meditsiiniliseks sekkumiseks oli olnud palju. Kahjuks oli ta enamikel kordadel olnud kas pilditu või laksu all.

Kott nina ees, hakkas ta seda läbi sobrama. Nii, haavad tuleks puhastada, et olla kindel, et infektsiooni ei tule. Kinni suruda. Õmblema vist ei pea? Aga äkki peab kah?

Oot, mis see on?

Ta käsi tõi Skräppy kotist välja nanolapi. Ta isegi mitte ei teadnud, et tüübil selline varandus kaasas oli. See oli nagu iseparandav plaaster – kindel tulemus, mis eemaldas kiiresti pea kõik tervisehädad. Sõjas oli see populaarne ja mitte ainult kiire tulemuse pärast. See oli tehtud nanoosakestest. Tom oleks saanud selle ära riivida, lahjendada, ning see oleks andnud mitu laksu. Juba sellest mõttest piisas, et majori süda hakkaks kiiremini lööma.

Pole ka ime, et ta selle olemasolust midagi ei teadnud. Ta oli sõltlane. Ka ta ise poleks end piisavalt usaldanud.

Kiire pilk Skräppyle näitas, et olukord polnud kiita. Ta oli kaotanud palju verd ja läks näost järjest kaamemaks.

Iseendaga võideldes aktiveeris Tom nanolapi pakendi ja surus plaastri haavale. Riidelaadne toode lõi väikesed kombitsad kehasse ja tõmbas end selle külge kinni nagu parasiit peremeesorganismi, seejärel justkui selle peale ja sisse sulades. Peagi ei olnud enam võimalik tuvastada, kus lõppes plaaster ja algas inimene.

Ta oli teinud kõik mis ta teha sai.

Nüüd ta istus ja ootas. Relv ründevalmis ja meeled ärksad.

Juba varsti võis näha Skräppy näos rohkem värvi.

See oli hea märk, aga kindlasti mitte ilus vaatepilt. Nooruki keha koosnes peamiselt armidest ning see, kuidas erinevas toonis jupid samal ajal elumärke näitasid, oli kuidagi õõvastav – justkui keegi elustaks monstrumit, mis pandud kokku mitme inimese kehast. Niipalju kui major teadis, siis sealt see Skräppy meedikuaamet alguse saigi – eneselappimisest. Vajadusest selles jaburas maailmas kuidagigi ellu jääda.

*

„Ma olen juba pikalt puhanud, nüüd on sinu kord,“ sõnas Skräppy ja ajas omletti näost sisse. Söögiisu oli hea märk, kõik teadsid seda, aga ikkagi...

„See lind võib endiselt kuskil läheduses olla, ja pealegi, sa ei ole päris terve.“

„Meedikuna... lubagem meelde tuletada, et ka sina mitte,“ naeris Skräppy. „Ära muretse, küll ma lärmi löön, kui midagi märkan.“

„Aga...“ major ei olnud veel valmis oma mõttest lahti ütleva. Pealegi tundus talle, et neil oli justkui vestlus enne pooleli jäänud. Osa temast tahtis vabandada ning lubada, et ta enam nii ei tee. Teine osa aga teadis, et tema sõnu ei saanud usaldada.

„Mul on hea meel, et sa tagasi oled,“ muigas Skräppy mugimise kõrvalt. „Kõik on okei.“

„Olgu siis.“

Kergendustundega tõmbas lindmees ennast tule äärde kerra, pilt omletti mugivast reisikaaslasest silme ees.

„Head isu, Skräppy, sa vana tõbras,“ sõnas major unne vajudes. „Ära rohkem nii tee.“

Skräppy noogutas.

Ta vaatas oma sõpra, kes paistis oma deemonitega maadlevat ka läbi une.

Ehk ei olnud palju, mida ta majori jaoks teha sai, kuid see ei takistanud teda proovimast.

Veel üks pilk magavale kehale.

Sügav uni, väga hea.

Vaikselt liikus Skräppy laagriplatsi ääres oleva raudrahu juurde.

„Pssst, Nuudel,“ sosistas ta.

Rahnu tagant piilus välja konstruktor-madu – roomaja, kelle keha juppe hoidsid omavahel koos magnetjõud. Üks juppidest ei olnud enam originaal – selle asemel oli ammune helimängimise instrument.

„Hästi ajastatud.“ Skräppy silitas ussi pead. „Homme saame sind ehk ka majorile tutvustada, aga teeme nii, et seda möiret sa enam kunagi ei mängi. No nii igaks juhuks.“

Madu noogutas. Siis vaatas Skräppyt altkulmu.

„Ah, et poleks ta appi tulnud?“ sõnas Skräppy. „No eks ma oleks end ise kuidagi kokku lappinud. Ma olen ju ikkagi professionaal eneselõikumises ja -lappimises, eksole.“

Ta heitis pilgu magava Tomi poole.

Esimest korda kahe kuu jooksul oli major millestki päriselt hoolinud.

Millestki, mis ei olnud ennasthävitav.

Sellest piisas.

Jutt: Kevadhommik Setomaal (Andrei Samoldin)

“Alliluuja! Alliluuja! Alliluuja!” kõmistas papp ja vehkis kadilaga igas ilmakaares, justkui sooviks tõesti kogu maailma kuradid tapalavalt minema tossutada. Sootska lasi silmad üle kokkutulnud rahvahulga ja märkas, et paar inimest haigutas. Ilmselge märk, et ei tohi enam vaatamängu algusega venitada. Isa Amvroosi oligi juba viirukipanni käest pannud ja vaatas sootska poole. Sootska noogutas papile ning too omakorda viipas timukatele.

Petseri linna timukas Stepan ehk Timuka-Tepo, nagu rahvas teda armastas kutsuda, astus esiti tapalavale üksi ning tõstis parema käe üles, andes nõnda märku, et tal on rahvale sõnum edastada. Paarisajapealine inimhulk vaikus mõne sekundi jooksul, sest ei tulnud just tihti ette, et timukas enne piinamist sõna soovis. Tepo sõnum oli lühike - täna toimetab piinamist tema õpipoiss Jaromill ning Tepo sekkumine piirdub vaid hüva nõuga, kui seda peaks sellil tarvis minema. Pealtvaatajad võtsid uudise juubeldades vastu, sest uustulnukas Jaromill oli linnas juba omajagu populaarsust kogunud ning iseäranis elevile sattusid tütarlapsed, sest võõrapärane nimi ja kuldsed lokid tegid timukaselist ihaldatava peigmehekandidaadi. Juba loopisid mõned esireas seisvad linnahärrad ja jõukamad taluperemehed tapalavale hõbemünte.

Ka Tepo lootis, et Jaromill esineb täna rahva ja eelkõige sootska ees vääriliselt ning saab õiguse teenida abitimukana, sest hädasti oli tarvis inimest, kes toimetaks timukatööd maakonnas, samas kui Petseri linn jäaks Timuka-Tepo pärusmaaks. Viimasel ajal oli hermafrodiite, transseksuaale ja muid värdjaid lihtsalt liiga palju Setomaale hakanud sattuma. Ka mujalt Liivimaalt ei olnud ses asjas kolleegide abistavat kirvest loota, sest Eestimaa kubermangus valitseva näljahäda eest pagevad sundümberlõigatud olid kogu Liivimaa üle ujutanud.

See isend, keda Jaromill praegu käsipidi piinamispuu külge aheldas, oli aga omamoodi frukt. Nimelt ei põgenenud ta siia laastava nälja tõttu, vaid saabus lõunanaabrite juurde hoopis ajakirjanikuna, kajastamaks Setomaa talude jõukust ja pildistamaks rammusaid loomakarju. See oli Eestimaa Rüütelkonna üks levinumaid võtteid - serveerida enda elanikkonnale jõukaid setusid kui näljahäda peasüüdlasi, kes puhtalt õelusest ja kiusust üüratud singilaadungid ja munakoormad oma aitadesse on riivistanud.

Loomulikult vahistasid sootska kaardiväelased ajakirjanikuproua juba Võhandu jõe ääres, kus ta oma pressikaardiga vehkis ja üleviimist nõudis, sest Setomaa seadused ei lubanud ümberlõigatud olenditel kuningriigi territooriumil vabalt ringi liikuda. Kuna Eestimaa kubermangu seadused tagasid kodanikuõigused ja töökohad vaid neile, kes lasid end täisealiseks saades mõnda vähemusse ümber opereerida, ei olnud kahtlustki, et külalise näol on tegemist järjekordse ebardiga.

Nüüd oli helesinises kitlis vang lõpuks käsist-jalust piinamistala külge aheldatud ning Jaromill rebis tal koti peast. Paljastus üsna meeldiva välimusega nooremapoolse naisterahva nägu, kes hirmunult rahvast uudistas ja ilmselt järgmist tundi enda elust ära aimata proovis. Papp teatas, et vastavalt kuningriigi seadustele ei tohi kedagi süüdi mõista ilma ülekuulamiseta ning hetkel süüdistatakse Eestimaa Kubermangu kodanikku Sven-Kristi Petersoni Setomaa Kuningriigi Ülemsootska ja kogu seto rahva rängas solvamises, kuna ta proovis tungida kuningriigi

territoriumile loomuvastases olekus ja ilmselt kavatses tegeleda siin hetkel veel väljaselgitamata jätkustega.

“Kõnele nüüd selleks, et rääkida: kas sina oled Eestimaa kubermangu vaba ja täieõiguslik kodanik, olemata kellegi ori või haaremihoor?” alustas papp kohustusliku küsimusega.

“Jah. Olen vaba ajakirjanik Tallinnast ja ei kuulu kellelegi vägistamiseks ega löömiseks!” vastas vang ootamatult enesekindlalt ja samas ka üllatavalt mehise häälega.

“Mes ta üteli?” küsis kätt kõrva äärde tõstes 104-aastane ätt Andrei, Petseri vanim elanik ja Ukraina sõja veteran. “Kes ta om? Vaba kirjak kägistamisest ja süümisest?”

Rahvahulk mõirgas naerda ja keegi hüüdis Jaromillile, et see kirjakuul nidad ka välja tiriks - saab vanaätt enne surma veel paljast naiseihu näha. See nali pälvis ümberseisjailt omakorda heakskiitva sumina ja isa Amvroosi pidi järgmise küsimuse esitamiseks rahval veidi rahuneda laskma.

“Oled sa soo poolest mees või naine?” uuris papp järgmiseks ja kui ülekuulata end naiseks tunnistas, kargas püha isa talle käbedasti juurde ning napsas talt õlgadeni ulatuvate mustade juustega paruka peast, tuues nõnda päevavalgele paarisentimeetrised punased juukseharjased. See kutsus esile inimeste jälestushüüded ja mõned lähemalseisjad üritasid vangi pihta sülitada. Järgmiseks astus kinniseotu juurde Jaromill, kes rebis eest lahti vangi kitli, millest vupsasid välja kõhnale torsole sobimatult suured rinnad. Vilekooori saatel valis Jaromill aednikunuga meenutava piinariista ja lõikas lõhki roosad trussikud - viimase kehakatte, mis vangi ihule veel jäänud oli. Vaikides tunnistasid nüüd petserlased hiiglaslikku rohekat riista ja selle all kõlkuvaid mune, mille mõõtmed isegi lihunik Vassili musta tõupulli Timoša punastama oleksid pannud.

Paar lähemal seisvat tüdrukut sosistasid teineteisele midagi itsitades ning isa Amvroosi oli sunnitud pintsli haarama ja neid püha veega piserdama. “Kui teie kasimatud suud pühapäeval kirikukooris lauldes nõnda agaralt issandat kiidaksid nagu nad praegu siin kõlvatuste üle arutavad, võiksid teie isad oma tütarde üle uhked olla!” karjus papp. “Praegu peaksid nad aga teie tagumikke nii põhjalikult rooskama, et kannikatest kuni pulmadeni tuld välja lööks!” Selle peale pagesid punastavad neiud üldise naeru saatel kuhugi tagumistesse ridadesse.

“Vaadake seda õnnetut vördjat!” hüüdis nüüd isa Amvroosi. “See ebard on siin kokku õmmeldud ainult lihalike himude rahuldamiseks, sest on ju kirjutatud, et Egiptimaa mehed olid hoorad mehed, kuna nende riistad olid justkui eeslite kürvad ja nende seemnevool justkui täkkudel!” “Huu! Urood!” kostis mitmelt poolt rahva seast ja paljud lõid risti ette.

Isa Amvroosi noogutas rahulolevalt ja pöördus taas vangi poole: “Kas sa, vördjas, oled teinud sugupattu meeste ja naistega või ehk koguni mõlemaga korraga?”

“See ei ole sinu ega kellegi teise asi, papp!” viskas ülbelt ülekuulata, kes ilmselt veel enda olukorra tõsidusest aru ei olnud saanud.

“Sinus kõneleb saatan!” kriiskas nüüd isa Amvroosi. “Kuid küll meie juba teame, kuidas teda sinu ihust välja kõrvetada! Timukas!”

Jaromill astus tulistel sütel lebavate piinariistade juurde ja tõmbas paar korda lõõtsa. Hõõguva metalli nägemine tõi reaalsuse vangile kiiresti lähemale, sest ta hüüdis nüüd juba tõesti hirmunult: “Jumal küll! Mida te teete?”

“Kuidas sina, sõge, kes looja seaduste vastaselt on vördjaks sandistatud, julged tema püha nime suhu võtta?” karjus papp vastu ja pööras oma näo nõutust teeseldes rahva poole.

Hetkeks kostis rahvasumma pahameelset pominat, kuni ämmaemand Akuliina hüüdis, et jumalateotajale tuleks kasuks, kui tal keel suust rebida. Sellele reageeriti üldise vaimustusega ning papp noogutas Jaromillile.

Jaromill valis paraja suurusega lõualeviti ning asus seda ohvri hammaste vahele suruma, kuid õnnetu hermafrodiit surus oma lõuga nõnda meeleheitlikult enda rinnale ja hoidis lõugu nii kramplikult koos, et ainuüksi levitiga töötades oleks timukas pidanud vähemalt pool tundi jahmerdama. Ja pikk pusimine rahvale ei meeldinud - nemad ihkasid verd ja luude raksumist. Jaromill astus pool sammu tagasi ja ütles vaikselt: "Kuule!" Piinatav vaatas üles ning samal hetkel tabas tohutu rusikas teda täpselt keset nina. "Hüü!" möirgas rahvas ja taas kõlisesid tapalava laudadel hõbemündid. Jaromill vaatas verd läkastavat ohvrit ja ei suutnud uskuda, et ta mööda läi. Nina purustamine lisab piinamisele küll vaatemängulist efekti, kuid praktilisest seisukohast on sellest vähe kasu. Silmanurgast märkas ta Tepot, kes seisis pisut eemal käed rinnal vaheliti ja muie näol, kuid ei öelnud midagi. Vana timukas usaldas oma selli täielikult. Jaromill asetas nüüd oma vasaku käe piinatava otsmikule ja lükkas ta kuklaga vastu tala. Järgneva nelja-viie löögiga puhastas timukasell ohvri igemed sel määral hammastest, et need enam leviti suhu lükkamist ei takistanud. Nüüd jäi veel keel tangidega suust välja tõmmata ja tuliste kääridega õigest kohast maha napsata.

Keele lõikamist teostas Jaromill põhjalikult ja aeglaselt, lastes vangil omajagu koriseda ja karjuda, jälgides siiski, et viimane meelemärkust ei kaotaks. Nädalapäevad tagasi, Jüripäeval, sai Jaromill keelte rebimises kõva kooli, sest Värskas peeti kohut kuue keelepeksja üle, kuid Timuka-Tepol oli sel ajal küünarliigese põletik ning kogu piinamine jäi selli õlule. Kui keelekõnt oli lõpuks tulise oraga kinni kõrvetatud ning piinatava põie ja soolte sisu tapalavale valgunud, pöördusid inimeste pilgud sootskale, kelle teha jäi lõplik otsus.

"Mis ma selle holdoga siis tegema peaks?" hüüdis sootska rahvale ja ootamata vastust, sirutas ta oma kiiora taeva poole, kinkides selle žestiga vangile elu. Kuna inimestele paistis selline otsus üllatusena tulevat, pidas sootska vajalikuks selgitada, et see jälk elukas saadetakse sedapuhku kingituseks Pihkva vürstile, kes meelsasti kõiksugu harukordseid peletisi enda keldritesse kogub ja suurtel pühadel neid ka linnarahvale uudistamiseks välja paneb. Ehk peab vürst siis ka setosid hea sõnaga meeles ning saadab siia soerdite ja ebardite kantseldamiseks rohkem kaitsesalkasid.

Seejärel võttis sootska oma kopranahkse mütsi peast, paljastades nõnda süsimusta patsi keset kiilaks aetud pealage ning läi kolm korda risti ette, aeglaselt ja vanamoodsalt, tehes kolmanda ja neljanda puudutuse rõhutatult diagonaalis. See oli märgiks, et piinamine on läbi ning osa pealtvaatajatest hakkas end juba Püha Värava poole asutama, sest keskpäeval pidi skeemamunk Galaktion seal tulevikku ennustama.

Sootska pöördus nüüd enda ihukaitsja ja salanõuniku arhidiakon Nikodimi poole ning andis talle poolihääli mõned käsklused. Munk kadus vilkalt inimeste sekka ja mõni hetk hiljem vilksatas tema mustjaspurpurne skufia juba tapalava juures. Ei möödunud minutitki, kui Nikodim naasis Jaromilliga, kes koheselt sootska ette põlvili laskus ja linnaväljaku munakive põrnitsedes oma saatust ootama jäi.

Sootska sirutas käe Nikodimi poole ja nõunik asetas isanda pihku hõbedase Truvori risti. Mõned inimesed astusid uudishimulikult lähemale. Timuka-Tepo tegi näo, et ta on ametis tapalava puhtaks rookimisega, kuid tegelikult olid tal meeled ergud kui hiireviul, sest ta teadis suurepäraselt, mis nüüd järgneb. Ja seda oli rohkem, kui ta loota julges.

"Minu vend Ivvo on sootska Irboskas ja tema juurde lähed sa nüüd timukaks!" teatas sootska ja riputas Truvori risti Jaromillile kaela. "Sulle antakse õigus elada linnuse müüride vahel ja su

kirves hakkab teenima sootskat ja tema kohtumõistjaid nii Irboskas kui Lõuna-Petserimaal. Hõbedane rist näitab, et sa kuulud nüüd linnaisade hulka, kuid ära unusta, et ristist kõrgemal seisab kuldne kannel, millele sa võlgned kõik, mis sul nüüd on!”

Seejärel sirutas sootska oma parema käe, mille nimetissõrmes helkis kuldse kandlega sõrmus, põlvitaja poole ja kui noormees oli sellele suud andnud, sai ta loa tõusta. Nüüd suudles sootska Jaromilli kolm korda põsele, soovis värsketele Irboska timukale Peko õnnistust ja lisas: “Kuna sa tulid meie juurde orvuna ja ei tea miskit oma emast-isast ega kojast, siis saagu sinu nimeks nüüdsest Jaromill Izborski ning sinu sugu hakatagu lugema tänasest päevast alates!”

Hiljem, kui sootska oli oma kaaskonnaga lahkunud ning tapalava korda seatud, istusid vana ja noor timukas linnaplatsil, seljad vastu laternat toetatud ning rüüpasid kordamööda puulähkrist jahedat taari. Toomingate lääge lõhn segunes vere ja rooja lehaga ning kevadpäike säras täpselt veetorni kohal, meenutades nõnda hiiglaslikku Peko kuju, kes oma kaitsva varju meeste üle on laotanud.